

KORPORACJA BIBLIOTEKARZY WROCLAWSKICH

**DOLNOŚLĄSKA
BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA
we WROCLAWIU**

**Współpraca regionalna i ogólnopolska
bibliotek naukowych Wrocławia**

Wrocław 2009

Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu

Współpraca regionalna i ogólnopolska bibliotek naukowych Wrocławia
pod red. J. Czyrek i B. Górnej

Wrocław 2009

**Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu**

**Współpraca regionalna i ogólnopolska
bibliotek naukowych Wrocławia**

pod red. Joanny Czyrek i Bożeny Górnej

Wrocław 2009

Komitet Redakcyjny :

mgr Joanna Czyrek
mgr Bożena Górna

Recenzent : Prof. dr hab. Maria Piótypczak Majerowicz
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Projekt okładki: Jadwiga Wojtczak

© Copyright by Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich
ISBN 978-83-61970-00-2

Spis treści

Wstęp	7
Tomasz Kalota <i>Obszary współpracy przy tworzeniu bibliotek cyfrowych</i>	9
Beata Starosta <i>Współpraca polskich bibliotek naukowych w zakresie katalogowania zbiorów ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek wrocławskich</i>	19
Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz, Małgorzata Sikorska <i>Współdziałanie drogą do sukcesu, czyli o współpracy bibliotek w zakresie opracowania zbiorów na przykładzie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu</i>	27
Irena Augustynowska, Beata Święcicka <i>Wrocławskie biblioteki niepublicznych szkół wyższych</i>	35
Kinga Żmigrodzka <i>Udział Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w konsorcjach bibliotek naukowych</i>	43
Wiesława Jędrzejowska <i>Od benchmarkingu do współdziałania dla zaspokojenia potrzeb użytkowników bibliotek pedagogicznych</i>	49
Jadwiga Wojtczak <i>Synergia w bibliotece na przykładzie systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej</i>	57
Magdalena Wiącek <i>Współpraca Biblioteki Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu z innymi bibliotekami, ośrodkami naukowymi i instytucjami kultury w Polsce i na Dolnym Śląsku</i>	63
Ewa Grabarska <i>Formy współpracy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu</i>	69
Dorota Matysiak <i>Formy współpracy Biblioteki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z innymi bibliotekami naukowymi</i>	73
Marta Lange <i>Wypożyczenia międzybiblioteczne Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – kontynuacja tradycji i nowe formy współpracy</i>	81

Ewa Cieślińska

*Wymiana międzybiblioteczna i dary w Bibliotece Głównej
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 91

Emilia Czerniejewska

Wypożyczanie międzybiblioteczne sposobem na kryzys? 97

Maria Bosacka, Izabela Indeka

*Wspólne działania bibliotek specjalistycznych na przykładzie Bibliotek
Instytutów Pedagogiki i Psychologii* 105

Joanna Czyrek

Współpraca Biblioteki Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego 111

Ewa Szynkiewicz

*Zbiory Kartograficzne Zakładu Kartografii Instytutu Geografii i Rozwoju
Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego - ich specyfika i użyteczność
oraz rola we współpracy regionalnej i ogólnopolskiej* 117

Bożena Górna, Wioletta Zięba

*Kontakty Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu Wrocławskiego* 123

Jadwiga Lewińska

*Współpraca Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu Wrocławskiego w zakresie dokumentacji publikacji
pracowników naukowych [komunikat]* 131

Wstęp

Ogromna liczba ukazujących się obecnie książek i czasopism oraz coraz wyższe ich ceny, zwiększająca się liczba użytkowników bibliotek o bardzo różnorodnych potrzebach, a także nakładanie na biblioteki coraz większych obowiązków i przypisywanie im znaczącej roli w działaniach związanych z kształceniem społeczeństwa wiedzy, spowodowały konieczność współpracy pomiędzy bibliotekami. Obecnie żadna biblioteka nie jest w stanie zgromadzić wszystkich pozycji wydawniczych ukazujących się na rynku, ale może uzyskać dostęp do każdej książki dzięki kontaktom z innymi instytucjami. Współpraca bibliotek stała się więc koniecznością we współczesnym, niezwykle szybko i dynamicznie rozwijającym się świecie.

Pomysł zorganizowania konferencji naukowej „Współpraca regionalna i ogólnopolska bibliotek naukowych Wrocławia” zrodził się w gronie osób związanych z Korporacją Bibliotekarzy Wrocławskich i został szybko rozreklamowany na stronie internetowej stowarzyszenia (<http://bibliotekarze.kbw.wroc.pl>). Wielu bibliotekarzy zgłosiło chęć napisania artykułów na temat form i zasad oraz obszarów współpracy wrocławskich bibliotek naukowych. W zorganizowanie konferencji aktywnie włączyła się Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna udostępniając lokal i sprzęt niezbędny do jej przeprowadzenia. Pomoc zaoferowała też firma 3M i Business Bridge Group.

Opieką naukową zgodziła się objąć konferencję prof. Maria Pidłypczak-Majerowicz, która zrecenzowała wszystkie artykuły zamieszczone w niniejszym wydawnictwie. Przygotowali je bibliotekarze pracujący we wrocławskich bibliotekach naukowych: Bibliotece Uniwersyteckiej, Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego, Bibliotece Głównej Politechniki, Bibliotece Akademii Muzycznej, Bibliotece Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego, Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej, Bibliotece Dolnośląskiej Szkoły Służb Publicznych Asesor, Bibliotece Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja”, a także w bibliotekach specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

W artykułach zaprezentowano różne formy współpracy lokalnej, regionalnej i ogólnopolskiej wrocławskich bibliotek naukowych, przedstawiono efekty współdziałania bibliotek w zakresie gromadzenia, opracowania, udostępniania i informacji o zbiorach. Nie skoncentrowano się tylko na tradycyjnych, funkcjonujących od wielu lat w każdej bibliotece wypożyczeniach międzybibliotecznych, ale przedstawiono również nowe formy współdziałania, które pojawiły się niedawno wraz z rozwojem nowoczesnych technologii (np. konsorcja). Zaprezentowano aktualne rozwiązania dotyczące współpracy funkcjonujące w

poszczególnych instytucjach, często omawiając dość dokładnie nawet ich szczegóły. Stąd informacje zawarte w artykułach mogą być pomocne do rozszerzenia kontaktów między bibliotekami, a przedstawione gotowe wzorce rozwiązań adoptowane przez różne instytucje celem wzbogacenia i urozmaicenia zasad oraz obszarów współpracy.

Z zaprezentowanych materiałów widać, że wrocławskie biblioteki naukowe bardzo aktywnie ze sobą współpracują, a efektem ich współdziałania jest przede wszystkim udoskonalenie usług bibliotecznych dla użytkowników oraz bardziej ekonomiczne i racjonalne gromadzenie zbiorów, a także jednolite ich opracowanie oraz szybka informacja o nich.

Mamy nadzieję, że ta konferencja zapoczątkuje coroczne spotkania pracowników wrocławskich bibliotek naukowych, podczas których bibliotekarze będą mogli podzielić się swoimi przemyśleniami, doświadczeniami i praktycznymi rozwiązaniami wielu problemów oraz opowiedzieć o swojej działalności dydaktycznej, organizacyjnej, naukowej czy artystycznej.

Na zakończenie organizatorzy konferencji: Korporacja Bibliotekarzy Wrocławskich i Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna oraz redaktorki materiałów konferencyjnych pragną podziękować firmie 3M za pomoc finansową, dzięki której było możliwe ukazanie się niniejszego wydawnictwa.

Joanna Czyrek i Bożena Górna

Tomasz Kalota

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

Obszary współpracy przy tworzeniu bibliotek cyfrowych

Abstrakt: *Artykuł porusza aspekty współpracy pomiędzy różnymi środowiskami odpowiedzialnymi za tworzenie i kształt bibliotek cyfrowych w Polsce. Autor stara się znaleźć wspólne cechy charakterystyczne dla współpracy bibliotekarzy, informatyków, techników IT oraz użytkowników bibliotek cyfrowych i porównać je z cechami charakteryzującymi nowe modele organizacji i świadczenia pracy wykorzystujące możliwości Internetu.*

Słowa kluczowe: współpraca, koordynacja, biblioteki cyfrowe, digitalizacja, metadane, Internet, społeczeństwo informacyjne, gospodarka sieciowa

Biblioteki cyfrowe stały się już rzeczywistością i choć można jeszcze usłyszeć wiele sceptycznych opinii na ich temat to nie ma już odwrotu od świata, w którym wymiana myśli będzie odbywała się głównie za pośrednictwem bitów. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy mogą być słowa dr. Tomasza Makowskiego, dyrektora Biblioteki Narodowej: *Dla wszystkich jest już właściwie jasne, że stoimy u progu przełomu cywilizacyjnego. Biblioteki muszą się zmienić. W 2009 r. biblioteka cyfrowa nie jest już dodatkiem do biblioteki tradycyjnej - ona sama staje się biblioteką właściwą, przynajmniej w zakresie usług¹.* Oraz słowa wypowiedziane przez Viviane Reding, komisarz ds. społeczeństwa informacyjnego i mediów: *Na całym świecie podejmuje się już istotne wysiłki w zakresie cyfryzacji. Europa powinna wykorzystać tę okazję do przejęcia inicjatywy i zagwarantowania, że przetwarzanie książek na format cyfrowy będzie odbywać się zgodnie z europejskim prawem autorskim oraz przy pełnym poszanowaniu europejskiej różnorodności kulturowej. Europa ze swoim bogatym dziedzictwem kulturowym ma najwięcej do zaoferowania i może najbardziej skorzystać z cyfryzacji książek. Jeżeli będziemy działać szybko, pro-konkurencyjne europejskie rozwiązania w zakresie cyfryzacji książek mogą zacząć funkcjonować wcześniej niż rozwiązania przewidywane obecnie w ramach Google Books Settlement w Stanach Zjednoczonych².*

Stwierdzenia tego typu mogą budzić obawy i niepokój wśród osób pracujących w tradycyjnych bibliotekach. Niepokój ten jest częściowo uzasadniony, ponieważ każda zmiana wymaga dodatkowego wysiłku związanego ze zdobyciem nowych kwalifikacji oraz

¹ J. Derkaczew: *Bibliotekarze chcą zdążyć przed Googlem*. Wyborcza.pl [online]. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://wyborcza.pl/1,75475,7011489,Bibliotekarze_chca_zdazyc_przed_Googlem.html

² *Digitalizacja w Europie*. EBIB [online]. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: <http://www.ebib.info/content/view/2220/201/>

wiedzy, weryfikacją własnych przyzwyczajzeń i przygotowaniem się na nowe, które zawsze budzi obawy, ponieważ jest nieznane. Bibliotekarstwo cyfrowe jest jednak zjawiskiem, które wbrew opinii, że digitalizacja zbiorów bibliotecznych przyczyni się do zamknięcia bibliotek i zwolnienia bibliotekarzy, stwarza nadzieję na powstanie nowych miejsc pracy dla osób związanych z bibliotekami oraz na powstanie nowych form organizacji pracy, które w efekcie mogą okazać się zdecydowanie bardziej korzystne niż obecne.

W Bibliotece Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego dostępna jest książka *Nowe horyzonty* napisana przez Rafała Dutkiewicza, Prezydenta Wrocławia. W rozdziale zatytułowanym *Nowa praca* autor prezentuje swoje poglądy na temat organizacji pracy w nowoczesnej gospodarce opartej na wiedzy. Poniżej przytaczam kilka z nich, które moim zdaniem trafnie opisują również zjawiska zachodzące obecnie w bibliotekach:

*O wartości dzisiejszej firmy niekoniecznie stanowią maszyny lub plac, na którym stoją budynki, lecz jej wiedza i ludzie, którzy są nośnikami wiedzy. Żyjemy, powiedziec można, w erze gospodarki niematerialnej, stawiającej przed pracownikami odmienne od dawniejszych i bardzo złożone wymagania*³.

[...]

Jedyną gwarancją względnego bezpieczeństwa na rynku pracy stała się gotowość pracownika do zmiany kwalifikacji oraz jego otwartość na ciągłe zmiany. Przechodzimy, rzecz można, od modelu life long working do modelu life long learning.

*Do edukacji i elastyczności rynku pracy dodam jeszcze mobilność statusu wykonywania pracy: nowe technologie dają szansę na wykonywanie wielu czynności w domu oraz na stały kontakt z pracodawcą*⁴.

[...]

*Zmieniają się przy tym formy zatrudnienia: zatrudnienie najemne ustępuje miejsca samozatrudnieniu, prowadzeniu własnej działalności gospodarczej, kontraktowaniu zadań, zleceń, byciu kontrahentem w ramach outsourcingu (czyli modelu polegającego na zlecaniu części zadań przez przedsiębiorstwo podmiotom zewnętrznym)*⁵.

Powyższe cytaty mają istotny związek z głównym tematem niniejszego opracowania, ponieważ mówienie o efektywnej współpracy w nowych obszarach kreowanych przez

³ R. Dutkiewicz: *Nowe horyzonty*. Warszawa 2008, s. 66. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/29178/06_Nowa_praca.pdf#page=6

⁴ R. Dutkiewicz: *Nowe horyzonty*. Warszawa 2008, s. 69. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/29178/06_Nowa_praca.pdf#page=9

⁵ R. Dutkiewicz: *Nowe horyzonty*. Warszawa 2008, s. 70. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/29178/06_Nowa_praca.pdf#page=10

powstające biblioteki cyfrowe wymaga zrozumienia wyzwań związanych z nowymi modelami organizowania i świadczenia pracy.

Biblioteki cyfrowe do właściwego i efektywnego funkcjonowania potrzebują Internetu, w którym obserwujemy coraz nowsze i coraz bardziej różnorodne przejawy aktywności człowieka. Sieć staje się naturalnym środowiskiem umożliwiającym bardziej aktywne współistnienie jednostek oraz społeczności, co pozwala na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć o zasięgu globalnym. Jednym z takich przedsięwzięć jest polski system rozproszonych bibliotek cyfrowych znany pod nazwą Federacja Bibliotek Cyfrowych (<http://fbc.pionier.net.pl/owoc>).

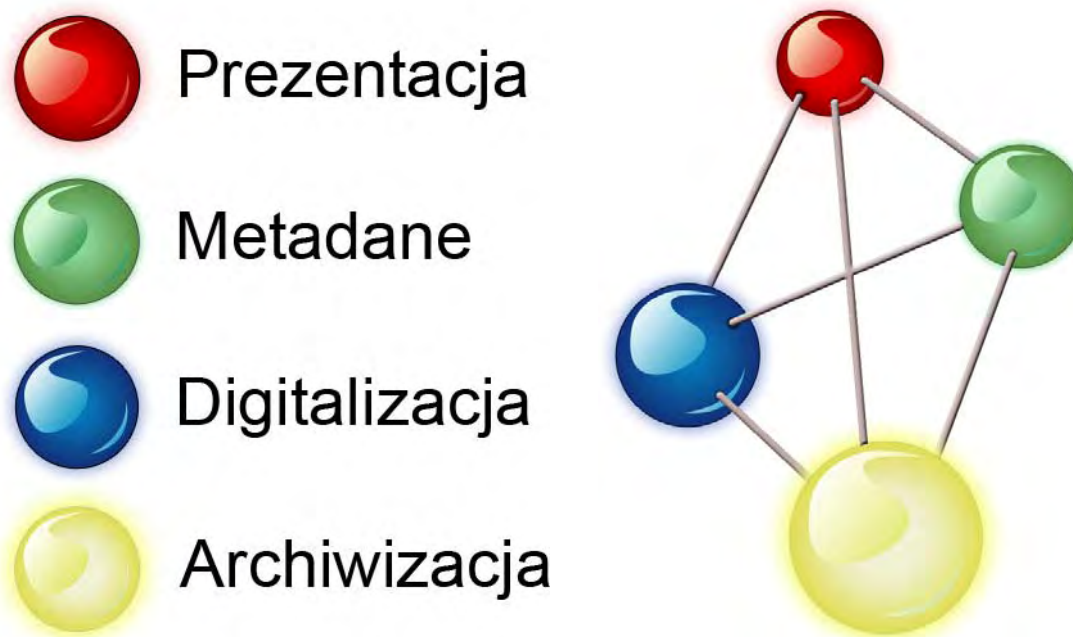
Federacja Bibliotek Cyfrowych (FBC) jest kolejnym etapem budowy sieci rozproszonych bibliotek cyfrowych i repozytoriów w Polsce. Nazwa serwisu FBC odzwierciedla jego charakter - serwis ten jest zbiorem zaawansowanych usług sieciowych opartych na zasobach cyfrowych dostępnych w polskich bibliotekach cyfrowych i repozytoriach uruchomionych w sieci PIONIER. Zasoby te współtworzone są przez wiele instytucji naukowych i publicznych, takich jak wyższe uczelnie, biblioteki, archiwa, muzea czy ośrodki badawcze. Serwis FBC utrzymywany jest przez Poznańskie Centrum Superkomputerowo-Sieciowe afiliowane przy Instytucie Chemii Bioorganicznej PAN, a za jego rozwój odpowiada Zespół Bibliotek Cyfrowych PCS⁶.

W informacji o projekcie, którą przytoczyłem powyżej możemy przeczytać, że zasoby udostępniane w FBC są współtworzone przez wiele instytucji naukowych i publicznych, co oznacza, że podstawą istnienia polskiego systemu rozproszonych bibliotek cyfrowych jest współpraca. Objawia się ona w kilku obszarach, są nimi:

1. Prezentacja publikacji cyfrowych.
2. Merytoryczne opracowanie zbiorów cyfrowych.
3. Digitalizacja.
4. Archiwizacja zasobów cyfrowych.

⁶ *Informacje ogólne.* [online] Federacja Bibliotek Cyfrowych. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc/about?id=about-fbc>

Aby zilustrować sieciowe powiązania pomiędzy wspomnianymi obszarami współpracy posłużę się modelem graficznym. Spróbujmy zatem wyobrazić sobie model podstawowej komórki organizacyjnej odpowiedzialnej za stworzenie, opracowanie, udostępnianie i archiwizowanie zasobu cyfrowego. Taka podstawowa komórka składa się z czterech elementów, które na poniższym rysunku reprezentowane są przez odpowiednie kulki, symbolizujące wspomniane wcześniej obszary współpracy, połączone ze sobą wzajemnymi relacjami.

Prezentacja publikacji cyfrowych

Prezentacja publikacji cyfrowych polega na udostępnianiu w Internecie wszelkiego rodzaju treści w taki sposób, aby czytelnik mógł z nich legalnie korzystać. W tym obszarze działań konieczna jest współpraca na linii bibliotekarz - czytelnik w zakresie rozpoznania oczekiwań czytelników i następnie przełożenie ich na system prezentacji treści. Czytelnicy są w stanie dostarczyć wielu cennych wskazówek, które mogą usprawnić pracę bibliotekarzy w zakresie udostępniania zbiorów i jednocześnie zwiększyć funkcjonalność systemów prezentacyjnych. Niezbędna jest też współpraca z informatykami, którzy dostarczają technologię oraz technikami IT, którzy są odpowiedzialni za przygotowanie treści cyfrowych. Oprogramowanie dLibra, na którym bazują polskie biblioteki cyfrowe od samego początku jest poddawane ocenie bibliotekarzy i czytelników. Wiele funkcjonalności, które pojawiały się w kolejnych wersjach dLibry powstało w wyniku konsultacji pomiędzy różnymi środowiskami zainteresowanymi korzystaniem z bibliotek cyfrowych. Jednym z ważniejszych

narzędzi umożliwiających szerokie konsultacje oraz poznanie oczekiwań czytelników są fora dyskusyjne:

- Biblioteka 2.0 – Forum społeczności czytelników i bibliotekarzy cyfrowych
<http://forum.biblioteka20.pl/>
- Forum Libra - <http://dlibra.psnc.pl/forum/>
- Forum EBIB - Digitalizacja i biblioteki cyfrowe
<http://ebib.oss.wroc.pl/phpBB/viewforum.php?f=7>

Publikowanie w Internecie jest nierozdzielnie związane z zagadnieniami dotyczącymi prawa autorskiego, którego znajomość obowiązuje również bibliotekarzy zajmujących się prezentacją publikacji w bibliotekach cyfrowych, aby nie dopuścić do sytuacji, w której zostaną naruszone czyjeś interesy. Problemy związane z prawem autorskim są skomplikowane i do ich rozwiązania konieczna jest współpraca z prawnikami. Jest to kolejne zadanie w obszarze prezentacji publikacji cyfrowych wymagające współpracy specjalistów z różnych środowisk. We wrześniu bieżącego roku został powołany zespół działający przy Konsorcjum Polskie Biblioteki Cyfrowe⁷, którego zadaniem jest rozwiązanie podstawowych problemów związanych ze stosowaniem prawa autorskiego w bibliotekach cyfrowych.

Merytoryczne opracowanie zbiorów cyfrowych

Opracowanie merytoryczne zasobów cyfrowych polega na stworzeniu metadanych, które należy przygotować w taki sposób, aby konkretny zbiór mógł być właściwie identyfikowany oraz eksponowany w mechanizmach wyszukiwawczych. W polskim systemie rozproszonych bibliotek cyfrowych, podobnie jak w wielu innych bibliotekach cyfrowych na świecie, metadane konstruowane są według schematu Dublin Core - <http://dublincore.org/> (zob. też - <http://ebib.oss.wroc.pl/standard/dc.html>), który staje się standardem opisywania zasobów cyfrowych. Przygotowanie właściwych opisów, umożliwiających czytelnikowi szybkie dotarcie do poszukiwanych informacji, wymaga wiedzy merytorycznej na temat opisywanych obiektów, znajomości działania mechanizmów wyszukiwawczych oraz wiedzy o zachowaniach użytkowników. Z inicjatywy bibliotekarzy cyfrowych skupionych wokół forum dyskusyjnego Biblioteka 2.0 - <http://forum.biblioteka20.pl/> powstał sieciowy *ePoradnik redaktora zasobów cyfrowych* dostępny pod adresem:

⁷ *Warsztaty nt. opracowania zasobów bibliotek cyfrowych*..[online]. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.pfsl.poznan.pl/pbc_warsztaty.html

http://docs.google.com/View?docid=dc74rf44_12zbw5z9. Jest to dokument zawierający interpretacje poszczególnych atrybutów wchodzących w skład schematu Dublin Core. Dokument ten jest cały czas dopracowywany i każda osoba zaangażowana w budowę bibliotek cyfrowych może go współedytować. Jego celem jest dążenie do ujednolicenia zasad tworzenia opisów dla obiektów cyfrowych udostępnianych w polskim systemie rozproszonych bibliotek cyfrowych, aby zwiększyć skuteczność rozproszonego wyszukiwania. Ujednolicenie zasad opracowania zasobów cyfrowych jest też istotne w kontekście włączenia polskich zasobów cyfrowych do Europeany (<http://www.europeana.eu/portal/>). W tym obszarze istotna jest współpraca pomiędzy bibliotekarzami z różnych bibliotek oraz specjalistami i znawcami konkretnych typów zbiorów. W kontekście takiej współpracy bardzo cenna jest inicjatywa Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego polegająca na opracowaniu i udostępnieniu on-line słownika hierarchicznego pojęć, służącego opisowi dzieł sztuk plastycznych, oraz narzędzi umożliwiających jego dalszą rozbudowę w oparciu o współpracę instytucji związanych z dokumentacją dziedzictwa kulturowego⁸.

Aktualnie przy Konsorcjum Polskie Biblioteki Cyfrowe działają dwa zespoły: ds. metadanych oraz ds. synonimów, których zadaniem jest ujednolicenie zasad tworzenia metadanych oraz usprawnienie mechanizmów związanych z opracowaniem zasobów cyfrowych. W skład tych zespołów wchodzi przedstawiciele różnych bibliotek cyfrowych oraz programiści z Poznańskiego Centrum Superkomputerowo-Sieciowego, którzy dostarczają bibliotekarzom technologie do budowy bibliotek cyfrowych⁹.

Digitalizacja

Digitalizacja to bardzo szeroki obszar do współpracy dla specjalistów zajmujących się głównie zagadnieniami technicznymi, ale wymagający również ścisłych relacji z bibliotekarzami, konserwatorami i czytelnikami. Przy przetwarzaniu materiałów bibliotecznych na postać cyfrową mamy do czynienia z szeregiem zadań, które oddziałują na siebie wzajemnie i wymagają precyzyjnej koordynacji. Współpraca w tym obszarze polega głównie na wymianie doświadczeń dotyczących stosowanych technologii oraz praktyk przy digitalizacji różnego typu materiałów. Pod koniec 2008 roku ukazała się publikacja *Standardy w procesie digitalizacji obiektów dziedzictwa kulturowego* napisana pod redakcją dr Grzegorza Płoszajskiego. Znajduje się w niej następujące zalecenie:

⁸ *O projekcie*. [online] Tezaurus dziedzictwa Kulturowego. [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.historiasztuki.uni.wroc.pl/tezaurus/o_projekcie.html

⁹ *Warsztaty nt. opracowania zasobów bibliotek cyfrowych..*[online] [dostęp: 29.10.2009].
Tryb dostępu: http://www.pfsl.poznan.pl/pbc_warsztaty.html

Podczas dokonywania wyboru standardu/standardów lub opracowywania/ modyfikowania własnego należy brać pod uwagę wszelkie kwestie organizacyjne, logistyczne i finansowe oraz mieć na względzie ewentualny model współpracy z planowanym repozytorium cyfrowym o charakterze magazynu długotrwałego przechowywania.

Wszystko, co zostaje ustalane w zakresie standardów i metadanych (a zapewne także i w innych zakresach), powinno być okresowo przeglądane i w rezultacie uzupełniane bądź korygowane. Celowość dokonywania zmian wynika m.in. z dokonującego się szybko postępu technicznego, z wprowadzania nowych urządzeń i technologii itp. Niektóre z tych zmian mogą mieć odbicie w zmieniających się też przepisach prawa (np. zatwierdzanie nowych formatów, standaryzowanie wymagań odnośnie metadanych).

Rekomenduje się, aby przegląd standardów, wymagań i zaleceń umożliwiający wprowadzenie stosownych korekt odbywał się nie rzadziej niż co trzy lata¹⁰.

Wynika z tego, że ciągła współpraca jest niezbędnym warunkiem do efektywnego realizowania wszelkich działań związanych z digitalizacją na szeroką skalę.

Archiwizacja zasobów cyfrowych

Archiwizacja i długoterminowe przechowywanie zasobów cyfrowych jest obecnie sporym wyzwaniem. Idealnym rozwiązaniem byłby Krajowy Magazyn Danych¹¹ administrowany przez kilka silnych technologicznie i naukowo ośrodków. Dane byłyby rozproszone geograficznie, ale jednocześnie spięte jednym systemem informatycznym, zapewniającym sprawną administrację zasobem cyfrowym. Na obecną chwilę trudno powiedzieć jak w praktyce będzie wyglądała współpraca z KMD lub podobnymi podmiotami, ale można sobie wyobrazić, że konieczne będzie współdziałanie informatyków, techników IT i bibliotekarzy. Dane, które będą przechowywane w rozproszonych magazynach trzeba będzie przygotować w sposób zapewniający sprawne administrowanie nimi. Konieczne będzie przygotowanie odpowiednich paczek danych wyposażonych w niezbędne metadane techniczne i administracyjne, umożliwiające automatyczne archiwizowanie, a w przyszłości migrację do nowych formatów w zależności od rozwoju technologii.

Na koniec postarajmy się wyobrazić sobie polski system rozproszonych bibliotek cyfrowych jako organizm zbudowany z podstawowych komórek, powiązanych ze sobą

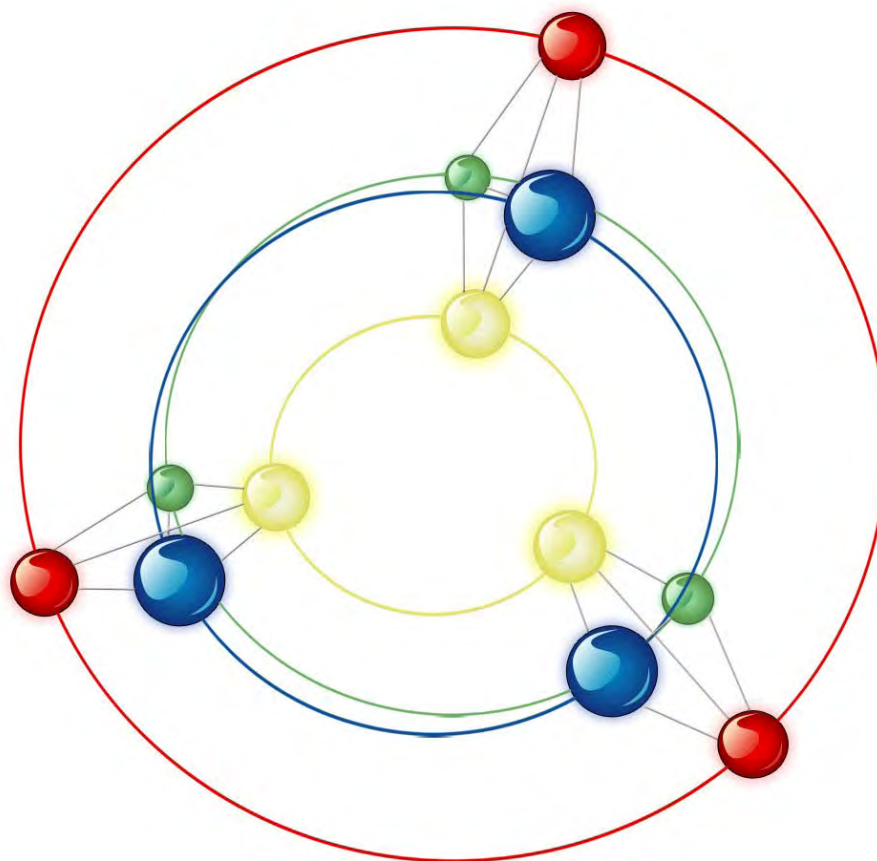
¹⁰ G. Płoszajski: *Standardy w procesie digitalizacji dziedzictwa kulturowego*. Warszawa 2008, s. 218 [dostęp: 29.10.2009].

Tryb dostępu: http://bcpw.bg.pw.edu.pl/Content/1262/BG_Stand_w_proc_digit.pdf#page=218

¹¹ Strona projektu Krajowy Magazyn Danych. [online]. [dostęp: 29.10.2009].

Tryb dostępu: <http://kmd.pcss.pl/>

relacjami na poziomie poszczególnych obszarów współpracy wymienionych wyżej. Poniższy rysunek przedstawia podstawowe komórki organizacyjne połączone ze sobą orbitami ilustrującymi relacje pomiędzy poszczególnymi obszarami działań pojedynczych komórek. Jest to oczywiście model abstrakcyjny, ale może być pomocny w zidentyfikowaniu oraz umiejscowieniu obszarów współpracy pomiędzy różnymi instytucjami zaangażowanymi w tworzenie bibliotek cyfrowych.

Wyobraźmy sobie następnie polski system rozproszonych bibliotek cyfrowych jako związek chemiczny, w którym pomiędzy poszczególnymi komórkami, obrazującymi rozproszone biblioteki cyfrowe, występują wiązania odpowiedzialne za ich scalenie. Wiązanie chemiczne, które według klasycznej definicji jest trwałym połączeniem dwóch atomów, pozwolę sobie porównać do „faktycznego partnerstwa”. Przy wiązaniach chemicznych mamy jeszcze do czynienia z dwoma istotnymi dla tego porównania zjawiskami. Jednym z nich jest kataliza – przyspieszanie reakcji chemicznych, ma drugim inhibicja – spowalnianie tych reakcji. Posłużyłem się tymi porównaniami, aby podkreślić znaczenie i wagę współpracy, „faktycznego partnerstwa” w organizowaniu bibliotek cyfrowych, oraz udostępnianiu dziedzictwa kulturowego. Zaryzykuję nawet stwierdzenie, że partnerska współpraca jest

jednym z najistotniejszych fundamentów skutecznej logistyki. W Polsce można już zaobserwować zaczątki takiej współpracy pomiędzy różnymi instytucjami, czego efektem jest rozwiązanie kilku, wspólnych dla wszystkich bibliotek cyfrowych problemów. Jak się jednak okazuje tych wspólnych problemów do rozwiązania jest jeszcze bardzo wiele, a najważniejsze z nich i jednocześnie najtrudniejsze, jak np. długoterminowe przechowywanie, problemy związane z prawem autorskim, optymalizacja kosztów digitalizacji, standardy digitalizacji itp. są jeszcze nie rozwiązane i wykraczają poza możliwości pojedynczych instytucji. Bardzo ważne wydaje się więc wspieranie „faktycznego partnerstwa” np. poprzez pielęgnowanie istniejących i poszukiwanie nowych „katalizatorów” potęgujących współdziałanie oraz eliminowanie „inhibitorów”, które hamują i utrudniają współpracę.

Podsumowując chciałbym zacytować dra Sebastiana Płóciennika, który w przedmowie do polskiego wydania książki "Bogactwo sieci" autorstwa Yochai Benklera napisał:

*[...] Benkler w swojej książce stara się nas przekonać, że "nowa gospodarka" wygra bo jest bardziej wydajna. Jej podstawa, czyli produkcja partnerska, nie rozwija się dzięki wierze jej uczestników w jakieś alternatywne polityczne ideologie (choć tych z pewnością nie brakuje), ale dzięki niskim kosztom transakcyjnym. Za pomocą tej samej logiki, którą Ronald Coase wyjaśniał kiedyś, dlaczego powstają firmy, Benkler pokazuje jak łatwo uczestnicy dysponujący swobodnym dostępem do informacji tworzą swoje otwarte, elastyczne, przyjazne wymianie struktury. A przecież im łatwiejsza wymiana, tym głębsza specjalizacja i więcej innowacyjnych pomysłów. Benkler przekonuje nas również, że usieciowiona gospodarka informacyjna to lepiej działająca sfera polityczna. Współczesna demokracja medialna stworzona przez gospodarkę przemysłową ma arterie zatkane nadmiarem kontroli i zmonopolizowanym przekazem, zaś jej podstawy są coraz częściej wstrząsane erupcjami populizmu [...]*¹².

Myślę, że polski system rozproszonych bibliotek cyfrowych można porównać do gospodarki, w której współistnieje na zasadzie symbiozy wiele mniejszych i większych gospodarstw specjalizujących się w różnych obszarach działań. Taka gospodarka mądrze koordynowana ma większe szanse na rozwój i przetrwanie niż pojedyncze gospodarstwo, nie będące w stanie poradzić sobie z mnogością i kalibrem problemów, których nie potrafimy nawet dzisiaj przewidzieć.

¹² Y. Benkler: *Bogactwo sieci*. Warszawa 2008, s. 10.

Beata Starosta

Biblioteka Główna i OINT
Politechniki Wrocławskiej

Współpraca polskich bibliotek naukowych w zakresie katalogowania zbiorów ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek wrocławskich

Abstrakt: *W referacie przedstawiono KaRo i NUKAT, jako formy współpracy polskich bibliotek naukowych w zakresie opracowania zbiorów. Omówiono korzyści i problemy wynikające ze współkatalogowania. Podsumowano udział bibliotek wrocławskich we współpracy ogólnokrajowej*

Konieczność współpracy

Bibliotekarze zajmujący się katalogowaniem zbiorów napotykają w swojej pracy na wiele trudności, szczególnie obecnie, kiedy na rynku wydawniczym pojawia się coraz więcej firm, które nie przestrzegają podstawowych norm kompozycji wydawniczej. W związku z tym szukanie potrzebnych do opisu bibliograficznego danych często wykracza poza pracę z opracowywanym dokumentem. Nierzadko osoby katalogujące muszą przeszukiwać elektroniczne lub drukowane źródła informacji, a czasem kontaktować się z wydawcami w celu określenia takich podstawowych danych, jak np. data lub miejsce wydania¹. Innym problemem jest pojawianie się coraz liczniej nowych form dokumentów (np. dokumenty elektroniczne), których opracowanie wymaga poszerzenia wiadomości nie tylko z zakresu katalogowania, ale także z dziedziny informatyki (rodzaje plików, systemów operacyjnych, nośników danych itp.). Oprócz wiedzy potrzebny jest w procesie katalogowania odpowiedni sprzęt i oprogramowanie pozwalające na otwieranie i poznawanie zawartości dokumentów (dźwiękowych, filmowych, elektronicznych itp.). Jednocześnie bibliotekarze zdają sobie sprawę z tego, jak duże znaczenie ma sprawność i rzetelność procesu katalogowania. Przede wszystkim użytkownik musi otrzymywać pełną informację o zasobach biblioteki w sposób łatwy i szybki. Ponadto, odkąd istnieją katalogi internetowe, są one przeszukiwane nie tylko przez społeczność lokalną, ale przez znacznie szersze grono użytkowników, w tym także przez bibliotekarzy i bibliografów, którzy oceniają przydatność tych katalogów w swojej pracy. Poprzez zawartość i jakość katalogów budowany jest po części prestiż biblioteki. Zatem, biorąc pod uwagę wymienione wyżej trudności i potrzeby związane z katalogowaniem dokumentów, podejmowanie przez biblioteki wzajemnej współpracy w tym zakresie wydaje

¹ Różne przypadki nieprzestrzegania standardów kompozycji wydawniczej przez wydawców zostały omówione przez Krystynę Sanetrę i Małgorzatę Wielek-Konopkę podczas konferencji pt. „Rola katalogu centralnego NUKAT w kształtowaniu społeczeństwa wiedzy w Polsce”. Prezentacja dostępna w Internecie: http://www.nukat.edu.pl/konf2008/mater/41_sanetra_wielek.pdf [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

się być konieczne. Narzędzie, jakim jest Internet, znacznie ułatwia realizację tego zadania. Biblioteki, które umieszczają informacje o swoich zasobach w katalogach *online* upubliczniają w ten sposób rekordy bibliograficzne posiadanych dokumentów, co stanowi wsparcie merytoryczne dla bibliotekarzy tworzących opisy.

Formy współpracy ogólnokrajowej - KaRo

Przeglądanie poszczególnych katalogów bibliotek w poszukiwaniu odpowiedniego opisu byłoby zbyt pracochłonne, a czas do tego potrzebny niejednokrotnie przekroczyłby czas samodzielnego opracowania dokumentu. Odpowiedzią na ten problem jest stworzona w 2001 r. przez Tomasza Wolniewicza - wyszukiwarka KaRo, posadowiona na serwerze Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Umożliwia ona przeszukiwanie, z jednej strony internetowej, zasobów wielu wiodących polskich bibliotek. Wyszukiwarka to ukłon w stronę użytkownika, ale też nieoceniona pomoc dla bibliotekarzy. Ze względów technicznych nie wszystkie katalogi bibliotek mogą zostać włączone do KaRo. „Wynika to z jednego z następujących powodów: albo system biblioteczny nie obsługuje protokołu Z39.50, albo biblioteka nie posiada odpowiedniej liczby licencji, albo serwer biblioteki nie jest w stanie wytrzymać dodatkowego obciążenia generowanego przez KaRo. Zazwyczaj biblioteki deklarują przystąpienie do KaRo, jak tylko pojawią się odpowiednie warunki techniczne”².

Obecnie (maj 2009 r.) KaRo umożliwia przeszukiwanie ok. 100 polskich i 9 zagranicznych katalogów (w tym NUKAT). Uzyskane w ten sposób wyniki można obejrzeć lub pobrać w postaci opisów bibliograficznych (również w formacie MARC). Wystarczającym do tego warunkiem jest posiadanie Internetu. Podstawową korzyścią jaką niesie współpraca bibliotek poprzez KaRo jest przyspieszenie procesu katalogowania, a tym samym szybsze dostarczenie informacji o dokumencie użytkownikowi. W przypadku pracy z dokumentami sprawiającymi trudności przy katalogowaniu, bibliotekarz ma możliwość przyjrzenia się kilku opisom bibliograficznym dla tego samego dzieła, stworzonym przez różne biblioteki i wybrania najlepszej jego zdaniem opcji. O tym, jak ważnym narzędziem jest KaRo świadczą też statystyki wyszukiwań, które oscylują wokół 80 tysięcy zapytań dziennie, przy czym „przeprowadzone badania ankietowe pokazały, że ok. 53% użytkowników KaRo to bibliotekarze”³.

² Wolniewicz, T., *KaRo – informacje*. Strona domowa KaRo: <http://karo.umk.pl/karo20.php?lang=pl&version=2.01> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

³ Wolniewicz, T., *Katalogi wirtualne na przykładzie polskiej wyszukiwarki KaRo*. Dostępne w Internecie: <http://karo.umk.pl/Texts/nukat-referat-2008.pdf> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

Formy współpracy ogólnokrajowej - NUKAT

Inną formą współpracy jest współkatalogowanie w obrębie centralnego katalogu NUKAT, który funkcjonuje od lipca 2002 roku jako przedsięwzięcie realizowane przez Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie. „Jako podstawowy cel utworzenia katalogu centralnego określono szybkie budowanie informacji o zbiorach polskich bibliotek. Metodą prowadzącą do tego celu miało być budowanie metodą współkatalogowania źródła gotowych rekordów. Współkatalogowanie w bazie centralnej to sposób na likwidację dublowania pracy, a przez to przyspieszenie katalogowania i obniżenie jego kosztów w skali kraju”⁴. Obecnie NUKAT zrzesza 89 bibliotek (w tym 15 ma tylko możliwość pobierania rekordów). Zasadą NUKAT jest przyjmowanie do współpracy bibliotek naukowych, które spełniają stawiane wymagania techniczne. Biblioteki przystępując do współpracy podpisują "Porozumienie o współpracy w zakresie katalogowania w Narodowym Uniwersalnym Katalogu Centralnym NUKAT" w myśl którego muszą przestrzegać określonych zasad i procedur współkatalogowania. Czynne uczestnictwo w NUKAT niesie ze sobą wiele korzyści, ale również problemy⁵.

Korzyści:

Pobieranie gotowych rekordów (zob. Wykres 1) – ma znaczący wpływ na oszczędność czasu i kosztów pracy w oddziałach opracowania zbiorów. Zaoszczędzony czas można wykorzystać na retrokonwersję oraz inne prace.

Opisy zgodne z przepisami katalogowania – dzięki temu wymogowi powstają jednolite katalogi lokalne. Bibliotekarze muszą znać normy i instrukcje katalogowania dla różnych typów dokumentów oraz na bieżąco śledzić ustalenia Centrum NUKAT, a także brać udział w organizowanych szkoleniach, co sprawia, że stale podnoszą swoje kwalifikacje.

Kontrola poprawności opisów – ułatwia eliminowanie błędów, które są nieuniknione w pracy człowieka. Opis wprowadzany do NUKAT jest sprawdzany wielokrotnie: lokalnie przez bibliotekarza systemowego, automatycznie przez system, następnie przez administratorów w Centrum NUKAT, a po zaakceptowaniu przez nich może być jeszcze modyfikowany przez bibliotekarzy współkatalogujących, którzy zauważają błędy.

Kartoteka Haseł Wzorcowych – katalog NUKAT oprócz rekordów bibliograficznych zawiera rekordy KHW, co sprawia, że biblioteki przystępujące do współpracy zaczynają stosować je w swoich katalogach lokalnych.

⁴ Burchard, M., *NUKAT – ponad cztery lata współkatalogowania*. Dostępne w Internecie: http://www.kul.lublin.pl/art_10822.html [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

⁵ Korzyści i problemy wynikające ze współpracy z NUKAT zostały wymienione na podstawie rozmów przeprowadzonych z osobami katalogującymi oraz na podstawie osobistego doświadczenia autorki referatu.

Siglum – każda biblioteka pobierająca opis bibliograficzny ma obowiązek dopisania swojego *siglum* do rekordu w NUKAT. W ten sposób powstaje centralne źródło informacji o zasobach polskich bibliotek naukowych.

Automatyczna aktualizacja – jeśli rekordy bazowe w NUKAT są poprawiane lub uaktualniane, to dzięki systemowi automatycznej aktualizacji te same rekordy podlegają modyfikacji w katalogach lokalnych.

Problemy:

Oczekiwanie na zatwierdzenie opisu w NUKAT – zgodnie z procedurami zaakceptowanie lub zatrzymanie nowego rekordu następuje po 3 dniach, przy czym w pierwszej kolejności muszą być zatwierdzone hasła wzorcowe, a następnie opis bibliograficzny, co daje łącznie 6 dni oczekiwania. W przypadku popełnienia błędu, ten okres się jeszcze wydłuża. Tym samym opóźnia się moment dostarczenia dokumentu użytkownikowi.

Kontrola w NUKAT bez autopsji – administratorzy w Centrum NUKAT sprawdzają opisy pod względem merytorycznym nie widzą katalogowanego dokumentu. W związku z tym mając wątpliwości zatrzymują rekordy do wyjaśnienia. Z drugiej strony nie mają możliwości wychwycenia niektórych błędów. Błędy te są dopiero zauważane przez bibliotekarzy kopiujących rekordy. Podejmowane przez nich próby modyfikacji wiążą się często z koniecznością podjęcia decyzji przez autora rekordu. Dla autora stanowi to istotny problem, jeśli dokument trafił już do użytkownika.

Modyfikowanie wielu rekordów - w niektórych przypadkach przy wprowadzaniu 1 rekordu bibliograficznego zachodzi konieczność modyfikowania wielu rekordów w bazie NUKAT, stworzonych wcześniej przez inne biblioteki, np. dodawanie tytułu ujednoliconego.

Rozbieżności w interpretacji przepisów katalogowania – istniejące instrukcje zawierają objaśnienia i liczne przykłady dotyczące najczęściej spotykanych przypadków. Jednakże w związku z wspomnianą wcześniej niekonsekwencją wydawców pojawia się wiele dokumentów sprawiających trudności osobom katalogującym. Bibliotekarze nie znajdując jednoznacznych wskazówek w przepisach opierają się na posiadanej wiedzy i doświadczeniu. Zatwierdzenie lub odrzucenie rekordu w NUKAT jest również w takich przypadkach uzależnione od wiedzy i doświadczenia osoby sprawdzającej. Zdarza się, że identyczne przypadki są różnie potraktowane przez administratorów NUKAT.

Pomimo istniejących problemów rośnie liczba bibliotek, które doceniają wynikające ze współkatalogowania korzyści i starają się spełnić potrzebne do wzięcia w nim udziału warunki.

Biblioteki wrocławskie

Jaki jest wkład wrocławskich bibliotek na rzecz ogólnopolskiej współpracy w zakresie katalogowania zbiorów? Odpowiedzią na to pytanie niech będą następujące dane.

Biblioteki udostępniające swoje katalogi poprzez wyszukiwarke KaRo:

1. Biblioteka Uniwersytecka,
2. Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej,
3. Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego,
4. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna,
5. Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Wyższej,
6. Biblioteka Akademii Medycznej,
7. Biblioteka Główna Uniwersytetu Przyrodniczego,
8. Biblioteka Papieskiego Wydziału Teologicznego
9. Miejska Biblioteka Publiczna

Warto dodać, że lokalnym odpowiednikiem KaRo jest FIDKAR Wrocławskich Bibliotek Naukowych – wyszukiwarka uruchomiona w 2006 r. na serwerze Papieskiego Wydziału Teologicznego. Obejmuje ona katalogi i bazy bibliograficzne pięciu wrocławskich uczelni: Uniwersytetu, Politechniki, Uniwersytetu Przyrodniczego, Akademii Wychowania Fizycznego, Papieskiego Wydziału Teologicznego oraz Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej i Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej.

Biblioteki współpracujące z NUKAT (w nawiasach podane *siglum*):

1. Biblioteka Uniwersytecka (WR U)
2. Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (WR O)
3. Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej (WR 16)
4. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna (WR 56)
5. Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego (WR 99)
6. Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego (WR 004)
7. Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Wyższej (WR 218)
8. Biblioteka Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego (WR 131)
9. Dolnośląska Biblioteka Publiczna (WR M), (Biblioteka współpracowała od maja 2005 r. do kwietnia 2009 r.)

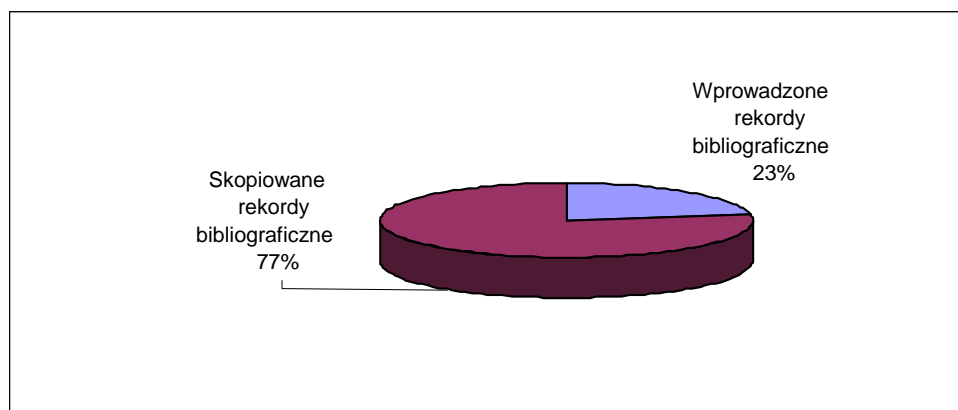
Biblioteki oznaczone numerami 7 i 8 mają uprawnienia wyłącznie do pobierania danych z NUKAT.

Tabela 1: Aktywność wrocławskich bibliotek w NUKAT (stan na dzień 30.04.2009 r.)

Poz.	Siglum biblioteki	System biblioteczny	Rekordy bibliograficzne		Rekordy KHW	Pozycja w rankingu NUKAT
			wprowadzone	skopiowane	wprowadzone	
1.	WR U	VIRTUA	67148	177362	157174	5
2.	WR O	VIRTUA	27299	89206	62401	14
3.	WR 16	ALEPH	5639	35519	4482	34
4.	WR 56	ALEPH	994	34392	150	51
5.	WR 99	ALEPH	540	2194	456	54
6.	WR 004	PROLIB	0	3751	0	0
7.	WR 218	PROLIB	0	2257	0	0
8.	WR 131	PROLIB	0	1931	0	0
9.	WR M	ALEPH	26	1034	11	68
Razem b-ki wroc.			101647	347646	224674	
Razem w NUKAT			1283949	3806499	2598713	

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie Tabeli 1 określono procentowy udział bibliotek wrocławskich w tworzeniu katalogu NUKAT. Wprowadziły one 8% rekordów bibliograficznych i 9% rekordów KHW istniejących w bazie centralnej. Skopiowały, a tym samym pozostawiły swoje *sigla* w 9% opisów. Ostatnia kolumna tabeli wskazuje na miejsce w rankingu NUKAT pod względem ilości wprowadzonych rekordów bibliograficznych (wśród 74 bibliotek). Jak widać pozycja bibliotek wrocławskich jest zrównoważona w stosunku do innych polskich bibliotek. Zajmują one zarówno czołowe, jak i środkowe, a także końcowe pozycje. Wpływ na ilość wprowadzonych rekordów ma zapewne liczebność zbiorów poszczególnych bibliotek oraz okres przynależności do NUKAT, ale też istotnym elementem jest posiadany system biblioteczny i jego możliwości konfiguracyjne (NUKAT ma system VIRTUA).

Wykres 1. Aktywność bibliotek wrocławskich w NUKAT

Źródło: opracowanie własne.

Z wykresu wynika, że nakład pracy zainwestowany w tworzenie opisów bibliograficznych odzyskiwany jest (w przybliżeniu) w stosunku 1:3. Proporcje te są uśrednione, gdyż, jak wynika z Tabeli 1 istnieją znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi bibliotekami. Współkatalogowanie jest realizowane przez biblioteki zgodnie z ich potrzebami i możliwościami. Mniejsze biblioteki czerpią z NUKAT proporcjonalnie większą korzyść, ponieważ znaczna część bieżących polskich wydawnictw jest wcześniej opracowywana przez biblioteki otrzymujące egzemplarz obowiązkowy. Największą jednak korzyść zyskuje użytkownik (jakim jest w większości wrocławska społeczność akademicka), który szybko otrzymuje informacje o nowych nabytkach.

Biblioteki wrocławskie współpracujące z NUKAT podjęły inicjatywę spotkań (od czerwca 2009 r.), na których mają być wymieniane doświadczenia, poglądy i propozycje rozwiązań problemów związanych ze współkatalogowaniem.

Współpraca bibliotek w obrębie jednakowych systemów bibliotecznych

Biblioteki posiadające jednakowe systemy biblioteczne współpracują udzielając sobie wsparcia technicznego i merytorycznego. Zagadnienia dotyczące katalogowania zbiorów są istotnym elementem tej działalności. Poniżej przedstawiono przykłady tego typu współpracy:

Biblioteki posiadające system **PROLIB** mają do dyspozycji zabezpieczone hasłem Forum⁶, na którym wymieniają doświadczenia i uwagi. Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego ze swojego serwera udostępnia kopię CKHW (Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych) mającą służyć wszystkim polskim bibliotekom prolibowym.

Dla bibliotek funkcjonujących w systemie **VIRTUA** zawiązało się konsorcjum pod nazwą „Porozumienie o Współpracy Bibliotek Wdrażających i Użytkujących VTLS”⁷. „Od 1993 r. Biblioteka Uniwersytecka należy do konsorcjum bibliotek polskich wdrażających system biblioteczny VTLS. Współpraca bibliotek wdrażających VTLS (obecnie VIRTUA) grupuje się wokół zagadnień:

- opracowywania formatów opisu bibliograficznego dla różnych typów dokumentów,
- przygotowywania materiałów szkoleniowych,
- wymiany opisów bibliograficznych,
- tworzenia i udostępniania baz danych - kartotek haseł wzorcowych i Centralnego

Katalogu Tytułów Czasopism,

⁶ Dostępne poprzez stronę internetową <http://www.prolib.pl/PROLIB> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

⁷ Strona internetowa Konsorcjum <http://konsorcjum.bg.univ.gda.pl/> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

- tworzenia i udostępniania centralnego krajowego katalogu online NUKAT”⁸

Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich posiadających system **ALEPH** - istnieje od 2001 r.⁹ W ramach konsorcjum organizowane są spotkania, na których omawiane są zagadnienia związane z funkcjonowaniem systemu (obecnie biblioteki przygotowują się do konwersji do wersji 18). Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy udostępnia ze swojego serwera bibliotekom alephowym kopię CKHW.

Na zakończenie warto wspomnieć o współpracy nieformalnej, która polega na bezpośrednich kontaktach (osobistych, telefonicznych, elektronicznych: poczta, fora dyskusyjne, itp.) pracowników oddziałów opracowania, którzy w ten sposób wymieniają doświadczenia i porady w zakresie katalogowania zbiorów. Sprzyjają temu organizowane przez biblioteki konferencje, seminaria, szkolenia, praktyki zawodowe itp.

Z roku na rok wzrasta liczba bibliotek uczestniczących w KaRo i w NUKAT, co związane jest z tym, że biblioteki z jednej strony chcą zaznaczyć swoją obecność, a z drugiej czerpać korzyści ze współpracy w zakresie katalogowania. Dlatego też, starają się spełnić stawiane wymagania techniczne i merytoryczne (poprzez zakup lub udoskonalanie systemów bibliotecznych, stosowanie formatu MARC, wprowadzanie kartotek haseł wzorcowych, szkolenie personelu itp.) Bibliotekarze mają świadomość, że postęp w dziedzinie katalogowania i rozwój współpracy w tym zakresie przynosi korzyści wszystkim bibliotekom, niezależnie od ich wielkości, i nawet niewielki wkład każdej z nich jest bardzo ważny.

⁸ Strona internetowa Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego <http://www.bu.uni.wroc.pl/obuwr/wspop.html#Wsp%C3%B3wpraca%20lokalna> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

⁹ Strona internetowa Biblioteki Uniwersytetu Przyrodniczego <http://www.bibl.ar.wroc.pl/konbiwro.html> [dostęp 15 czerwca 2009 r.].

Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz,
Małgorzata Sikorska
Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

Współdziałanie drogą do sukcesu, czyli o współpracy bibliotek w zakresie opracowania zbiorów na przykładzie Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu

Abstrakt: *Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu należy do wiodących bibliotek pedagogicznych w Polsce. Na sukces Biblioteki wpływa m.in. otwarcie się na współpracę z innymi bibliotekami. W referacie została przedstawiona współpraca w zakresie opracowania zbiorów. Omówiono współpracę Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej z Centrum NUKAT oraz wspólne działania, które realizowane są przez biblioteki sieci pedagogicznej i Bibliotekę Narodową w zakresie opracowania przedmiotowego zbiorów.*

Biblioteki corocznie, w zależności od wielkości placówki, wprowadzają do swoich zbiorów od kilku do kilkunastu tysięcy nowych tytułów książek, czasopism i innych typów dokumentów. Jednym ze skuteczniejszych sposobów na rozwiązanie problemu opracowania zbiorów bibliotecznych w taki sposób, aby informacja o zasobach mogła być przedstawiona użytkownikom możliwie szybko, przy optymalnym nakładzie pracy ze strony bibliotekarza, wydaje się być współdziałanie bibliotek w tym zakresie.

Wykorzystanie w bibliotekarstwie nowych technologii przyczyniło się w ogromnym stopniu do rozszerzenia współpracy pomiędzy bibliotekami, polegającej już nie tylko na wymianie informacji i doświadczeń, ale także na współtworzeniu opisów bibliograficznych i kartotek haseł wzorcowych. Współpraca ta rozwija się zarówno na szczeblu lokalnym, jak i krajowym, a nawet międzynarodowym.

W referacie zaprezentowano formy współpracy, w wymiarze zarówno ogólnopolskim, jak i lokalnym, Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu w zakresie opracowania formalnego i rzeczowego zbiorów.

Przykładem rozwijającej się pomyślnie współpracy bibliotek na szczeblu wojewódzkim jest Dolnośląski System Informacji Edukacyjnej. Jednym z głównych elementów systemu jest elektroniczny katalog centralny, którego budowę rozpoczęto w 2001 r. w oparciu o zintegrowany system biblioteczny ALEPH. Jest on tworzony na podstawie zasobów 27 bibliotek pedagogicznych funkcjonujących na terenie województwa dolnośląskiego, do których należą zarówno biblioteki filialne DBP we Wrocławiu, jak i placówki niezależne

administracyjnie, włączone w struktury ośrodków doradztwa pedagogicznego bądź ośrodków doskonalenia nauczycieli.

Biblioteka wrocławska, będąca koordynatorem systemu, przejęła na siebie zadania związane z jego wdrażaniem, administrowaniem, nadzorem merytorycznym i prowadzeniem szkoleń dla kadry pedagogicznej współtworzących go bibliotek. Największe korzyści z takiej współpracy odnoszą mniejsze placówki, których pracownicy nie muszą poświęcać czasu na samodzielne opracowanie dokumentów, mogą dopisywać jedynie informacje o swoich egzemplarzach do gotowych opisów bibliograficznych znajdujących się już w bazie katalogu *on-line*.

Katalog Centralny NUKAT, czyli Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny jest doskonałym przykładem współpracy bibliotek w zakresie opracowania zbiorów na szczeblu krajowym. Współtworzą go bowiem, metodą współkatalogowania, polskie biblioteki naukowe stosujące różne, zintegrowane systemy biblioteczne. Został on oficjalnie uruchomiony w październiku 2002 r., a jego siedzibą stała się Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie. Obecnie współpraca ta obejmuje już ponad 1100 bibliotekarzy z przeszło 80-ciu bibliotek, a ich liczba stale rośnie.

Zadaniem Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego jest dostarczanie informacji o dokumentach oraz miejscu ich przechowywania, udostępnianie katalogom lokalnym gotowych rekordów do kartotek haseł wzorcowych oraz rekordów bibliograficznych, a tym samym usprawnianie i przyspieszanie katalogowania zbiorów w bibliotekach polskich dzięki eliminowaniu dublowania pracy. Stanowi on również podstawę informacji dla wypożyczeń międzybibliotecznych.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu [dalej: DBP] przystąpiła do współpracy z Centrum NUKAT w połowie 2004 r. Od początku współpracy stała się ona czynnym użytkownikiem NUKAT. Oznacza to, że nie tylko pobiera rekordy bibliograficzne, ale także sama tworzy rekordy dla dokumentów, których opisów nie było dotąd w katalogu centralnym. Do końca sierpnia 2009 r. liczba przesłanych przez DBP rekordów bibliograficznych wynosiła 1023, co daje średnio ok. 200 rekordów rocznie. Z racji specyfiki profilu zbiorów DBP, opracowane rekordy dotyczą głównie podręczników, programów nauczania i poradników metodycznych. W tym samym czasie liczba rekordów skopiowanych z bazy NUKAT do DBP wyniosła 35 500, czyli ponad 7 tys. rocznie.

W stosowanych dawniej w bibliotekach katalogach kartkowych obok kart głównych funkcjonowały karty pomocnicze – odsyłacze. Miały one pomóc użytkownikom w poszukiwaniach, kierując np. od drugiego członu nazwiska autora do formy przez niego

używanej, od spolszczonej wersji nazwisk autorów obcych do wersji oryginalnej, od pseudonimu do nazwiska prawdziwego itp. W katalogach zautomatyzowanych rolę odsyłaczy przejęły kartoteki haseł wzorcowych. Każdy rekord khw zawiera, obok ujednocionej wersji hasła przyjętego dla danego autora, tzw. tropy zobacz, zawierające warianty hasła będące terminami odrzuconymi. Często rekord taki zawiera także krótkie informacje o osobie, której hasło dotyczy, przydatne np. do rozróżnienia autorów o tych samych nazwiskach i imionach. Hasła wzorcowe formalne obejmują nie tylko nazwy osób, ale także ciał zbiorowych, tytułów serii i in. Stanowią one podstawowe punkty dostępu do danych, stąd tak istotna jest ich poprawność. Hasła rekordu przyjęte jako wzorcowe oraz zawartość pól tropów pojawiają się w indeksach, umożliwiając tym samym wyszukiwanie zarówno przez formę ujednoliczoną, jak i przez formy odrzucone. W ten sposób zapewniona zostaje spójność danych.

Jedną z korzyści, jaka wynikała ze współpracy z NUKAT-em był bezpłatny dostęp do Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych i możliwość pobierania z niej rekordów khw do własnej kartoteki lokalnej. Dzięki temu jest ona szybko rozbudowywana i obecnie liczy już ponad 35 tys. rekordów. Jednocześnie DBP sama także tworzy rekordy dla haseł formalnych, których nie ma jeszcze w CKHW i przesyła je za pomocą klienta VIRTUI do Centrum NUKAT. Do końca sierpnia 2009 r. przesłała 159 rekordów haseł formalnych (co daje ok. 30 haseł rocznie), z których większość stanowiły hasła autorskie.

Koniec lat 90-tych oraz początek dwutysięcznych to okres bardzo szybkich i ważnych zmian w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej. Komputeryzacja biblioteki, jak i reforma systemu oświaty rozpoczęta w 1999 roku otworzyły nowe perspektywy dla współpracy DBP z innymi bibliotekami.

Tradycyjny katalog rzeczowy był prowadzony w oparciu o system Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej. Kiedy DBP zaczęła przygotowywać się do komputeryzacji (w połowie lat dziewięćdziesiątych) stanęła przed koniecznością stosowania innego języka informacyjno-wyszukiwawczego niż UKD, języka o notacji paranaturalnej. Zakładała, że musi to być równocześnie język powszechnie stosowany, „sprawdzony” przez inne biblioteki, o dużym zakresie słownictwa. Te warunki spełniał język haseł przedmiotowych BN, właściwie jedyny (w owym czasie) język powszechnie stosowany. Szybko okazało się jednak, że brakuje w nim haseł dla dynamicznie rozwijającego się słownictwa z dziedziny pedagogiki i edukacji, a te, które funkcjonują, są zbyt ogólne.

W marcu 2003 roku w Sulejówku odbyła się konferencja dyrektorów bibliotek pedagogicznych: „Wojewódzkie biblioteki pedagogiczne w systemie informacji edukacyjnej”. Efektem tej konferencji było wyznaczenie obszarów współpracy bibliotek pedagogicznych.

Między innymi ustalono, że biblioteki pedagogiczne będą współpracowały w zakresie opracowania przedmiotowego zbiorów w oparciu o jeden język informacyjno-wyszukiwawczy: język haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej.

W wyniku tych ustaleń, już we wrześniu 2003 r., w Ośrodku Szkoleniowym Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Sulejówku spotkali się pracownicy bibliotek pedagogicznych specjalizujący się w opracowaniu rzeczowym zbiorów. W spotkaniu zorganizowanym w ramach programu CODN „Biblioteki pedagogiczne w krajowej i europejskiej sieci współpracy” uczestniczyli specjaliści z piętnastu bibliotek pedagogicznych w kraju (między innymi pracownik DBP we Wrocławiu). Wanda Klenczon, przewodnicząca Zespołu Rozwoju Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej, zaproponowała bibliotekom pedagogicznym pomoc merytoryczną przy tworzeniu słownictwa i podstaw metodyki opracowania przedmiotowego.

Podczas spotkania został powołany międzybiblioteczny Zespół zadaniowo-problemowy do spraw języka haseł przedmiotowych, który miał pracować nad rozbudową słownika Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej o hasła z zakresu współczesnej pedagogiki, szkolnictwa itp. Członkiem wymienionego zespołu jest również pracownik DBP z Wrocławia. Do zadań Zespołu należy m.in. opracowywanie haseł w formie propozycji do uwzględnienia w *Słowniku języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej*.

Największe natężenie prac przypadło na początkowy okres działania Zespołu, ponieważ należało zebrać propozycje nowych haseł z możliwie jak największej liczby bibliotek pedagogicznych w kraju, aby zorientować się jakie są potrzeby w tym zakresie. Następnie przeanalizowano ten materiał pod kątem częstotliwości powtarzania się proponowanych haseł oraz porównano ze słownictwem istniejącym w słowniku JHP BN.

Obecnie członkowie Zespołu, który nadal pracuje pod kierunkiem fachowców z Biblioteki Narodowej, na swoich spotkaniach zajmują się analizą haseł zgłaszanych przez biblioteki pedagogiczne, konstruowaniem artykułów przedmiotowych do konkretnych, proponowanych haseł przedmiotowych oraz dyskutują nad problemami z jakimi spotykają się bibliotekarze bibliotek pedagogicznych przy opracowaniu przedmiotowym zbiorów.

W 1999 roku rozpoczęła się reforma systemu oświaty w Polsce, która wprowadziła istotne zmiany w strukturze i organizacji szkolnictwa, m.in. pojawiły się nowe etapy edukacyjne, nowe przedmioty nauczania, szczeble awansu nauczycieli.

W sferze nauczania oraz wychowania w lawinowym tempie pojawiają się nowe terminy, np. określające nowe metody pracy z uczniami, stosowanie technologii IT w edukacji, itp.

Oto niektóre przykłady spośród wielu wypracowanych wspólnie haseł (tematów i określników): Metoda Dobrego Startu, Prawa ucznia, Oceny opisowe, Gimnazja, Egzamin-y gimnazjalne, Kształcenie modułowe, Matura (2005–), Podręczniki multimedialne, – gimnazja, – szkoły ponadgimnazjalne, – programy autorskie. Opracowano tematy odpowiadające stopniom awansu zawodowego nauczycieli: Nauczyciel stażysta, Nauczyciel kontraktowy, Nauczyciel mianowany, Nauczyciel dyplomowany oraz określające nauczycieli poszczególnych przedmiotów: np. Nauczyciele biologii, Nauczyciele języka rosyjskiego itp.

Przybywanie nowego słownictwa jest procesem ustawicznym, stąd potrzeba systematycznej aktualizacji słownika JHP BN. Sądzę, że można uznać za sukces współpracę bibliotek pedagogicznych w zakresie dbałości o zasób słownikowy terminologii ze swojego profilu. Dzięki temu użytkownicy tych bibliotek mają większe szanse na znalezienie w katalogach poszukiwanej literatury.

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu tworzy katalog centralny wspólnie z 26 bibliotekami pedagogicznymi znajdującymi się na Dolnym Śląsku. Biblioteki te reprezentowały bardzo zróżnicowany poziom znajomości JHP BP, dla niektórych był to język nowy, stąd początkowo nasza współpraca o zasięgu lokalnym polegała na szkoleniach o charakterze wprowadzającym w zagadnienia opracowania przedmiotowego w tymże języku. Przedstawiono język haseł przedmiotowych BN od strony jego struktury, wyjaśniono podstawowe pojęcia, takie jak: przedmiot dokumentu, temat, określniki, dopowiedzenia, hasło przedmiotowe, opis przedmiotowy, omówiono rodzaje tematów oraz rodzaje określników. Przeanalizowano budowę hasła przedmiotowego z uwzględnieniem zasad szeregowania określników. Praca w formacie MARC 21 wymagała również zapoznania z zasadami wypełniania pól 6XX 09, czyli pól przeznaczonych na hasła przedmiotowe BN.

Następne szkolenia, które odbywały się w mniejszych (kilkuosobowych) zespołach w placówkach filialnych miały charakter praktyczny, a ich celem było wyposażenie osób opracowujących zbiory w umiejętność sporządzania poprawnej charakterystyki wyszukiwawczej książki w JHP BN, korzystania z KHW oraz zapisywania opisu przedmiotowego w formacie MARC 21.

Po kilku latach od rozpoczęcia wspólnego katalogowania zbiorów (oprócz bieżących konsultacji *on-line*) nadal odbywają się szkolenia dla bibliotekarzy z dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych. Zwykle dwa razy w roku organizowane są spotkania w DBP we Wrocławiu, podczas których pracownicy biblioteki wrocławskiej przedstawiają nowe ustalenia dotyczące opracowania przedmiotowego zbiorów, nowe lub zmienione hasła, zmiany w metodyce stosowania JHP BN.

Przystąpienie do ogólnokrajowej współpracy bibliotek naukowych wpłynęło na podniesienie jakości katalogu centralnego dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych. Możliwość pobierania opisów bibliograficznych bezpośrednio z bazy katalogu NUKat w znacznym stopniu przyspiesza katalogowanie, a także gwarantuje poprawność rekordów.

Dzięki temu, że w większości przypadków nie trzeba już zajmować się opracowaniem formalnym dokumentów, więcej czasu można poświęcić na analizę treści dokumentów. Stąd w katalogu lokalnym DBP pojawia się coraz więcej rekordów opatrzonych adnotacjami.

Współpraca z NUKatem umożliwiła też, za pośrednictwem klienta VIRTUI, bezpośredni dostęp do kartoteki haseł wzorcowych Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej i kopiowania tych haseł do własnej bazy, co umożliwia ich stałą aktualizację.

Podjęte działania przyczyniają się do tego, że książki niezbędne nauczycielom i pracownikom oświaty w ich pracy zawodowej szybciej do nich trafiają.

Nawiązana współpraca zaowocowała także tym, że DBP zaistniała w Katalogu Rozproszonym Bibliotek Polskich KARO (www.karo.umk.pl), którego zadaniem jest przede wszystkim dostarczanie informacji o dokumentach wraz ze wskazaniem miejsca ich przechowywania w trybie równoległego przeszukiwania wielu katalogów. Z wyszukiwarki KARO korzysta wiele bibliotek pedagogicznych, pracujących w różnych systemach zautomatyzowanych, które mogą pobierać stamtąd opisy do własnych katalogów lokalnych.

DBP we Wrocławiu należy do wiodących bibliotek pedagogicznych w kraju. Na sukces Biblioteki wpływa, między innymi otwarcie się na współpracę z innymi bibliotekami. Wspólne działania podejmowane są na wielu płaszczyznach. Oprócz opisanej wyżej współpracy w zakresie opracowania zbiorów, warto wspomnieć o udziale placówki w dwóch innych, ważnych przedsięwzięciach realizowanych w ramach współpracy z bibliotekami sieci pedagogicznej. Pierwsze z nich to udział w redagowaniu, istniejącego od 2002 roku, Serwisu Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna SBP.

Drugi projekt realizowany we współpracy z bibliotekami pedagogicznymi w Polsce, to budowa „Bazy edukacyjnych zasobów internetu”. Projekt został zainicjowany przez DBP w 2002 roku. Celem współpracy jest utworzenie sprawnie działającego źródła informacji współpracowanego przez bibliotekarzy krajowej sieci bibliotek pedagogicznych.

DBP angażuje się również we współpracę z dolnośląskim środowiskiem bibliotek naukowych. Od początku istnienia, czyli od 2001 roku Biblioteka należy do Konsorcjum Bibliotek Wrocławskich Użytkowników Alepha, w 2007 roku przystąpiła do projektu Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa.

W ramach współpracy z Korporacją Bibliotekarzy Wrocławskich współwydaje czasopismo „Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia” oraz jest współorganizatorem konferencji dla bibliotekarzy bibliotek naukowych.

Irena Augustynowska

Biblioteka Dolnośląskiej Szkoły Służ Publicznych Asesor

Beata Świącicka

Biblioteka Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja”

Wrocławskie biblioteki niepublicznych szkół wyższych

Abstrakt: *W artykule przedstawiono kształtowanie się współpracy bibliotekarzy wrocławskich niepublicznych szkół wyższych. Współpracy bez współzawodnictwa i rywalizacji, widocznej szczególnie w zakresie wymiany informacji, książek i specjalistycznej wiedzy oraz prowadzenia wspólnych akcji bibliotecznych i kulturalnych a wszystko w trosce o jak najwyższą jakość obsługi czytelników. Omówiono znaczenie kontaktów osobistych, wymiany poglądów i pomysłów oraz realizacji zbieżnych przedsięwzięć. Przy okazji dostrzeżono fakt powstania nowej sieci bibliotek - niepublicznych szkół wyższych (w Polsce funkcjonuje już ponad 300 szkół tego typu!).*

„Biblioteka potrafi zgromadzić więcej lub mniej potrzebnych zbiorów, obsłużyć większą lub mniejszą publiczność i zrealizować w mniejszym lub większym stopniu zadania, ale na samowystarczalność nie ma szans¹” – motto współpracy bibliotek niepublicznych szkół wyższych.

W roku 1990 weszła w życie Ustawa o szkolnictwie wyższym² umożliwiająca powstanie szkół wyższych niepublicznych, a w ich obrębie obligatoryjnie bibliotek. Na mocy tej ustawy do roku 2009 powstało we Wrocławiu 15 uczelni niepublicznych oraz znalazły swoją siedzibę 3 zamiejscowe filie szkół wyższych³, a co za tym idzie w krótkim czasie pojawiło się 18 nowych bibliotek uczelnianych. Bibliotekarze podejmujący się tworzenia tych bibliotek mieli bardzo trudne zadanie. Oprócz wyposażenia podstawowego (regały, biurka, komputery), zgromadzenia księgozbioru, stworzenia i urządzenia czytelnicy, które natychmiast powinny obsługiwać czytelników, bibliotekarze musieli wykonywać pełen zakres prac i usług związanych z funkcjonowaniem biblioteki naukowej. Większość osób podejmujących się tego wyzwania miała już za sobą pracę w innych bibliotekach (publicznych, naukowych, szkolnych), ale byli też w tym gronie tacy, dla których praca w bibliotece niepublicznej szkoły wyższej była pierwszą pracą po studiach. Z najtrudniejszymi zadaniami spotykali się bibliotekarze zaraz na początku, kiedy to należało przyjąć właściwą strategię postępowania, sformułować wizję, która umożliwiłaby stworzenie biblioteki na miarę XXI wieku oraz

¹ Wojciechowski J., *Biblioteka: kontynuacje i zmiany*, Kraków, Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2001, s. 39.

² Ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym Dziennik Ustaw nr 65, poz. 385.

³ Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [on-line], [dostęp 31.03.2009] Dostępny w World Wide Web: <http://www.nauka.gov.pl>.

określić misję biblioteki zgodną z misją uczelni. Pojawiły się więc pierwsze problemy zarówno merytoryczne (dobór księgozbioru, czasopism i ich zakres), jak i techniczne (ustawienia księgozbioru w posiadanych pomieszczeniach). Część bibliotekarzy niepublicznych szkół wyższych знаła się nawzajem z poprzednich miejsc pracy, część gwałtownie potrzebowała pomocy i szukała jej zarówno w swoim gronie, jak i na bardziej oficjalnych szkoleniach czy konferencjach. Najszybciej jednak można było skorzystać z doświadczenia pracownika biblioteki funkcjonującej już rok czy dwa dłużej, wzorując się na dokumentach bibliotecznych np. regulaminach, dziennikach odwiedzin, rewersach, w zakresie układu księgozbioru, informacji o komputerowych programach bibliotecznych, oznakowania książek pozostających w czytelnicy, czy też bardziej prozaicznych informacji: o producencie regałów, podpórek do książek, wózków bibliotecznych. Bibliotekarze poszukiwali informacji o sposobach zakupu i pozyskiwania księgozbioru (m.in. przekazywano dane o hurtowniach książek oferujących największy wybór i największe upusty na cenie książek), o firmach zajmujących się prenumeratą czasopism. Upewniano się nawzajem co do podstawowych zarządzeń i norm wykonywania prac bibliotekarskich, przepisów dotyczących zatrudnienia i wynagrodzenia, o zakresach praw i obowiązków pracowników biblioteki. Nie brakowało informacji o najbardziej korzystnych warunkach zakupu podstawowego warsztatu bibliotekarskiego: rewersów, kart książek, kodów paskowych itp. W trakcie rozwoju zwiększano zatrudnienie, zaistniała więc możliwość przekazywania również informacji o bibliotekarzach poszukujących pracy.

Skonstruowanie kolekcji spełniającej wszystkie oczekiwania czytelników w krótkim czasie było niemożliwe, toteż podjęto wymianę informacji o zakresie tematycznym księgozbiorów gromadzonych w poszczególnych bibliotekach, a także o możliwości korzystania z bibliotek przez czytelników nie posiadających statusu studenta, czy pracownika danej uczelni. W 2002 roku, na podstawie przeprowadzonych ankiet, powstała pierwsza publikacja: *Biblioteki Niepaństwowych Szkół Wyższych*⁴, która miała ułatwiać komunikację między bibliotekarzami niepublicznych szkół wyższych. Podano w niej podstawowe dane dotyczące osób prowadzących bibliotekę (znakomicie ułatwiło to nawiązywanie kontaktów osobistych!) oraz adresy bibliotek, dni i godziny otwarcia, zakres tematyczny gromadzonych zbiorów, tytuły czasopism itp. Publikacja ta do dziś stanowi jedyny drukowany warsztat informacyjny o bibliotekach niepublicznych szkół wyższych Wrocławia. W 2008 roku

⁴ Świącicka B. [oprac.], *Biblioteki Niepaństwowych Szkół Wyższych*. Wrocław 2002, ss. 19.

powstał artykuł pt. *Strony WWW jako element wizerunku bibliotek niepaństwowych szkół wyższych miasta Wrocławia*,⁵ świadczący o wzajemnym zainteresowaniu.

Uczestnictwo w pierwszych spotkaniach pracowników bibliotek niepublicznych szkół wyższych pokazało, że w grupie łatwiej. Postanowiono więc spotykać się częściej, odwiedzać się nawzajem, zapraszać przedstawicieli i prelegentów różnych firm (m.in. Lex, LexisNexis, Prolib, Mol, Sowa, Bibliofil, Juszcak, Zakamycze, WoltersKluwer) nie dla jednej małej biblioteki, z jedno- czy dwuosobową obsadą, lecz sieci wrocławskich bibliotek niepublicznych szkół wyższych. Organizacja i udział w konferencjach i spotkaniach, nie tylko wrocławskich, pozwalały wygłaszać referaty, publikować artykuły, realizować zadania naukowe stawiane pracownikom bibliotek uczelnianych oraz stwarzały możliwość integracji.

Aktywna współpraca bibliotekarzy zaowocowała nie tylko pogłębieniem się przyjaźni ale także wzajemną mobilizacją do działania m.in. przy podejmowaniu studiów podyplomowych (ukończonych z sukcesem), przygotowaniach do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego (wszystkich zdanych z powodzeniem). Można było również wspomóc się indywidualnymi poradami w rozwiązywaniu problemów zawodowych, a także rozwijaniu działalności naukowej bibliotek np. bibliotekarze (m.in. na potrzeby konferencji) wspólnie pisali referaty⁶, czy też odbywali razem szkolenia zawodowe w ramach programu Erasmus⁷. Rozpoczęto wymianę publikacji wydawanych przez poszczególne uczelnie w ramach tzw. wymiany międzybibliotecznej, co umożliwiło zapoznanie się z opracowaniami dotyczącymi często specjalistycznych dziedzin wiedzy, którymi zajmują się poszczególne uczelnie.

Nieocenioną rolę w dotychczas spontanicznej współpracy odegrało utworzenie, mocą uchwały nr 6/2004 Zarządu Oddziału SBP we Wrocławiu z dnia 19.05.2004, Koła Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych, co nadało tej działalności podstawy prawne. Członkami Koła obecnie są pracownicy dziesięciu, spośród osiemnastu bibliotek wrocławskich niepublicznych szkół wyższych. Pod egidą SBP bibliotekarze biorą udział m.in. w corocznych

⁵ Świąćicka B., *Strony WWW jako element wizerunek bibliotek niepaństwowych szkół wyższych miasta Wrocławia* [artykuł zakwalifikowany do druku w ramach materiałów pokonferencyjnych: X Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Szkół Wyższych Niepaństwowych Toruń, 9–11 czerwiec 2008 rok „Przestrzeń informacyjna biblioteki akademickiej – tradycja i nowoczesność”].

⁶ Andrejów–Kubów A., Podgórska M., *Praca na froncie jako droga do tworzenia wizerunku bibliotek*, [w:] *Marketing i jakość usług bibliotek akademickich*, Wrocław, Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP, 2002 s. 13–20.

Augustynowska I., Świąćicka B., *Biblioteka Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie*, Gospodarka Rynek Edukacja 2008, nr 14, s. 43–46.

⁷ M.in. praktykę zawodową w SLUB w Dreźnie i w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego. W obu przypadkach stypendystkami były panie I. Augustynowska i B. Świąćicka. Natomiast Z. Helis odbyła praktykę w Hogeschool INHOLLAN, A. Łagodzińska w Central Ostrobothnia University of Applied Sciences w Ylinieska a E. Dżul w Uniwersytecie Technicznym w Wilnie.

obchodach Dnia Bibliotekarza i Bibliotek, w I Targach Bibliotecznych zorganizowanych w maju 2005 oraz we wszystkich spotkaniach problemowych. Zarząd Koła Niepaństwowych Szkół Wyższych rokrocznie przedstawia kandydatów do nagród i odznaczeń, co pozwala zaistnieć bibliotekarzom niepublicznych szkół wyższych w środowisku bibliotekarzy miasta Wrocławia. Działalność Koła polega głównie na reprezentowaniu środowiska wrocławskiego na szczeblu ogólnopolskim, stworzeniu możliwości wymiany doświadczeń poprzez wzajemne odwiedziny w poszczególnych bibliotekach, uczestniczenie w spotkaniach, szkoleniach, prezentacjach, wyjazdach integracyjnych i szkoleniowych. Dotychczas zorganizowano wycieczki do Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, zwiedzono nowy budynek Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Bibliotekę Ossolineum we Wrocławiu oraz miał miejsce wyjazd edukacyjny do Biblioteki Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Koło posiada swoją stronę internetową⁸, na której zamieszczony jest m.in. wykaz bibliotek będących jego członkami, informacje o zakresie posiadanego księgozbioru, tytułach czasopism, bazach danych oraz informacje o możliwości korzystania z księgozbioru potencjalnie zainteresowanych czytelników.

Współpracę bibliotek niepaństwowych szkół wyższych w 2002 roku zainicjowała Biblioteka Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów (obecnie zatrudniająca 3 bibliotekarzy) oraz dyrektor Biblioteki Dolnośląskiej Szkoły Wyższej (zatrudniającej największy i merytorycznie najsilniejszy zespół: 1 doktor, 2 bibliotekarzy dyplomowanych, 5 mgr bibliotekoznawstwa). Dolnośląska Szkoła Wyższa, dysponująca najlepszymi warunkami lokalowymi, organizowała konferencje, szkolenia i spotkania (6 konferencji⁹) zapraszając wszystkich bibliotekarzy zatrudnionych we wrocławskich niepublicznych szkołach wyższych. Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor” (1 bibliotekarz dyplomowany, 2 magistrów bibliotekoznawstwa) z siedzibą w samym centrum Wrocławia i posiadająca doskonały warsztat biblioteczny, była najdogodniejszym miejscem spotkań dla uczestników kilkunastu szkoleń organizowanych wspólnie z innymi bibliotekami oraz kilkudziesięciu zjazdów dla kandydatów z różnych stron Polski, przygotowujących się do egzaminu na bibliotekarza dyplomowanego. Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” (5 bibliotekarzy) zapewniała idealny klimat do wymiany doświadczeń organizując 2 spotkania. Biblioteki Wyższej Szkoły Handlowej (3 bibliotekarzy) i Wyższej Szkoły Bankowej (3 bibliotekarzy) zorganizowały dwukrotnie spotkania dla bibliotekarzy szkół niepublicznych, zapewniając

⁸ www.kolosbp.wroc.pl

⁹ Pełen wykaz zorganizowanych konferencji: <http://www.biblioteka.dsw.edu.pl/index.php?id=728> [on-line], [dostęp 08.04.2009].

prawdziwą merytoryczną ucztę. W marcu 2009 r. Ewangelikalna Szkoła Wyższa (1 magister bibliotekoznawstwa) zaskoczyła wszystkich otwartością uczelni, wystrojem i klimatem biblioteki, jakością zbiorów oraz ciepłem i życzliwością.

Wspólnie czcimy nasze sukcesy: otwarcie nowej siedziby biblioteki Wyższej Szkoły Zarządzania i Finansów oraz Wyższej Szkoły Handlowej, nowej czytelnicy w DWSSP „Asesor”, oraz inaugurację nowego budynku Dolnośląskiej Szkoły Wyższej z wspaniałymi pomieszczeniami przeznaczonymi dla biblioteki.

W tym roku DSW zorganizowała już 11. Konferencję Bibliotek Niepaństwowych Szkół Wyższych pt.: *Spółeczny i pedagogiczny kontekst funkcjonowania bibliotek akademickich*, aby jak co roku spotkać się z bibliotekarzami niepublicznych szkół wyższych z całej Polski, wymienić doświadczenia, poznać sukcesy i porażki, ale przede wszystkim stworzyć możliwość zaprezentowania swoich referatów, czyli realizację naukowych zadań biblioteki uczelnianej.

Największy pozytywny wszystkich działań wyjątkowo aktywnej grupy bibliotekarzy, nie tylko wrocławskich, to powstanie kolejnej po publicznych, szkolnych i akademickich, sieci bibliotek – niepublicznych szkół wyższych. Sieci bibliotek nowoczesnych, małych, z nielicznymi ale niezwykle atrakcyjnymi zbiorami, niewielką obsadą, ale wspaniałymi i ambitnymi bibliotekarzami, którzy wzajemnie motywując się i wspierając, przy pomocy władz swoich uczelni, rozumiejących znaczenie dobrej bazy dla pozycji szkoły, tworzą biblioteki przyszłości. Współpracę traktując jako impuls do lepszego działania, a wszystko w celu maksymalnego zaspokojenia potrzeb użytkowników, w trosce o najwyższy poziom swojej pracy i najlepszą jakość obsługi naszych czytelników.

Wykaz bibliotek szkół wyższych niepublicznych we Wrocławiu, wraz z kierunkami studiów przez nie prowadzonych

1. Dolnośląska Szkoła Wyższa (dawniej: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP)

- kierunki: pedagogika, pedagogika specjalna, dziennikarstwo i komunikacja społeczna, stosunki międzynarodowe, kulturoznawstwo, etnologia, filozofia, praca socjalna, bezpieczeństwo narodowe, geodezja i kartografia, nauki o rodzinie, nawigacja

2. Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych "ASESOR"

- kierunki: administracja, praca socjalna

3. Ewangelikalna Wyższa Szkoła Teologiczna

- kierunek: teologia

4. Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu

- kierunki: transport, zarządzanie, logistyka

5. Niepubliczna Wyższa Szkoła Kosmetyczna

- kierunki: kosmetologia, ratownictwo medyczne

6. Szkoła Wyższa Rzemiosł Artystycznych i Zarządzania

- kierunki: konserwacja i restauracja dzieł sztuki, ochrona dóbr kultury

7. Wrocławska Wyższa Szkoła Informatyki Stosowanej

- kierunki: informatyka, turystyka i rekreacja, filologia

8. Wyższa Szkoła Bankowa

- kierunki: finanse i rachunkowość, zarządzanie, turystyka i rekreacja
- Wydział Zamiejscowy w Opolu – kierunek: ekonomia

9. Wyższa Szkoła Filologiczna

- kierunek filologia

10. Wyższa Szkoła Fizjoterapii

- kierunki: kosmetologia, fizjoterapia

11. Wyższa Szkoła Handlowa

- kierunek: zarządzanie, informatyka i ekonometria, europeistyka, turystyka i rekreacja, ekonomia

12. Wyższa Szkoła Humanistyczna

- kierunki: geodezja i kartografia, politologia, stosunki międzynarodowe, gospodarka przestrzenna, fizjoterapia, wychowanie fizyczne, architektura wnętrz, budownictwo, filologia

13. Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania COPERNICUS

- kierunki: administracja, informatyka, fizjoterapia

14. Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja”

- kierunki: zarządzanie, politologia, zarządzanie i inżynieria produkcji, informatyka, gospodarka przestrzenna, stosunki międzynarodowe, dziennikarstwo i komunikacja społeczna
- Wydział zamiejscowy w Kępnie - kierunek: zarządzanie
- Wydział zamiejscowy w Kłodzku - kierunki: turystyka i rekreacja, zarządzanie

15. Wyższa Szkoła Zarządzania i Finansów

- kierunki: finanse i rachunkowość, informatyka i ekonometria, politologia, zarządzanie

Uczelnie, których filie wydziałów zamiejscowych mają siedzibę we Wrocławiu:

1. Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej

- kierunki: psychologia, dziennikarstwo i komunikacja społeczna

2. Wyższa Szkoła Edukacja w Sporcie

- kierunek: wychowanie fizyczne

3. Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości w Poznaniu - Filia we Wrocławiu

- kierunki : zarządzanie, politologia, administracja, finanse i rachunkowość

Literatura

- 1) Augustynowska I., Święcicka B., *Biblioteka Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie*, Gospodarka Rynek Edukacja 2008, nr 14, s. 43-46. ISSN 1509-5576
- 2) Kubów S. (red.), *Marketing i jakość usług bibliotek akademickich*, Wrocław, Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji TWP, 2002. ISBN 83-910486-8-8
- 3) Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego [on-line], [dostęp 31.03.2009] <http://www.nauka.gov>.
- 4) Święcicka B. (oprac.), *Biblioteki Niepaństwowych Szkół Wyższych*. Wrocław 2002
- 5) Święcicka B. *Strony WWW jako element wizerunku bibliotek niepaństwowych szkół wyższych miasta Wrocławia*, [artykuł zakwalifikowany do druku w ramach materiałów pokonferencyjnych: X Ogólnopolskiej Konferencji Bibliotek Szkół Wyższych Niepaństwowych Toruń, 9-11 czerwiec 2008 rok „Przestrzeń informacyjna biblioteki akademickiej - tradycja i nowoczesność”].
- 6) Wojciechowski J., *Biblioteka: kontynuacje i zmiany*, Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego 2001. ISBN 83-233-1205-2.
- 7) Wykaz konferencji Dolnośląskiej Szkoły Wyższej <http://www.biblioteka.dsw.edu.pl/index.php?id=728>. [on-line], [dostęp 08.04.2009] .

Kinga Żmigrodzka

Biblioteka Główna

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Udział Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w konsorcjach bibliotek naukowych

Abstrakt: *Aby w pełni realizować potrzeby informacyjne swoich użytkowników Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu od kilku lat stara się coraz bardziej poszerzać ofertę światowych źródeł dostępnych online. Udostępnienie kilkunastu tysięcy elektronicznych czasopism naukowych jest możliwe dzięki podjęciu współpracy pomiędzy bibliotekami w ramach konsorcjów. W niniejszym referacie zaprezentowane zostaną konsorcja, których uczestnikiem jest BUE oraz warunki i korzyści wynikające z owej współpracy.*

Zapewnienie dostępu do naukowych publikacji elektronicznych staje się jednym z podstawowych zadań bibliotek szkół wyższych. Ilość czasopism dostępnych online świadczy o prestiżu uczelni oraz ma wpływ na jej ogólną ocenę¹. Od kilkunastu lat obserwować możemy także coraz szybciej rosnącą, szczególnie w kręgach akademickich, popularność czasopism naukowych na nośnikach elektronicznych. Przede wszystkim ogromny wpływ ma tu aktualność tego typu źródeł. Dostęp do bieżących numerów, które pojawiają się na serwerze wydawcy jest niemal natychmiastowy.

Paradoksalnie jednak wraz ze wzrostem zapotrzebowania na tego typu publikacje, nie uległy zwiększeniu fundusze przeznaczane na ich zakup. Dodatkowo warunki stawiane przez wydawców w większości wypadków stanowią barierę niemożliwą do przekroczenia dla pojedynczych bibliotek. Dlatego też aby sprostać rosnącym potrzebom użytkowników, biblioteki nawiązały ścisłą współpracę w ramach konsorcjów, pozwalającą z jednej strony na podjęcie negocjacji z wydawcami, a z drugiej na dofinansowanie z budżetu państwa z ramach dotacji celowych².

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego (dalej: BUE) we Wrocławiu, jako jednostka wiodącej Uczelni w dziedzinie nauk ekonomicznych, od wielu lat stara się zapewnić dostęp do jak największej liczby zbiorów elektronicznych. Wśród prenumerowanych baz znajdują się najważniejsze publikacje z zakresu ekonomii, zarządzania, biznesu, finansów, marketingu, reklamy, gospodarki, handlu oraz szeroko pojętych nauk społecznych i humanistycznych. Udostępnienie ponad 18.000 tytułów

¹ W corocznych rankingach szkół wyższych dostęp do źródeł elektronicznych jest jednym z punktowanych elementów i ma wpływ na ogólną ocenę uczelni.

² Rozporządzenie Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 4 sierpnia 2005 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na naukę (Dz. U. z dnia 25 sierpnia 2005 r.) <http://www.abc.com.pl/serwis/du/2005/1359.htm>

czasopism stało się możliwe jedynie dzięki szeroko podjętej współpracy bibliotek w ramach konsorcjów, których BUE we Wrocławiu w ciągu kilku lat stała się uczestnikiem.

Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych

18 grudnia 2001 powołano na mocy porozumienia rektorów Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych, którego wrocławska BUE była współorganizatorem. Powstało ono jako reakcja na coraz szybciej rosnące koszty dostępu do źródeł elektronicznych, a jego celem miało być pozyskiwanie i wdrażanie elektronicznych nośników informacji³. Powołanie konsorcjum dało podstawę do prowadzenia jednolitej polityki wobec zagranicznych wydawców oraz możliwość negocjacji cen. Przede wszystkim jednak pozwoliło na uzyskanie dotacji celowych z Ministerstwa właściwego do spraw szkolnictwa wyższego. Już dwa miesiące po podpisaniu porozumienia Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, będąca koordynatorem konsorcjum, wynegocjowała z firmą Proquest Information&Learning warunki dostępu dla uczestników konsorcjum do bazy ABI/Inform, oraz wystąpiła do Komitetu Badań Naukowych o dofinansowanie. W kolejnych latach poprzez konsorcjum podpisane zostały umowy licencyjne o dostęp od baz ISI Emerging Markets (od 2009 roku pod nazwą EMIS Emerging Markets Information Service), GMID (Global Market Information Database), SourceOECD.

Tabela nr 1. Bazy prenumerowane w ramach Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych

Baza	Wydawca	Umowa odnawiana od	Liczba czasopism pełnotekstowych	Zakres tematyczny
ABI/Inform	Proquest	2002	ponad 1.800	biznes i ekonomia
EMIS	Euromoney Polska S. A.	2005	ponad 130	pełne teksty artykułów agencji prasowych, sprawozdań finansowych, raportów branżowych, notowań giełdowych, danych makroekonomicznych dotyczących Polski
GMID	Euromonitor International	2006	-	dane statystyczne, marketingowe, biznesowe, wskaźniki ekonomiczne, analizy konsumenckie z 205 krajów
SourceOECD	Proquest	2006	34	wszystkie elektroniczne publikacje Organizacja Wspólnoty Gospodarczej i Rozwoju z zakresu rolnictwa, nauki i edukacji, podatków, energii atomowej, ekologii, technologii informacyjnych, zagadnień społecznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umów licencyjnych i stron internetowych wydawców.

³ Tekst porozumienia <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konsorcjum/index.php>

Umowy licencyjne na dostęp do baz ABI/Inform oraz SourceOECD w imieniu wszystkich członków konsorcjum podpisywane były przez koordynatora z firmą Akme Archive⁴ - wyłącznego przedstawiciela firmy Proquest w Polsce. Zasady partycypacji uczestnika w kosztach dostępu do bazy ustalane są wewnątrz konsorcjum. Natomiast umowy licencyjne na dostęp do baz ISI i GMID podpisane zostały bezpośrednio z wydawcą, na warunkach wynegocjowanych przez konsorcjum. Obecnie konsorcjum to zrzesza 43 członków.

Konsorcjum eIFL Direct

W 2004 roku BUE we Wrocławiu złożyła deklarację uczestnictwa w konsorcjum eIFL Direct (Electronic Information for Libraries Direct) koordynowanym przez Poznańską Fundację Bibliotek Naukowych. Celem projektu było „udostępnienie informacji w postaci elektronicznej bibliotekom wszystkich typów, ministerstwom oraz instytucjom pozarządowym”⁵, a także możliwość, przy współpracy Fundacji z Poznańskim Centrum Superkomputerowo-Sieciowym, uzyskania dofinansowania z KBN. Poprzez eIFL Direct Biblioteka uzyskała dostęp do baz danych EBSCO Publishing. W pakiecie podstawowym znajdują się Academic Search Complete, AGRICOLA, Business Source Complete, ERIC, GreenFILE, Health Source: Nursing/Academic Edition, Health Source-Consumer Edition, Master File Premier, MEDLINE, Newspaper Source, Regional Business News oraz Library, Information Science&Technology Abstracts (LISTA), co daje ponad 15.500 tytułów czasopism pełnotekstowych z zakresu nauk humanistycznych, społecznych, ekonomicznych, przyrodniczych oraz medycznych. Dodatkowo od 2007 zaprenumerowana została baza EconLit with Full Text wydawana przez American Economic Association obejmująca literaturę ekonomiczną.

Wraz z coraz szybciej rosnącymi kosztami prenumeraty drukowanej zagranicznych czasopism specjalistycznych oraz zwiększonym zapotrzebowaniem czytelników na publikacje wiodących wydawców, na wnioski pracowników naukowych Biblioteka rozpoczęła działania zmierzające do uzyskania dostępu do wersji elektronicznych tych czasopism. Zmiana nośnika pozwalała na prenumeratę kolekcji liczącej ponad półtora tysiąca tytułów w cenie dotychczasowej, liczącej zaledwie kilkadziesiąt czasopism papierowych.

⁴ Od 2009 roku firma Akme straciła prawo do reprezentowania firmy Proquest w Polsce

⁵ <http://www.pfsl.poznan.pl/eifl/bazy-ebSCO.html>

Konsorcjum Elsevier i ACS

W 2006 roku BUE przystąpiła do konsorcjum Elsevier (baza ScienceDirect), powstałego w ramach projektu Biblioteki Wirtualnej Nauki, którego koordynatorem jest ICM - Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego. Umowy licencyjne z wydawcami podpisane są przez koordynatora w imieniu wszystkich uczestników. Koszty partycypacji dla każdego z uczestników szczegółowo rozdzielane są przez koordynatora i na jego konto przelewane. Co najważniejsze, opłaty licencyjne w połowie pokrywane są z dofinansowania przyznawanego przez Ministerstwo⁶. Obecnie do konsorcjum zgłosiło akces 106 członków.

Na podobnych zasadach przystąpiono w 2007 do konsorcjum ACS (American Chemical Society) działającego także w ramach Wirtualnej Biblioteki Nauki oraz finansowanego na podobnych zasadach. Aktualnie konsorcjum liczy 34 członków.

Koszt uczestnictwa w konsorcjum Elsevier został wyliczony na podstawie wartości prenumeraty drukowanej. W przypadku ACS została narzucona z góry stała opłata, gdyż Biblioteka nie prenumerowała wcześniej żadnych tytułów wydawanych przez American Chemical Society. W kolekcji ScienceDirect dostępnych jest 1650 tytułów wraz z numerami archiwalnymi, a każdy uczestnik ma dostęp do całej kolekcji, na którą składają się wszystkie tytuły prenumerowane przez każdego z członków konsorcjum. W ACS wielkość kolekcji wynosi 38 tytułów z rocznikami archiwalnymi. W obu przypadkach uczestnicy zachowują także bezterminowy dostęp do roczników prenumerowanych w czasie trwania licencji.

Wiley Polish National Consortium i Akademickie Konsorcjum Royal Society of Chemistry

W 2008 roku na prośbę pracowników naukowych Uczelni o uzyskanie dostępu do baz czasopism Wiley i Royal Society of Chemistry, Biblioteka podjęła rozmowy z koordynatorami konsorcjów, i w bardzo krótkim czasie podpisała umowy licencyjne. Wiley Polish National Consortium, którego koordynatorem jest EBSCO-IPS oraz Polskie Akademickie Konsorcjum Royal Society of Chemistry, z firmą ABE Marketing jako koordynatorem, są przykładami konsorcjów organizowanych przez dostawców naukowych czasopism zagranicznych do odbiorców polskich. Ich głównym celem jest koordynacja wszelkich procedur związanych z zawieraniem umów licencyjnych między wydawcą a

⁶ Na 2010 rok bazy ScienceDirect oraz EBSCO finansowane będą całkowicie przez Ministerstwo w ramach licencji krajowej.

biblioteką, o dostęp do czasopism w wersji elektronicznej. Pośredniczą także we wszystkich negocjacjach i ewentualnych reklamacjach. Nie otrzymywały natomiast dotychczas dotacji ministerialnych⁷.

Przystąpienie BUE we Wrocławiu do konsorcjum Wiley zapewniło użytkownikom dostęp do bazy WileyInterscience zawierającej listę 198 tytułów z zakresu biznesu, nauk humanistycznych, nauk przyrodniczych (chemia, fizyka, astronomia), matematycznych, medycyny, psychologii, prawa oraz nauk o Ziemi, wraz z ich archiwami. Dodatkowo wydawca zobowiązał się do zapewnienia nieograniczonego dostępu do archiwów nawet w przypadku wygaśnięcia umowy. Podstawę naliczenia opłaty licencyjnej stanowiła liczba tytułów wydawnictwa Wiley&Sons przenumerowanych w roku poprzedzającym podpisanie umowy.

Zawarcie umowy licencyjnej z RSC dało dostęp do podstawowej kolekcji 26 tytułów bieżących, dostęp do baz danych RSC oraz wgląd w archiwa tytułów nie wydawanych już obecnie. W razie wygaśnięcia licencji wydawca zapewnia ciągły dostęp do formatu PDF artykułów czasopism z kolekcji podstawowej.

Tab. 2. Wykaz wszystkich baz prenumerowanych przez BG UE we Wrocławiu w ramach konsorcjów

Koordinator/ Konsorcjum	Baza	Dofinansowanie	Dostęp	Archiwizacja	Podstawa naliczana opłaty	Wersje papierowe po cenach DDP (% ceny katalogowej)
Międzyuczelniane Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych	ABI/Inform	tak	online	DVD	FTE	-
	SourceOECD	tak	online	-	FTE	-
	GMID	tak	online	-	FTE	-
	EMIS	tak	online	-	Stała	-
ICM/Wirtualna Biblioteka Nauki	ACS	tak	onsite	onsite	pren.	15
	ScienceDirect	tak	onsite	onsite	pren.	25
Poznańska Fundacja Bibliotek Naukowych/ Projekt eIFL Direct	EBSCO	tak	online		FTE	
EBSCO-IPS	WileyInterscience	nie	online	online	pren. + FTE	10
ABE Marketing	RSC	nie	online	online	pren.	75

Źródło: Opracowanie własne na podstawie umów licencyjnych.

Bazy, do których warunki dostępu zostały wynegocjowane w ramach konsorcjów naukowych, dostępne są ze wszystkich komputerów znajdujących się na kampusie Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu oraz wydziału zamiejscowego w Jeleniej Górze poprzez adresy IP. Wszystkie z wymienionych baz dostępne są na serwerach wydawcy; wyjątkiem jest ScienceDirect, który do zeszłego roku dostępny był jedynie z serwera ICM.

⁷ W 2010 roku baza Wiley będzie w 35% dofinansowana przez Ministerstwo.

Użytkownik poprzez zakładkę „Bazy” na stronie głównej Biblioteki znajduje bezpośrednie linki do poszczególnych baz. Dodatkowo od niedawna pracownicy naukowcy Uczelni poprzez serwer Proxy mają możliwość skorzystania z zawartości źródeł elektronicznych z każdego komputera mającego dostęp do Internetu.

Literatura:

1. Maciejewska Ł., *Czasopisma elektroniczne a konsorcja. Refleksje administratora serwisu e-czasopism*, „Biuletyn EBIB” 2002, nr 7 [on-line], [dostęp 03.05.2009]. Dostępny w Word Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl/2002/36/maciejewska.php>
2. Maciejewska Ł., Moskwa K., *Konsorcja czasopism elektronicznych w środowisku akademickim*, „Biuletyn EBIB” 2007, nr 3 [on-line], [dostęp 03.05.2009]. Dostępny w Word Wide Web: http://www.ebib.info/2007/84/a.php?maciejewska_moskwa
3. Strona główna projektu eIFL Direct. Dostępny na Word Wild Web: <http://www.pfsl.poznan.pl/eifl/bazy-ebSCO.html>
4. Strona Główna Konsorcjum Bibliotek Kierunków Ekonomicznych [on-line], [dostęp 03.05.2009] Dostępny w Word Wide Web: <http://kangur.uek.krakow.pl/biblioteka/konsorcjum/index.php>
5. Rozporządzenie Ministra Nauki i Informatyzacji z dnia 4 sierpnia 2005 r. w sprawie kryteriów i trybu przyznawania i rozliczania środków finansowych na naukę (Dz. U. z dnia 25 sierpnia 2005 r.) [on-line], [dostęp 03.05.2009] Dostępny w Word Wide Web: <http://www.abc.com.pl/serwis/du/2005/1359.htm>

Od benchmarkingu do współpracy na rzecz użytkowników Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu

Abstrakt: *Wychodząc od twórczej adaptacji najlepszych praktyk w bibliotekach naukowych omówiono współpracę Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej z bibliotekami ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, której celem jest zaspokajanie potrzeb środowiska edukacyjnego.*

Zgodnie z §27 ust.5 Ustawy o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r. biblioteki wchodzące w skład ogólnokrajowej sieci bibliotecznej zobowiązane są do współdziałania w zakresie:

- 1) gromadzenia, opracowywania, przechowywania i udostępniania zbiorów,
- 2) sporządzania i rozpowszechniania informacji bibliograficznych i dokumentacyjnych,
- 3) działalności naukowo-badawczej oraz doskonalenia i doskonalenia zawodowego pracowników bibliotek,
- 4) wymiany oraz przekazywania materiałów bibliotecznych i informacji.

Zapis ten realizowany jest w Dolnośląskiej Bibliotece Pedagogicznej [dalej: DBP] przez współpracę z bibliotekami wyższych uczelni, bibliotekami publicznymi oraz szkolnymi, ale przede wszystkim z bibliotekami pedagogicznymi.

Działania placówki skierowane są głównie na potrzeby środowiska edukacyjnego dlatego obszar współdziałania rozszerzony jest na organizacje, stowarzyszenia i wydawnictwa. Współpraca ze środowiskiem bibliotekarskim jest codzienna, okresowa lub okazjonalna. Są to luźne rozmowy, spotkania konsorcyjne, wspólne imprezy, zapisana w Ustawie współpraca w zakresie pracy ze zbiorami, cyfryzacja zasobów, współtworzenie źródeł informacji.

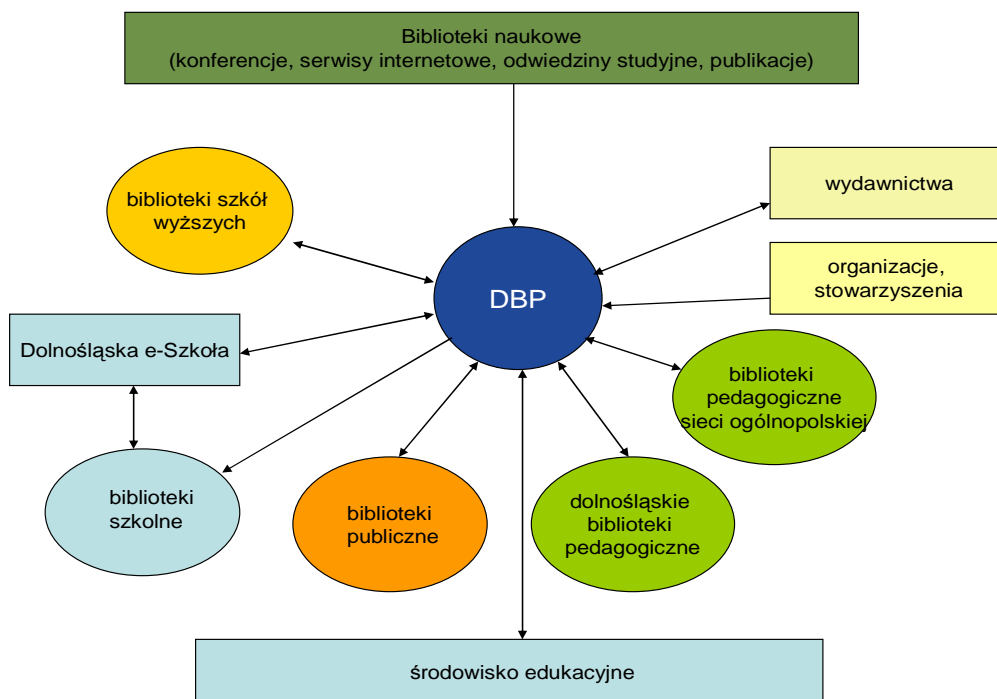
Współpraca nie zawsze odbywa się na zasadzie partnerstwa. W kontaktach z bibliotekami naukowymi jesteśmy biorcami, zwłaszcza idei, rozwiązań i raczej nie jest to współpraca, ale benchmarking.

Benchmarking wg Wikipedii¹ nie jest zwykłym naśladownictwem, nie polega na podpatrzeniu sposobu pracy innych, aby tak samo postępować u siebie. To wykrywanie

¹ Dostępny w World Wide Web: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Benchmarking>. [Dostęp 21 października 2009].

czynników, które sprawiają, że analizowany proces jest wykonywany efektywnie, a następnie wskazanie podobnych możliwości we własnym przedsiębiorstwie. To uczenie się i twórcze adaptowanie najlepszych praktyk.

Rys. 1.

Schemat współpracy DBP. Od benchmarkingu (zielony prostokąt) do współpracy z bibliotekami (pola w kształcie elips) i innymi instytucjami (żółte prostokąty) na rzecz środowiska edukacyjnego (niebieskie prostokąty).

Nie jesteśmy w stanie sami sprostać wyzwaniom cywilizacyjnym i zagrożeniom, przed którymi stanęły biblioteki. Stąd powstała konieczność wykorzystywania doświadczeń innych, stąd też udział DBP w projektach międzybibliotecznych. Grupą bibliotek, z którymi współpracujemy najściślej są biblioteki pedagogiczne. Z bibliotekami pedagogicznymi sieci ogólnopolskiej realizujemy obecnie cztery międzybiblioteczne projekty. Są to:

1. "Europejska i krajowa sieć współpracy bibliotek pedagogicznych w zapewnianiu jakości" – koordynowane przez CODN we współpracy z Sekcją Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
2. "Rozwijanie słownika haseł edukacyjnych jako narzędzia krajowego systemu informacji edukacyjnej oraz współpracy bibliotek pedagogicznych i placówek

doskonalenia nauczycieli" – koordynowane przez CODN we współpracy z Biblioteką Narodową.

3. "Internetowy Serwis Informacyjny BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA" – zainicjowany przez grupę bibliotekarzy z Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Toruniu i Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie.
4. "Baza edukacyjnych zasobów Internetu" – zainicjowany przez DBP we Wrocławiu.

Z najbliższymi dolnośląskimi bibliotekami pedagogicznymi DBP we Wrocławiu współpracuje na co dzień współtworząc Dolnośląski System Informacji Edukacyjnej [dalej: DSIE].

Dolnośląską sieć bibliotek pedagogicznych tworzy 27 jednostek. Są to:

- Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu wraz z bibliotekami filialnymi (w Oławie, Strzelinie i Świdnicy),
- biblioteki pedagogiczne działające w strukturze Dolnośląskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej we Wrocławiu (Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych),
- biblioteki pedagogiczne pracujące w strukturach powiatowych ośrodków doradztwa.

DBP we Wrocławiu, jako placówce wojewódzkiej, w 2001 r. powierzono opracowanie projektu informatyzacji bibliotek pedagogicznych. Realizacja projektu zaowocowała powstaniem DSIE. Głównym jego celem jest udostępnianie rzetelnej, aktualnej, dobrze opracowanej informacji z zakresu edukacji, która może wspierać użytkowników bibliotek pedagogicznych w ich pracy zawodowej, doskonaleniu, uzyskiwaniu kwalifikacji. Do wykonania przedsięwzięcia wybrano zintegrowany biblioteczny program ALEPH, który daje możliwość pracy w sieciach rozległych oraz dawał szansę na budowę katalogu centralnego - wspólnej bazy danych o zbiorach wszystkich bibliotek pedagogicznych na terenie Dolnego Śląska, oraz współtworzenia bazy bibliograficznej zasobów czasopism. Wszystkie biblioteki sieci współtworzą katalog centralny zawierający informacje o zbiorach znajdujących się w poszczególnych dolnośląskich bibliotekach pedagogicznych. We wrześniu 2009 roku katalog liczył ponad 820 tys. pozycji inwentarzowych przy 180 tys. opisów bibliograficznych. Większość bibliotek sieci wprowadziła prawie całe swoje katalogi, trzeba nadmienić, że z wyjątkiem bibliotek w Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu są to biblioteki z dwu, trzysobową obsadą. Taki dobry wynik zawdzięczamy opartej na możliwościach systemu współpracy.

W 2002 r., w którym dolnośląskie biblioteki pedagogiczne rozpoczęły współdziałanie, pięć bibliotek miało swoje katalogi, tworzone w różnych systemach bibliotecznych i w różnych formatach zapisu danych. Po przekonwertowaniu do Alepha i żmudnej pracy deduplikacji i scalania biblioteki mogły już wykorzystywać opisy bibliograficzne wykonane przez inne placówki. Do katalogu centralnego wprowadzany jest opis bibliograficzny przez jedną placówkę, do niego pozostałe biblioteki dodają informację o swoich zasobach.

Częścią katalogu centralnego jest katalog czasopism. Podstawę do efektywnego wykorzystania modułu Czasopism systemu Aleph dało to, że biblioteki pedagogiczne w większości gromadzą podobne tytuły czasopism. Opisy bibliograficzne i schematy publikacji wykonane we wrocławskiej bibliotece służą do sprawnego odnotowywania wpływających zeszytów w pozostałych placówkach.

Oprócz katalogu centralnego DBP tworzy wspólnie z kilkoma dolnośląskimi bibliotekami pedagogicznymi dwie bazy bibliograficzne: bazę bibliograficzną artykułów z czasopism EDUKACJA oraz bazę bibliograficzną DOLNY ŚLĄSK – edukacja regionalna.

Baza EDUKACJA zawiera informacje z zakresu edukacji w Polsce i na świecie, teorii i praktyki pedagogicznej, dydaktyki ogólnej i metodyk poszczególnych przedmiotów nauczania, psychologii oraz w mniejszym zakresie innych dziedzin wiedzy.

Baza DOLNY ŚLĄSK – edukacja regionalna zawiera opisy bibliograficzne artykułów dotyczące zarówno edukacji dolnośląskiej, jak i opracowań merytorycznych o Dolnym Śląsku. Opisy bibliograficzne artykułów pochodzą z czasopism lokalnych i ogólnopolskich.

DBP nie pracowałaby tak efektywnie w systemie, gdyby nie współpraca z wrocławskimi bibliotekami, członkami Konsorcjum wrocławskich bibliotek użytkowników systemu Aleph. Od kilku lat co kwartał spotykają się pracownicy sześciu wrocławskich bibliotek pracujących w Alephie. Są wśród nich zarówno informatycy obsługujący system, bibliotekarze systemowi oraz bibliotekarze pracujący w różnych modułach systemu.

Wymiana doświadczeń, cenna zwłaszcza przy wdrażaniu kolejnych wersji systemu przekłada się na coraz sprawniejszą obsługę użytkowników bibliotek. Od 2006 roku katalog *online* i baza bibliograficzna EDUKACJA dostępne są również w multiwyszukiwarce "FIDKAR Wrocławskich Bibliotek Naukowych" uruchomionej na serwerze Papieskiego Wydziału Teologicznego (PWT). Wyszukiwarka obejmuje katalogi i bazy bibliograficzne pięciu uczelni wrocławskich: Uniwersytetu, Politechniki, Uniwersytetu Przyrodniczego, Akademii Wychowania Fizycznego oraz Papieskiego Wydziału Teologicznego.

DSIE wychodzi poza zasoby wiedzy i informacji gromadzone w bibliotekach pedagogicznych na Dolnym Śląsku. Poważny jego element stanowi uporządkowana informacja udostępniana w sieci WWW.

Ponieważ techniki informacyjno-komunikacyjne (TIK) dają dobre narzędzia umożliwiające zacieśnienie współpracy Biblioteka zainicjowała projekt utworzenia bazy sklasyfikowanych edukacyjnie zasobów Internetu. Wkrótce do realizacji projektu włączyły się też inne biblioteki. W pierwszej kolejności były to biblioteki, z którymi najściślej współpracujemy, a więc dolnośląskie biblioteki pedagogiczne. Po pewnym czasie, kolejno zaczęły dołączać biblioteki z ogólnopolskiej sieci bibliotek pedagogicznych. Obecnie projekt realizowany jest przez 9 bibliotek pedagogicznych sieci dolnośląskiej i 10 bibliotek pedagogicznych sieci ogólnopolskiej. Warto wspomnieć, że w tworzeniu bazy współpracują również metodycy z Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, którzy zajmują się opracowaniem linków edukacyjnych wybranych przedmiotów nauczania.

Obecnie edukacyjne zasoby Internetu klasyfikowane są ponad 170 hasłami tematycznymi. Lista haseł stale powiększa się. Nowe hasła proponowane są przez katalogujących bibliotekarzy, po zatwierdzeniu ich przez zespół wyłoniony wśród pracowników DBP we Wrocławiu powiększają naszą kolekcję. Każdy wyszukany materiał wprowadzany do bazy jest adnotowany. Co kwartał osoby zajmujące się opracowaniem określonych haseł aktualizują listę odnośników, dodawane są nowe i sprawdzana jest dostępność do wcześniej wyszukanych materiałów.

Biblioteki przystępujące do współpracy otrzymują opracowane zasady pracy przy tworzeniu bazy linków edukacyjnych oraz listę haseł, które nie są jeszcze opracowywane. Sformatowany zgodnie z instrukcją materiał przesyłany jest do DBP i tutaj umieszczany na serwerze. Bazę wzbogacają też czytelnicy proponując umieszczenie w niej nie znalezionych przez nas, często ciekawych, materiałów. Baza linków prezentowana jest w postaci listy haseł.

Bibliotekarze DBP starają się odpowiedzieć na potrzeby odbiorcy swoich usług. Z wieloletnich bezpośrednich obserwacji przy udzielaniu informacji w bibliotekach wydaje się, że znają jego potrzeby i wyszukują materiały, które mogą je zaspokoić, jednak jest to odbiorca potencjalny, więc na pewno nie zawsze zaspokajają jego oczekiwania.

Serwis DBP jest „statyczny” nie umożliwia interakcji. Zamierza się stworzyć z niego serwis typu Web 2.0, a więc serwis „dynamiczny” charakteryzujący się możliwością dużej interakcji pomiędzy jego użytkownikami. Dla uruchomienia własnej Wiki planuje się skorzystać z opartej na PHP aplikacji MediaWiki rozpowszechnianej na licencji GNU GPL.

Współpracujący z DBP bibliotekarze będą nadawać statut *chronione* tworzonym przez siebie stronom. W późniejszym czasie spróbuje się udostępnić tworzenie materiału wszystkim chętnym do współpracy, bibliotekarze przejęliby wówczas rolę moderatorów.

Nowym, od jesieni 2008 roku, elementem Dolnośląskiego Systemu Informacji Edukacyjnej są pakiety edukacyjne. W skład pakietu wchodzi oprócz opatrzonej adnotacją linków do materiałów zamieszczonych w sieci zeskanowane artykuły z czasopism oraz zestawienie bibliograficzne książek uzupełnione o adnotację, spisy treści i niekiedy w zeskanowane fragmenty książek. Pakiety nagrane na płytę przekazujemy głównie bibliotekom szkolnym. Druga wersja pakietów, bez skanów artykułów z czasopism jest do pobrania w internetowym serwisie biblioteki. Pakiet jest wynikiem kilkumiesięcznej pracy zespołu pracowników DBP. W tworzeniu pakietów upatruje się nowego pola współpracy bibliotek pedagogicznych.

Tworzona przez DBP Biblioteka cyfrowa jest doskonałym przykładem na to jak benchmarking oraz współpracę z różnymi bibliotekami wykorzystuje się do zwiększenia dostępności zbiorów. Bardzo pomocne w budowaniu cyfrowych zasobów były doświadczenia, którymi podzieliły się z czytelnikami Ebib-u Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa² i Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego³.

Współpraca z Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej przy cyfryzacji zbiorów jest przykładem współdziałania, w którym DBP przede wszystkim jest biorcą. Korzysta z kilkuletnich doświadczeń pracowników Wydziału Digitalizacji Zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej w zakresie skanowania i opracowania cyfrowych zbiorów. Administracją programem dLibra, przechowaniem i zabezpieczeniem zdigitalizowanych zbiorów zajmuje się Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe.

Przystąpienie DBP do konsorcjum Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa pozwoliło na współtworzenie zasobów cyfrowych, których celem jest:

- umożliwienie dostępu poprzez Internet do materiałów dotyczących edukacji na Dolnym Śląsku, ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju szkolnictwa w latach 1945-1955,
- gromadzenie, opracowanie i publikacja monografii dolnośląskich szkół,

² Bednarek-Michalska, Bożena. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa – pragmatyka tworzenia biblioteki cyfrowej. *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2006, nr 7 (77) Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2006/77/michalska.php>. ISSN 1507-7187. [Dostęp 21 czerwca 2009].

³ Domowicz Iwona, Kalota Tomasz, Kotyńska Edyta, Łukaszewicz Jadwiga, Raczyński Rafał, Szala Marcin. Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego – cele, zadania, wytyczne i organizacja pracy. *Biuletyn EBIB* [on-line]. 2006, nr 4 (74). Dostępny w World Wide Web: http://www.ebib.info/2006/74/domowicz_in.php. ISSN 1507-7187. [Dostęp 21 czerwca 2009]

- zabezpieczenie i udostępnienie cennej, liczącej ponad 2 000 książek kolekcji Edukacja w okresie międzywojennym.

Biblioteki szkolne współtworzą nasze cyfrowe zbiory przekazując do publikacji w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej monografie swoich szkół. Planujemy przy współpracy z bibliotekami pedagogicznymi gromadzić monografie szkół, z którymi biblioteki powiatowe mają znacznie lepszy kontakt niż placówka wojewódzka oraz pozyskiwać do digitalizacji, często cenne edukacyjne regionalia.

W 2009 roku w województwie dolnośląskim rozpoczęła się realizacja regionalnego projektu skierowanego do szkół *Dolnośląska e-Szkoła* (DeS). Głównym celem projektu jest efektywne wdrożenie technologii informacyjno-komunikacyjnych do procesu kształcenia. Realizacja projektu odbywa się poprzez pracę w wirtualnym środowisku zorganizowanym na platformie edukacyjnej Fronter. DBP we Wrocławiu uczestniczy również w tym przedsięwzięciu. Głównym celem działania Biblioteki w ramach DeS jest wspieranie szkół w realizacji planowanych zadań poprzez wskazywanie i dostarczanie źródeł informacji i wiedzy oraz poprzez e-learningowe formy szkoleń. Współpracę ze szkołami DBP chce oprzeć na bibliotece szkolnej. Poprzez nią zdiagnozuje potrzeby informacyjne uczestników DeS oraz będzie pomagać nauczycielom w gromadzeniu materiałów na tematy przez nich zgłoszone.

Ważnym zadaniem Biblioteki jest wspieranie nauczycieli bibliotekarzy w ich pracy zawodowej poprzez doradztwo merytoryczne w zakresie zagadnień bibliotekarstwa oraz wsparcie metodyczne w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Ze względu na specyfikę placówki DBP współpracuje z instytucjami, organizacjami i towarzystwami kulturalno-społecznymi, politycznymi i naukowymi Wrocławia (z Ośrodkiem Kultury i Sztuki, Muzeum Etnograficznym, Światowym Związkiem Żołnierzy AK, Związkiem Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, Wrocławskim Stowarzyszeniem Narodowego Czynu Pomocy Szkole, Towarzystwem Przyjaciół Grodna i Wilna, Towarzystwem Polsko-Serbołużyckim, Wrocławskim Towarzystwem Przyjaciół Sztuk Pięknych oraz z wrocławskimi teatrami). Współpraca, w ramach której współorganizujemy wystawy, konferencje, wykłady, prelekcje, spotkania z ciekawymi ludźmi ma na celu wypromowanie wśród nauczycieli i uczniów ważnych działań kulturalno-oświatowych Wrocławia. Dzięki niej biblioteka stała się miejscem prezentacji dorobku twórczego ludzi kultury, sztuki i pióra, a także interesujących dokonań pracowników oświaty i samych uczniów.

W bibliotekarskim piśmiennictwie, a w szczególności w Ebib-ie pojawiają się informacje o interesujących przedsięwzięciach związanych ze stosowaniem nowoczesnych technologii

informacyjnych i komunikacyjnych. Są one dla nas nowymi wyzwaniem, przykładami do naśladowania oraz poszerzenia współpracy.

Synergia w bibliotece na przykładzie systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej

Abstrakt: *Synergia zadań biblioteczno-informacyjnych, jako efekt współdziałania różnorodnych czynników, może przynieść wiele korzyści, pod warunkiem przemyślanej i konsekwentnej realizacji zamierzeń. Pozytywnym tego przykładem może być system biblioteczno-informacyjny Politechniki Wrocławskiej [PWr]. W referacie przedstawiono zadania poszczególnych elementów wchodzących w jego skład i korzyści, jakie z tego faktu wynikają.*

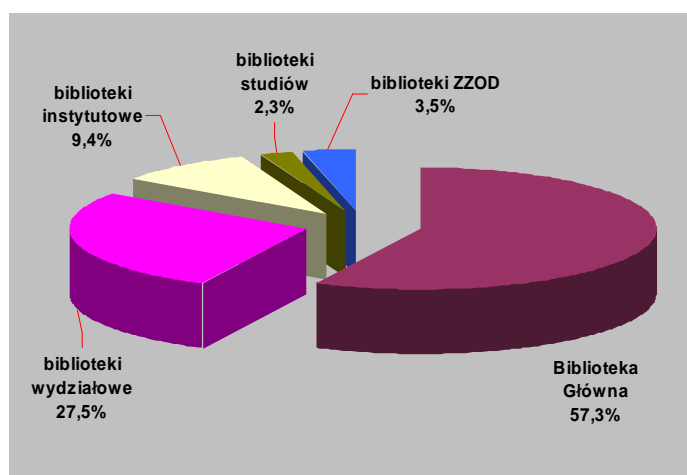
Efekt synergii oznacza uzyskiwanie zwielokrotnionych korzyści dzięki umiejętnemu połączeniu działania jego części składowych¹. W synergiczności działania uzupełniają się poprzez synchronizację. Pojęcie to wykorzystywane jest w różnych dziedzinach, m.in. w ekonomii - w celu zmniejszenia kosztów produktu, jak również w farmakologii, teorii informacji, zarządzaniu projektami itp. Efekt synergii ma swoje zastosowanie także w bibliotece, a w szczególności w systemach biblioteczno-informacyjnych, w których zadania poszczególnych elementów (tj. bibliotek, oddziałów, sekcji, agend) są precyzyjnie określone.

Struktura systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej

Struktura ta ostatecznie ukształtowała się w 2008 roku, kiedy do systemu dołączyła Biblioteka Studium Kształcenia Podstawowego. System biblioteczno-informacyjny Politechniki Wrocławskiej składa się z:

- 1 Biblioteki Głównej [BG],
- 9 bibliotek wydziałowych,
- 6 bibliotek instytutowych,
- 3 bibliotek studiów,
- 3 bibliotek zespołów zamiejscowych ośrodków dydaktycznych.

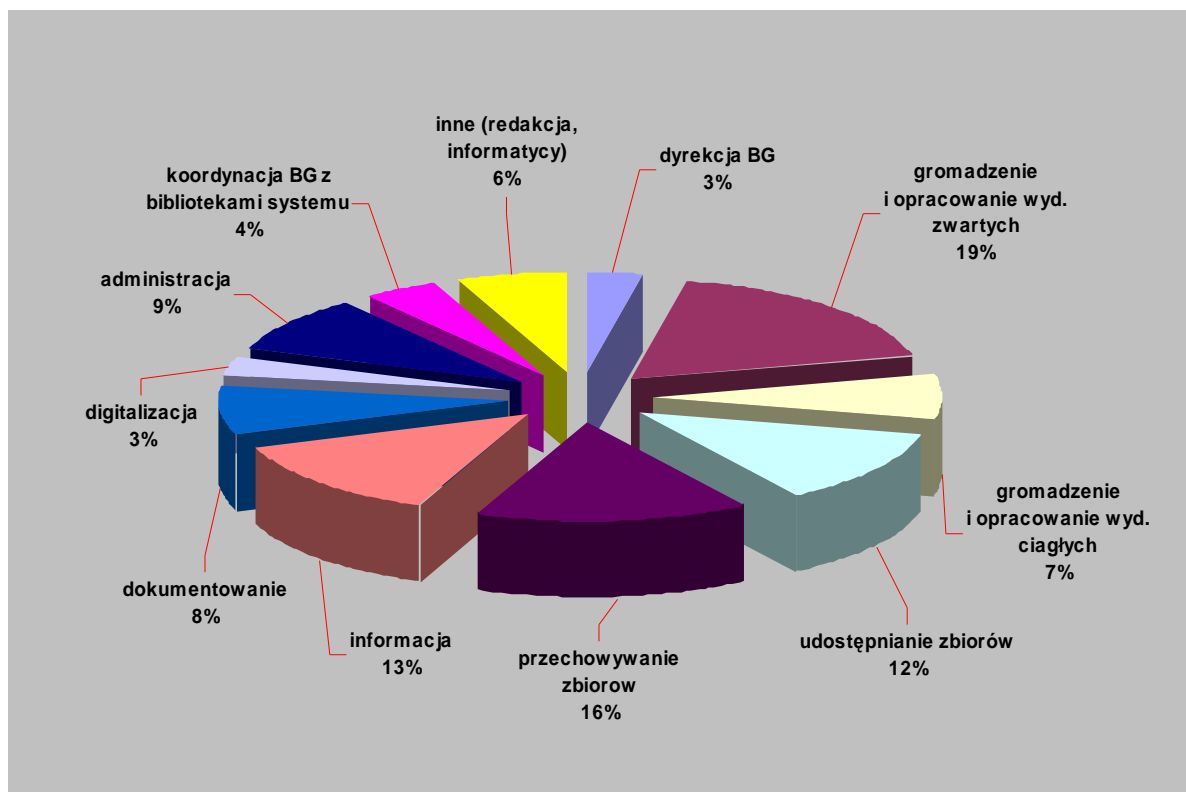
Udział procentowy osób pracujących w poszczególnych rodzajach bibliotek przedstawia wykres (rys.1) (stan na 19.05.2009).

Rys.1. Pracownicy bibliotek PWr

¹ Encyklopedia Zarządzania [online]. Dostępny w Internecie: http://mfiles.pl/pl/index.php/Efekt_synergii

Nadzór nad działalnością systemu sprawuje dyrektor Biblioteki Głównej, a koordynatorem pomiędzy BG a pozostałymi bibliotekami jest Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej. Pracownicy Biblioteki Głównej stanowią ponad połowę wszystkich osób zatrudnionych ogółem w bibliotekach PWr. Szczegóły dotyczące wykorzystania ich do wykonywania określonych zadań ukazuje wykres (rys. 2).

Rys. 2. Udział procentowy osób w poszczególnych procesach w Bibliotece Głównej

Centralizacja zadań

Dobrze wyważona centralizacja procesów bibliotecznych niewątpliwie może przynieść oczekiwane rezultaty. Centralne gromadzenie, ewidencja, opracowanie i cała polityka zarządzania księgozbiorem ma aspekt ekonomiczny, zarówno gdy chodzi o finanse, jak i oszczędne gospodarowanie powierzchnią udostępniania i przechowywania księgozbioru. Pod koniec lat sześćdziesiątych w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej podjęto decyzję modernizacji obsługi informacyjno-bibliotecznej, która miała się odbywać z pomocą automatyzacji. Podstawowym celem było wielokrotne wykorzystanie wprowadzonych danych, które następnie były użyte do tworzenia kart katalogowych, kart książek, wydruków inwentarzy i innych zestawień dla wszystkich bibliotek wchodzących w skład systemu biblioteczno-informacyjnego. Biblioteka jako pierwsza w kraju posiadała centralny katalog swoich zbiorów.

Jednym z ważnych ustaleń, funkcjonującym do tej pory, były decyzje związane z budżetem. Księgozbiór w znacznej mierze kupowany jest ze środków Biblioteki Głównej, jest jej własnością, a następnie po opracowaniu, przekazywany w depozyt pozostałym bibliotekom PWr. Oczywiście, zakup literatury odbywa się na zamówienie i w uzgodnieniu z biblioteką, w której będzie udostępniana oraz przechowywana. Taki sposób kształtowania księgozbioru pozwala nie tylko oszczędnie wydawać przeznaczone na ten cel środki finansowe, ale też uniemożliwia nietrafione i nieuzasadnione zakupy, związane chociażby z dubletami. Dotyczy to głównie literatury obcojęzycznej, której cena jest zazwyczaj znacznie wyższa od krajowej.

Centralnym opracowaniem zbiorów bibliotecznych Politechniki Wrocławskiej zajmuje się grupa pracowników Oddziału Opracowania Druków Zwartych, która obecnie, na zasadzie współpracy, większość opisów bibliograficznych i haseł wzorcowych przejmuje z katalogów NUKAT i OCLC [Online Computer Library Center]. Książki w pełni opracowywane: bibliograficznie, przedmiotowo i fizycznie (zaopatrzone w znaki własnościowe – ekslibris, pieczętki, kody kreskowe), następnie przekazywane są do bibliotek systemu. Podobnie wygląda sprawa czasopism. Opracowywane i rejestrowane centralnie w Oddziale Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych trafiają do właściwych bibliotek. Wyjątek stanowią biblioteki zespołów zamiejscowych ośrodków dydaktycznych. Nabywają one i opracowują zbiory samodzielnie, w ramach budżetu przydzielonego przez Bibliotekę Główną. Jednak zamówienia i faktury za zakupione zbiory muszą być zaakceptowane przez dyrektora BG.

Scentralizowane są nadzór i kontrola zbiorów. Powołana w 1985 r. Sekcja Kontroli i Aktualizacji Zbiorów czuwa nad kasacjami ubytków i właściwą selekcją wycofywanych zbiorów. Do jej zadań należy m.in. przeprowadzenie skontrów w Bibliotece Głównej - księgozbioru głównego, podręcznikowego, beletrystycznego oraz czasopism, uczestniczenie w skontrach pozostałych bibliotek PWr, a także aktualizacja zbiorów polegająca na kasowaniu a następnie sporządzaniu wykazów zniszczonych, zacytanych, zdezaktualizowanych i zbędnych książek oraz innych dokumentów bibliotecznych. Decyzje te ostatecznie zatwierdza komisja selekcyjna zwracając szczególną uwagę na fakt, by w zbiorach pozostał co najmniej jeden egzemplarz tytułu literatury technicznej w celu archiwizacji.

W realizacji wypożyczeń międzybibliotecznych pośredniczy Biblioteka Główna. Dla pracowników, doktorantów i studentów PWr z bibliotek krajowych i zagranicznych sprowadza literaturę, której nie ma w zbiorach Biblioteki Politechniki i innych bibliotekach Wrocławia oraz udostępnia na zewnątrz książki będące własnością bibliotek PWr.

Od 1997 r. Biblioteka Główna organizuje dostęp do źródeł elektronicznych – baz danych, czasopism i książek ze stanowisk komputerowych na Uczelni i z zewnątrz. Uruchomione w 2006 r. systemy OneLog i LinkSolver w istotny sposób poprawiają standard usług informacyjnych świadczonych przez Bibliotekę. System OneLog umożliwia dostęp do

licencjonowanych zasobów elektronicznych z komputerów domowych i akademików. Również w czasie wyjazdów na staże, praktyki, konferencje w kraju i za granicą zachowana jest możliwość dostępu do wszystkich zasobów informacyjnych. LinkSolver jest to narzędzie ułatwiające dostęp z bibliograficznych baz danych do pełnych tekstów artykułów. Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej oraz Oddziału Gromadzenia i Opracowania Wydawnictw Ciągłych prowadzą szkolenia w formie seminariów i pokazów komputerowych dotyczące wyszukiwania oraz korzystania z elektronicznych zasobów dla studentów, doktorantów, pracowników i bibliotekarzy.

Zdecentralizowane są natomiast procesy realizowane w bibliotekach systemu, a więc przede wszystkim udostępnianie, udzielanie informacji użytkownikom oraz dokumentowanie dorobku naukowego pracowników wydziałów i instytutów, choć w tym przypadku część pracy wykonywana jest przez pracowników Biblioteki Głównej. Bibliotekarze w swoich miejscach pracy sporządzają opisy prac naukowych, a następnie przekazują je do Oddziału Dokumentacji BG, gdzie po niezbędnej korekcie zatwierdzane są w Bazie DONA (DOrobku NAukowego) w systemie ALEPH.

Koordinacja

Jak już wspomniano koordynatorem zadań realizowanych w systemie jest Oddział Sieci Biblioteczno-Informacyjnej poprzez sprawowanie nadzoru merytorycznego nad działalnością biblioteczno-informacyjną. Prowadzi on również działalność instrukcyjno-metodyczną poprzez doradzanie i konsultacje w zakresie rozwiązywania problemów merytorycznych, organizacyjnych i osobowych, a także poprzez wskazywanie odpowiednich form i metod pracy. Uczestniczy w pracach związanych ze zmianą struktury i organizacji bibliotek Uczelni.

Organizowanie fachowych szkoleń i praktyk dla pracowników bibliotek całego systemu to jedno z dydaktycznych zadań Oddziału Sieci Biblioteczno-Informacyjnej BG. Oddział Sieci ustala terminy i programy praktyk oraz dba o ich sprawny przebieg. Tworzy także harmonogramy zajęć bibliotecznych dla studentów I roku w ramach dni wstępnych. Prelegentami są pracownicy Biblioteki Głównej oraz bibliotek systemu.

Oddział też aranżuje spotkania dla pracowników bibliotek, w których funkcjonuje system ALEPH. Warto przy okazji wspomnieć, że system ALEPH został zakupiony przez Bibliotekę Główną PWr w 2002 roku w ramach konsorcjum, w którego skład weszły trzy wrocławskie biblioteki akademickie: Biblioteka Główna Akademii Rolniczej (obecnie Uniwersytetu Przyrodniczego), Biblioteka Główna Akademii Wychowania Fizycznego, Biblioteka Główna i OINT Politechniki Wrocławskiej, a także Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna i Miejska

Biblioteka Publiczna. Jednocześnie system został także zainstalowany w jednej z bibliotek wydziałowych PWr. Zakup w ramach umowy konsorcyjnej przyniósł nie tylko niewątpliwie korzyści finansowe, ale również pozwolił na płynne jego zaimplikowanie. Wymiana doświadczeń między użytkownikami w efekcie spowodowała uniknięcie błędów przy jego wdrażaniu.

Obecnie poza Biblioteką Główną PWr, system ALEPH działa w ośmiu (z dziewięciu) bibliotekach wydziałowych i od 2008 r. w Bibliotece Zespołu Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych Politechniki Wrocławskiej w Legnicy. Kilka razy w roku odbywają się spotkania pracowników z tych właśnie bibliotek Uczelni. Poza przedstawicielami z bibliotek Uczelni uczestniczą w nich informatycy i pracownicy innych oddziałów BG w zależności od głównego tematu spotkania. Uczestnicy dzielą się wzajemnie spostrzeżeniami i doświadczeniem. Pracownicy Oddziału Sieci wykorzystując program do raportowania systemu ALEPH i nadzorują pracę bibliotekarzy w poszczególnych bibliotekach Uczelni generując zestawienia kontrolne i statystyczne.

Do obowiązków pracowników Oddziału należy przeprowadzanie analiz z działalności bibliotek PWr. Dane gromadzone w bibliotekach poprzez codzienne ewidencjonowanie czynności są zbierane w Oddziale Sieci, opracowywane, a następnie wykorzystywane m.in. przez władze Uczelni do oceny pracy bibliotek i planowania polityki bibliotecznej. Wybrane dane wysyłane są także do Głównego Urzędu Statystycznego.

Zakończenie

Przedstawione w referacie wybrane zadania systemu biblioteczno-informacyjnego w efekcie wspólnego działania dają wymierne korzyści. Skupienie podobnych funkcji w poszczególnych oddziałach Biblioteki Głównej przynosi oszczędności finansowe, kadrowe oraz skraca czas konieczny do wykonania zadań. Stworzenie takiego organizmu to efekt wieloletnich prób i doświadczeń.

Wszystkie biblioteki działają na zasadzie synergii w ramach jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej. Precyzyjne określenie kryteriów odniesienia sukcesu umożliwia koncentrowanie się na istotnych, prowadzących do niego zadaniach, a w konsekwencji szybsze i lepsze osiąganie wyznaczonych celów. Znane jest powiedzenie: „jeśli nie wiesz dokąd zmierzasz, to żadna droga Cię tam nie zaprowadzi”. Natomiast, jeśli cele są dobrze wytyczone i konsekwentnie realizowane przez wszystkie części systemu, przyczynia się to niewątpliwie do sukcesu.

Wszystkie biblioteki działają na zasadzie synergii w ramach jednolitego systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Wrocławskiej. Precyzyjne określenie kryteriów odniesienia sukcesu umożliwia koncentrowanie się na istotnych, prowadzących do niego zadaniach, a w konsekwencji szybsze i lepsze osiąganie wyznaczonych celów. Znane jest powiedzenie: „jeśli nie wiesz dokąd zmierzasz, to żadna droga Cię tam nie zaprowadzi”. Natomiast, jeśli cele są dobrze wytyczone i konsekwentnie realizowane przez wszystkie części systemu, przyczyni się to niewątpliwie do sukcesu.

**Współpraca Biblioteki Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego
we Wrocławiu z innymi bibliotekami, ośrodkami naukowymi
i instytucjami kultury w Polsce i na Dolnym Śląsku**

Abstrakt: *Biblioteka Główna Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu współpracuje zarówno z polskimi bibliotekami o podobnym charakterze, jak i z różnego typu instytucjami artystycznymi (filharmonie, teatry muzyczne, towarzystwa, stowarzyszenia, szkoły muzyczne wszystkich szczebli). Współpraca biblioteki obejmuje działania wynikające z jej podstawowych funkcji (gromadzenia, opracowania, udostępniania zbiorów) oraz działania służące promocji kultury muzycznej w regionie i w Polsce*

Przyszłość każdej biblioteki naukowej w Polsce jest ściśle związana z koniecznością jej współpracy z innymi bibliotekami naukowymi, zwłaszcza z bibliotekami o podobnym charakterze, posiadającymi podobne zbiory i podobnych użytkowników. W przypadku bibliotek wyższych uczelni artystycznych, a do nich należy Biblioteka Akademii Muzycznej im. K. Lipińskiego we Wrocławiu, konieczna jest również współpraca biblioteki z różnego typu instytucjami artystycznymi, przede wszystkim muzycznymi w regionie i w kraju (filharmonie, teatry muzyczne, towarzystwa i stowarzyszenia muzyczne, szkoły muzyczne I i II stopnia). Biblioteka Akademii Muzycznej działa od 1949 r. i w bieżącym roku obchodzi 50-lecie swej działalności. W niniejszym wystąpieniu pragniemy skupić się na scharakteryzowaniu rodzajów jej współpracy regionalnej i ogólnopolskiej w ostatnich 20 latach.

Podstawowym i wynikającym z oczywistych zadań biblioteki rodzajem współpracy jest współdziałanie w zakresie informacji zarówno o zbiorach własnych, jak i innych bibliotek oraz wzajemnych wypożyczeń międzybibliotecznych krajowych i zagranicznych. Realizując potrzeby pracowników naukowo-dydaktycznych i studentów naszej Akademii Muzycznej biblioteka współpracuje z Zakładem Zbiorów Muzycznych Biblioteki Narodowej w Warszawie, Biblioteką Muzeum i Archiwum Warszawskiego Towarzystwa Muzycznego, Polskim Centrum Informacji Muzycznej w Warszawie (do 2001 r. Biblioteką i Fonoteką Związku Kompozytorów Polskich – Ośrodkiem Dokumentacji Polskiej Muzyki Współczesnej w Warszawie), Oddziałami Zbiorów Muzycznych bibliotek uniwersyteckich i bibliotekami instytutowymi uczelni, które mają w programie studia muzykologiczne (Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Katolicki

Uniwersytet Lubelski, a zwłaszcza Uniwersytet Wrocławski, w którym od kilku lat ponownie można studiować muzykologię). Wymienionym instytucjom biblioteka nasza udostępnia w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych własne zbiory i korzysta z ich zbiorów.

W Akademii Muzycznej we Wrocławiu, podobnie jak w innych uczelniach muzycznych, działają różne formacje artystyczne: Akademicka Orkiestra Symfoniczna, Akademicka Orkiestra Kameralna, Chór *Feichtinum*, Chór im. Stanisława Krukowskiego, Big-band. Przygotowywane przez nie koncerty, ujmowane w semestralne plany, wymagają przygotowywania materiałów nutowych, najczęściej orkiestrowych. Biblioteka wrocławskiej akademii posiada własny, bogaty zbiór materiałów orkiestrowych, jednak ze względu na wymagania repertuarowe uczelnianych zespołów (zwłaszcza w zakresie muzyki współczesnej) materiały wykonawcze często są wypożyczane z Biblioteki Materiałów Orkiestrowych w Warszawie (płatne wypożyczenia krajowe i zagraniczne), lub z bibliotek działających przy filharmoniach lub teatrach muzycznych (wypożyczenia bezpłatne). Biblioteka naszej Uczelni również udostępnia swoje materiały orkiestrowe innym placówkom muzycznym w kraju. Szczególny rodzaj współpracy wiąże Bibliotekę Akademii Muzycznej we Wrocławiu z Filharmonią Wrocławską im. W. Lutosławskiego. W filharmoniach polskich funkcję bibliotekarza orkiestry pełni jeden z muzyków orkiestrowych – tak jest również we wrocławskiej Filharmonii – i bezpośrednio z nim biblioteka nasza współpracuje.

Akademia Muzyczna im. K. Lipińskiego we Wrocławiu jest jedną z ośmiu wyższych uczelni muzycznych działających w Polsce. Obok Uniwersytetu Muzycznego w Warszawie (wraz z Filią w Białymstoku) istnieją akademie muzyczne w Krakowie, Katowicach, Gdańsku, Poznaniu (wraz z filią w Szczecinie), Łodzi i Bydgoszczy, i z bibliotekami tych uczelni współpraca naszej biblioteki jest najściślejsza. Każda z bibliotek tych instytucji co najmniej kilka razy w miesiącu udziela sobie nawzajem informacji na temat zbiorów i udostępnia druki zwarte i druki muzyczne w ramach ogólnokrajowego systemu wypożyczeń międzybibliotecznych. Na zasadzie wzajemności biblioteki nieodpłatnie przekazują sobie kserokopie publikacji niedostępnych już na rynku wydawniczym, koniecznych dla realizacji procesu dydaktycznego lub w celu uzupełnienia własnego księgozbioru (zwłaszcza nut). Od około dwóch lat istnieje założona przez bibliotekarzy muzycznych internetowa grupa dyskusyjna, wykorzystywana także przez biblioteki muzyczne do przesyłania kwerend i przekazywania różnego rodzaju informacji. Należą do niej zarówno biblioteki akademii muzycznych, jak i inne biblioteki muzyczne.

W tym miejscu powinniśmy wspomnieć o szczególnym rodzaju współpracy między akademiami w minionych latach, której inicjatorem była Biblioteka Akademii Muzycznej we

Wrocławiu. Na spotkaniu dyrektorów bibliotek akademii muzycznych, które odbyło się we wrocławskiej Akademii Muzycznej w maju 1996 r., nasza biblioteka zaproponowała przedstawicielom akademii muzycznych zorganizowanie wspólnego stoiska dla wydawnictw wszystkich akademii muzycznych w Polsce na *Wrocławskich Targach Książki Naukowej*. Propozycja wynikała z faktu, że bibliotece wrocławskiej Akademii w 1995 r. powierzono dystrybucję publikacji macierzystej Uczelni, co dało jej możliwość współpracy z bibliotekami i wydawnictwami pozostałych akademii muzycznych. Zorganizowanie wspólnego stoiska umożliwiło podział wysokich kosztów wynajmu stoiska na wszystkie uczelnie muzyczne i szczególnie rodzaj promocji. Od III. (1997) do IX. edycji (2004) WTKN we Wrocławiu wydawnictwa wszystkich Akademii przy udziale pracowników biblioteki Akademii Muzycznej we Wrocławiu oraz pracowników bibliotek i wydawnictw akademii krakowskiej, katowickiej i poznańskiej mogły prezentować się na wspólnym stoisku. Zrealizowano dwukrotnie ten pomysł także na podobnych targach książki naukowej w Poznaniu i w Krakowie.

W 2002 r. dystrybucję wydawnictw przejęło utworzone na nowo Wydawnictwo naszej Uczelni, jednocześnie zmalało zainteresowanie wszystkich akademii taką formą promocji i w związku z tym zrezygnowano ze wspólnego działania w ramach targów książki. Ta kilkuletnia współpraca zaowocowała jednak zwyczajową i kompletną wzajemną wymianą publikacji akademii muzycznych, która trwa nieprzerwanie do dziś oraz sprzyjała integracji środowiska współpracujących ze sobą bibliotekarzy.

W ostatnich latach bliska była i jest współpraca między wrocławskimi bibliotekami posiadającymi zbiory muzyczne. Na jej zacieśnienie niewątpliwy wpływ miały miesięczne praktyki zawodowe konieczne do uzyskania awansu na stanowisko kustosza, które pracownicy Oddziału Zbiorów Muzycznych BUWr. i Biblioteki Akademii Muzycznej we Wrocławiu odbyli w ostatnich latach. Dzięki nim uzyskali wiedzę o zbiorach obu bibliotek, organizacji pracy, procedurach w nich stosowanych i mogą służyć nabytą wiedzą swoim czytelnikom.

Biblioteka Akademii Muzycznej we Wrocławiu umożliwia realizację odpowiednich rodzajów praktyk zawodowych zarówno studentom informacji naukowej i bibliotekoznawstwa, jak i pracownikom bibliotek naukowych. Korzysta także z możliwości realizacji praktyk zawodowych i szkoleń dla swoich pracowników w innych bibliotekach naukowych Wrocławia. Szkolenia i współpraca stały się konieczne zwłaszcza w latach 1999-2000, kiedy nasza Biblioteka rozpoczynała wdrożenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Biblioteką PROLIB. Ponieważ wrocławskie biblioteki szkół wyższych –

Akademii Medycznej im. Piastów Śląskich i Uniwersytetu Ekonomicznego wcześniej wdrożyły system PROLIB, ważna była dla nas możliwość skorzystania z ich doświadczeń w tym zakresie. Niezwykle cenne były dla nas także spotkania z bibliotekarzami z Oddziału Opracowania Wydawnictw Zwartych BUWr., dotyczące tworzenia rekordów bibliograficznych w systemie VIRTUA, wykorzystującym format MARC 21.

W 2007 r. wdrożona została w naszej Bibliotece nowa wersja systemu PROLIB, obsługująca format MARC 21 (PROLIB M21) i dzięki temu w marcu 2008 r. została nawiązana współpraca naszej biblioteki z warszawskim Centrum NUKAT. Obecnie nie możemy jeszcze uczestniczyć w procesie współkatalogowania, ale możemy pobierać rekordy bibliograficzne z NUKAT zgodnie z podpisanym porozumieniem. Pracownicy naszej biblioteki uczestniczą w spotkaniach bibliotekarzy katalogujących muzykalia, które odbywają się od 2007 r. raz w roku w Centrum NUKAT w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie.

Od grudnia 2006 r. nasza Biblioteka należy do Konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej i zamierza dzięki temu sukcesywnie włączać do DBC swoje najcenniejsze i najciekawsze obiekty ze zbioru druków muzycznych.

Pracownicy Biblioteki wrocławskiej Akademii biorą również udział w ogólnopolskich konferencjach bibliotekarzy muzycznych, organizowanych cyklicznie przez Sekcję Bibliotek Muzycznych SBP i biblioteki muzyczne w różnych ośrodkach akademickich oraz w konferencjach związanych z problematyką zbiorów kultury muzycznej w polskich bibliotekach i archiwach (np. w II Konferencji *Muzyka w Kulturze Europejskiej*, która odbyła się w Łańcucie w 2007 r. pod hasłem *Zbiory europejskiej kultury muzycznej w bibliotekach i archiwach w Polsce*).

Dyrektor naszej Biblioteki uczestniczy w spotkaniach dyrektorów bibliotek polskich akademii muzycznych (jedno ze spotkań, w 1996 r., zostało zorganizowane przez naszą Bibliotekę) oraz spotkaniach dyrektorów bibliotek wrocławskich i opolskich szkół wyższych.

Ważną formą działalności naszej Biblioteki jest przygotowywanie wystaw. Oprócz ekspozycji własnych oraz towarzyszących konferencjom organizowanym przez Wydział Kompozycji, Dyrygentury, Teorii Muzyki i Muzykoterapii biblioteka nasza przygotowuje wystawy związane z Dolnośląskim Festiwałem Nauki. Od pierwszej edycji Festiwalu w 1998 r. co roku prezentowane są wystawy dotyczące różnych aspektów działalności naukowej i artystycznej naszej uczelni. Cieszą się one dużym zainteresowaniem zwiedzających i stanowią stały punkt w udziale Akademii Muzycznej w Dolnośląskim Festiwalu Nauki.

Na przełomie maja i czerwca 2006 r. dzięki współpracy z Biblioteką Uniwersytecką możliwe było zaprezentowanie w gmachu Akademii Muzycznej pod auspicjami Biblioteki Akademii Muzycznej wystawy opartej na zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej *Muzyka we Wrocławiu w XIX w. (do 1918 r.)*.

W działalności naszej Biblioteki zdarzają się sytuacje, w których zwracają się do nas z prośbą o informacje lub wypożyczenia obiektów organizatorzy wystaw lub sesji z różnych miejsc w Polsce. Jednym z takich przykładów w ostatnich latach była sesja wspomnieniowa i wystawa poświęcona pierwszemu rektorowi Akademii Muzycznej we Wrocławiu, ks. prof. dr hab. Hieronimowi Feichtowi. Zorganizowało ją w maju 2006 r. Muzeum Ziemi Mogileńskiej w Chabsku, rodzinnych stronach Profesora. Wypożyczone zostały na nią materiały z naszej Biblioteki.

Biblioteka Główna Akademii Muzycznej we Wrocławiu jest niewielką biblioteką naukową. Zespół bibliotekarzy w niej zatrudnionych liczy 7 osób, które obok codziennych czynności związanych z procesem gromadzenia, opracowania i udostępniania swoich zbiorów starają się uczestniczyć w regionalnej i ogólnopolskiej współpracy bibliotek na rzecz propagowania wiedzy o kulturze muzycznej.

Forma i zakres współpracy wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej w regionie i w kraju

Abstrakt: *W artykule zaprezentowano współdziałanie Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu z innymi bibliotekami naukowymi oraz instytucjami kultury i nauki w regionie i w kraju. Współpraca realizowana jest w zakresie gromadzenia, wymiany i opracowania zbiorów, a także różnych form coraz bardziej doskonałego dostępu do informacji naukowej. Zaprezentowano również efekty przedstawionej współpracy.*

Biblioteka Uniwersytecka jest jednostką ogólnouczelnianą i wraz z bibliotekami specjalistycznymi Uniwersytetu Wrocławskiego organizuje warsztat naukowo-dydaktyczny dla potrzeb środowiska akademickiego. Współpracując z innymi bibliotekami, ośrodkami naukowymi i instytucjami kultury w kraju i w regionie, powiększa bazę wiedzy i udoskonala dostęp do niej.

Współpraca lokalna:

- 1) z bibliotekami specjalistycznymi UW. obejmuje:
 - * tworzenie bazy czasopism bibliotek specjalistycznymi,
 - * napełnianie bazy „Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego”,
- 2) z czterema bibliotekami naukowymi Wrocławia (Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Ekonomiczny, Uniwersytet Przyrodniczy, Akademia Medyczna):
 - * współuczestnictwo w Środowiskowym Systemie Udostępniania Baz Danych, który zapewniał dostęp *online* do baz danych: Current Contents, Science Citation Index, Chemical Abstracts (zasób za lata 1999-2004),
 - * tworzenie Środowiskowego Katalogu Czasopism Zagranicznych prenumerowanych od 1991 r., udostępnianego z serwera Politechniki Wrocławskiej,
- 3) w porozumieniu z bibliotekami 9 uczelni wrocławskich (Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Ekonomiczny, Akademia Medyczna, Akademia Wychowania Fizycznego, Wyższa Szkoła Muzyczna, Akademia Sztuk Pięknych, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna, Wyższa Szkoła Oficerska),
 - * koordynacja działań w zakresie udostępniania zbiorów. W myśl tego porozumienia pracownicy i studenci wymienionych uczelni wrocławskich mogą

korzystać ze zbiorów bibliotek każdej z uczelni uczestniczącej w porozumieniu, na zasadach zbliżonych do obowiązujących użytkowników uczelni macierzystej,

4) z bibliotekami specjalnymi w obrębie miasta i regionu:

- * przekazywanie wyselekcjonowanych pozycji egzemplarza obowiązkowego nie odpowiadających profilowi zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej,

5) z Biblioteką Ossolineum:

- * współuczestnictwo w tworzeniu centralnego krajowego katalogu *online* NUKAT,
- * wymiana doświadczeń m.in. w zakresie konserwacji zbiorów specjalnych,

6) z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną we Wrocławiu:

- * w oparciu o konsultacje – tworzenie bazy danych obejmującej dokumenty życia społecznego,

7) ze wszystkimi bibliotekami naukowymi Wrocławia:

- * organizacja praktyk zawodowych związanych z awansami na stanowiska kustoszy,

8) z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UW:.

- * organizacja praktyk zawodowych dla studentów,
- * aktywny udział pracowników Biblioteki w procesach dydaktycznych,
- * wspólne uczestnictwo w wykładach i konferencjach,

Efekty współpracy:

- Katalog komputerowy w systemie VIRTUA,
- Baza „Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego”,
- Baza czasopism bibliotek zakładowych,
- FIDKAR – multiwyszukiwarka wrocławskich bibliotek naukowych,
- Środowiskowy Katalog Czasopism Zagranicznych,
- Środowiskowy System Udostępniania Baz Danych,

Formy współpracy krajowej:

- * wypożyczenia międzybiblioteczne,
- * współtworzenie katalogów centralnych Biblioteki Narodowej,
- * łączenie się w konsorcja tematyczne (nowa forma partnerskiego współdziałania na skutek rozwoju nowych technologii teleinformatycznych i komputeryzacji bibliotek).

1. Od 1993 r. BUWr należy do konsorcjum bibliotek polskich wdrażających system biblioteczny VTLS/VIRTUA, cel – tworzenie i udostępnianie narodowego uniwersalnego katalogu online NUKAT.
2. Od 2000 r. BUWr. uczestniczy w Krajowym Konsorcjum Chemical Abstracts, korzystając z bazy danych Chemical Abstracts, udostępnianej z serwera Biblioteki Politechniki Wrocławskiej.
3. Od 2001 r. BUWr we współpracy z Biblioteką Uniwersytetu Śląskiego uczestnicząc w projekcie konsorcyjnym – Polska Literatura Humanistyczna – indeks cytowań, współtworzy bazę danych obejmującą polską literaturę humanistyczną.
4. Od 2002 r. katalog online BUWr jest dostępny także w Katalogu Rozproszonym Bibliotek Polskich KARO zlokalizowanym na serwerze Biblioteki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.
5. BUWr. uczestniczyła również w programie „Wspólne Dziedzictwo Europejskie” mikrofilmując stare druki i czasopisma z pogranicza kulturowego.
6. Współpraca BUWr. z Poznańskim Centrum Superkomputerowo Sieciowym i wykorzystanie oprogramowania dLibra zaowocowało stworzeniem Biblioteki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego, która współtworzy polską platformę rozproszonych bibliotek cyfrowych w sieci PIONIER.

Efekty współpracy:

- NUKAT,
- KARO,
- Krajowe Konsorcjum Chemical Abstracts,
- Baza: Polska Literatura Humanistyczna,
- Baza: Druki XVI-XVIII w. Katalog Mikrofilmów,
- Biblioteka Cyfrowa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dorota Matysiak

Biblioteka Główna

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Formy współpracy Biblioteki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z innymi bibliotekami naukowymi

Abstrakt: *Omówiono współpracę Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu z innymi bibliotekami naukowymi Wrocławia, Polski i krajów europejskich. Przedstawiono współpracę w zakresie udostępniania zbiorów z wykorzystaniem stron internetowych, a także najnowszą formę kooperacji między bibliotekami – konsorcja*

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (dalej: BUE), tak jak wszystkie biblioteki naukowe wyższych uczelni, wspiera edukacyjno-badawcze cele Uczelni, oraz zapewnia użytkownikom dostęp do różnych publikacji i źródeł informacji krajowych i zagranicznych z zakresu nauk ekonomicznych i pokrewnych. Podstawową działalnością każdej biblioteki jest: gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie swoich zbiorów zgodnie z określonym dla danej biblioteki profilem.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu posiada najbogatsze zasoby źródeł informacji z zakresu ekonomii na Dolnym Śląsku (390 tys. woluminów drukowanych książek i czasopism oraz 15 baz on-line o światowym zasięgu, oferujących m.in. dostęp do pełnych tekstów ponad 19 tys. czasopism naukowych)¹. Dla podwyższenia jakości usług BUE współpracuje z innymi bibliotekami na poziomie: uczelni, miasta, ogólnopolskim i międzynarodowym. W artykule omówię jedną sferę działalności biblioteki - udostępnianie rozumiane nie tylko jako tradycyjne wypożyczanie książek, ale również - udostępnianie informacji o bibliotece, katalogach i jej zbiorach.

Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego a inne wrocławskie biblioteki naukowe

Współpraca na poziomie uczelni realizowana jest pomiędzy biblioteką główną a bibliotekami zakładowymi w ramach uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego. Obejmuje głównie dostarczanie wszelkiej literatury przedmiotu dla poszczególnych jednostek. Biblioteka umożliwia poprzez swoją stronę domową, składanie propozycji zakupu książek oraz prenumeraty czasopism krajowych i zagranicznych niezbędnych do pracy naukowej i dydaktycznej poszczególnych wydziałów.

¹ B. Żmigrodzka, „Dolnośląskie Centrum Informacji Ekonomicznej, ”Biuletyn EBIB” 2009, nr 3 [on-line], [dostęp 08.05.09]. Dostępny w World Wide Web <http://ebib.oss.wroc.pl/>.

Współpraca na poziomie miasta – oparta jest na porozumieniu z bibliotekami państwowych uczelni Wrocławia. Formalne podpisanie takiego porozumienia nastąpiło w początkach lat 90. ubiegłego stulecia. Jest to głównie związane z koniecznością rozliczania swoich zobowiązań w stosunku do różnych agend uczelnianych w tym i biblioteki przez studentów i pracowników wyższych uczelni.

Porozumienie to było efektem powstawania coraz większej liczby prywatnych szkół wyższych, które nie widziały potrzeby tworzenia w swoich strukturach organizacyjnych takich instytucji jak biblioteka, jak również nie gwarantowały zachowania procedury rozliczeniowej przez studentów. Szkoły wyższe uczestniczące w tym porozumieniu to: Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska, Uniwersytet Przyrodniczy, Akademia Medyczna, Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Wychowania Fizycznego, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna, Wyższa Szkoła Oficerska, Wyższa Szkoła Muzyczna i oczywiście Uniwersytet Ekonomiczny. W myśl tego porozumienia studenci i pracownicy wymienionych uczelni mogą korzystać ze zbiorów bibliotek każdej uczelni na zasadach opisanych w regulaminach każdej z bibliotek biorącej udział w porozumieniu.

Tylko jedna prywatna szkoła wyższa (Wyższa Szkoła Bankowa) zawarła osobne porozumienie z BUE na mocy którego, studenci tej szkoły mogli za obniżoną kaucją wypożyczyć książki- stosowna umowa ważna była do roku 2008.

Aktualnie wypożyczalnia BUE ma 1193 zarejestrowanych aktywnych czytelników z innych szkół wyższych, wśród nich największy procent stanowią studenci – głównie kierunków ekonomicznych Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej. Innym czytelnikom Biblioteka udostępnia zbiory na miejscu na ogólnych zasadach w poszczególnych czytelnich.

Tabela 1. Aktywni czytelnicy BUE z innych szkół wyższych Wrocławia. Stan na 30 kwietnia 2009r.

Uniwersytet Wrocławski	Politechnika Wrocławska	Uniwersytet Przyrodniczy	AWF	AM	Wyższa Szkoła Oficerska	Papieski Wydział Teologiczny	ASP	Akademia Muzyczna
649	317	96	91	21	8	6	3	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyki z systemu PROLIB stan na dz.15.05.2009

Na początku lat 90. ubiegłego stulecia Biblioteka rozpoczęła proces automatyzacji prac bibliotecznych. Pierwszym programem był **LECH**, w 1996 r. biblioteka zakupiła zintegrowany system biblioteczny **PROLIB**. Po intensywnych pracach związanych z uzupełnieniem katalogu komputerowego (konwersja opisów z Lecha, retrokonwersja katalogu podręcznego z wersji papierowej do elektronicznej, bieżące katalogowanie nabytków) i

kartoteki czytelników (wprowadzenie wszystkich aktywnych czytelników wraz z zarejestrowaniem wcześniejszych wypożyczeń realizowanych jeszcze tradycyjnie) wiosną 1998 r. udostępniono katalog **OPAC** w sieci lokalnej. Związane to było z udostępnieniem sali wyposażonej w terminale z dostępem do katalogu Biblioteki i wycofaniem rewersów z wypożyczalni. Był to przełomowy moment dla Biblioteki –zakończono dwutorowość procesu wypożyczania książek (rewersowe i bezrewersowe)².

W następnym roku zakupiona została wersja **WWW katalogu OPAC** - co ułatwiło korzystanie z katalogu użytkownikom Internetu. Każdy zarejestrowany użytkownik Biblioteki ma dostęp do swojego konta bibliotecznego, którym do pewnego stopnia może samodzielnie zarządzać. Czytelnik może poprzez swoje konto osobiste:

- zamawiać, rezerwować, prolongować termin zwrotu książki,
- widzieć historię swoich operacji na koncie - dawne wypożyczenia, rezerwacje, zwroty,
- zmienić hasło dostępu do swojego konta
- wprowadzić adres e-mailowy, na który system wysyła zawiadomienie o: rezerwowanych dokumentach, o zbliżającej się dacie zwrotu książek,
- przeglądać informację o nowościach wprowadzonych do katalogu w ciągu ostatnich 30 dni.

Zautomatyzowanie prac bibliotecznych – a głównie udostępnienie katalogów on-line pozwoliło na zawiązanie się szczególnego typu współpracy między bibliotekami - powstanie przeglądarki **FIDKAR**, która jest „multiwyszukiwarką” pozwalającą na prowadzenie wyszukiwań katalogowych i bibliograficznych w wielu komputerowych bazach jednocześnie. Poprzez **FIDKAR** możemy w tym samym czasie prowadzić wyszukiwanie w katalogach książek oraz bibliografiach zawartości czasopism i bibliografiach tematycznych, a także w katalogach prac magisterskich. Ułatwia to np. sporządzenie bibliografii publikacji konkretnej osoby lub wykazu tematycznego obejmującego nie tylko książki, ale i artykuły z czasopism, fragmenty z prac zbiorowych i prace dyplomowe. Jest to jedna z form współpracy bibliotek naukowych działających na określonym terenie miasta, powiatu czy województwa. BUE zamierza w najbliższym czasie dołączyć do tej formy współpracy.

Cennym efektem współpracy 22 bibliotek wyższych uczelni i instytucji naukowych Wrocławia było stworzenie „**Środowiskowego Katalogu Czasopism Zagranicznych**”. Po raz pierwszy katalog ukazał się w 1991 r. i do dziś jest publikowany przez Bibliotekę Główną

² A. Damińska, *Współpraca biblioteki ze środowiskiem naukowym macierzystej uczelni na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*. Referat wygłoszony na III Łódzkiej Konferencji Bibliotecznej *Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych*, Łódź, 25-27.06. 2008 r.

i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej, która jest koordynatorem przedsięwzięcia, tworzy środowiskową bazę komputerową i publikuje katalog w oparciu o dostarczone przez biblioteki dane.

Katalog zawiera pełny przegląd tytułów czasopism zagranicznych i baz danych prenumerowanych w bibliotekach wrocławskiego środowiska naukowego od 1991 roku do 2005 (za ten okres publikacja w formie drukowanej). Od roku 2003 uwzględniono również dane dotyczące zbiorów czasopism w formie elektronicznej. Od roku 2005 Publikacja jest dostępna tylko na stronie domowej Biblioteki Politechniki Wrocławskiej.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna

Tradycyjna współpraca biblioteki tak na poziomie ogólnopolskim, jak i międzynarodowym realizowana jest głównie poprzez wypożyczenia międzybiblioteczne. Od początku istnienia BUE stosowała tę formę współpracy. Agenda zajmująca się tą działalnością jest częścią Oddziału Udostępniania Zbiorów. Z usług wypożyczalni mogą skorzystać pracownicy UE oraz studenci studiów magisterskich, podyplomowych i doktoranckich. Szczegółowe zasady określa regulamin. W początkowym okresie działalności prowadzono również piśmiennictwo z wrocławskich bibliotek.

Pierwotnie między bibliotekami przesyłane były rewery – jednorazowe lub okrężne, na podstawie których realizowano zamówienie. Dziś, kiedy istnieją katalogi centralne poszczególnych dziedzin naukowych, kiedy większość bibliotek jest skomputeryzowana i dzięki temu udostępnia swoje katalogi w Internecie - czas oczekiwania na zamówienie, wyszukiwanie oraz lokalizacje w konkretnej bibliotece skrócił się z 2-3 miesięcy nawet do 1 tygodnia. Zamiera powoli standardowy rewers – zastępuje go zamówienie poprzez pocztę elektroniczną.

Do lat 90. ubiegłego stulecia pośrednikiem w zamówieniach zagranicznych była Biblioteka Narodowa w Warszawie. W połowie lat 80. BUE, aby skrócić czas oczekiwania rozpoczęła wysyłkę rewersów bezpośrednio do bibliotek zagranicznych z pominięciem BN. Były to głównie biblioteki europejskie – niestety Biblioteka Kongresu w Waszyngtonie honorowała tylko współpracę z BN³.

W roku 2009 Wypożyczalnia Międzybiblioteczna współpracuje z około 100 ośrodkami na terenie kraju i poza jego granicami. Współpraca z zagranicznymi ośrodkami naukowymi to

³ E. Cieślińska, *Wypożyczanie międzybiblioteczne jako jedna z form udostępniania zbiorów*, [w:] *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, Wrocław, 2007 s. 108.

głównie kontakty z dwudziestoma bibliotekami niemieckimi (m.in. Berlina, Monachium, Kolonii) a także z około dziesięcioma z innych krajów europejskich. Również współpraca UE z ośrodkami naukowymi w Zittau i Perugii pozwala ściślej współpracować z tamtejszymi bibliotekami.

Tabela 2. Zrealizowane zamówienia BUE z innych ośrodków naukowych

Rok	Ogółem	Krajowe	Zagraniczne
2005	201	115	86
2006	137	105	28
2007	164	115	49
2008	260	147	113
I-IV 2009	73	59	14

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyki Oddziału Udostępniania Zbiorów BUE.

Tabela 3 Zrealizowane zamówienia z innych ośrodków naukowych przez BUE

Rok	Ogółem	Krajowe	Zagraniczne
2005	281	281	
2006	208	208	
2007	174	173	1
2008	281	281	
I-IV 2009	116	115	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie statystyki Oddziału Udostępniania Zbiorów BUE

Konsorcja biblioteczne – nową formą współpracy

Pod koniec ubiegłego wieku względy ekonomiczne zadecydowały o powstaniu szczególnej formy współpracy między bibliotekami - konsorcjów. Celem zawiązania konsorcjum jest wspólne działanie w realizacji przedsięwzięcia, które ze względu na potencjał finansowy, przekracza możliwości jednego podmiotu. Podmioty tworzące konsorcjum są niezależne w swoich dotychczasowych działaniach, (czyli w działaniach niezwiązanych z konsorcjum), a w działaniach związanych z konsorcjum realizują wspólną politykę finansową objętą porozumieniem. Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego jest członkiem **Konsorcjum Bibliotek Ekonomicznych, ScienceDirect, eIFL-EBSCO**. Bazy danych kupowane w ramach konsorcjów znacznie ułatwiają samodzielne dotarcie czytelnika do poszukiwanej literatury. Udostępniane zbiory - wypożyczenia miejscowe czy międzybiblioteczne poprzez swoją specyfikę narażają biblioteki na straty (zniszczenie, zagubienie). W regulaminach wypożyczalni szczegółowo opisane są zasady udostępniania zbiorów. Biblioteka może ograniczyć a nawet odmówić udostępnienia pewnych zbiorów. Dotyczy to przede wszystkim zbiorów cennych, rzadkich oraz pozycji posiadanych w jednym egzemplarzu i

udostępnianych na miejscu w czytelni. Dlatego aby wyjść naprzeciw czytelnikom od kilku lat obserwuje się nową formę udostępniania zbiorów poprzez Internet- **biblioteki cyfrowe**.

Biblioteka cyfrowa gromadzi zdigitalizowane materiały naukowo-badawcze i dydaktyczne, z których dzięki sieciowemu rozpowszechnianiu mogą korzystać wszyscy użytkownicy Internetu. Prace zmierzające do powstania dolnośląskiego zasobu cyfrowego rozpoczęto w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej w 2002 roku. Główny trzon zdigitalizowanych zbiorów stanowią: skrypty, podręczniki, monografie, dysertacje oraz zbiory należące do Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Z inicjatywy Politechniki Wrocławskiej i Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (ZNiO) Biblioteka Cyfrowa Politechniki Wrocławskiej przekształciła się w Dolnośląską Bibliotekę Cyfrową (DBC), stając się środowiskową biblioteką otwartą na współpracę z bibliotekami w całym regionie.

20 grudnia 2006 r. powstało **Konsorcjum Dolnośląskiej Biblioteki Cyfrowej**. W DBC znajduje się różnorodny, interesujący i systematycznie powiększany zbiór cyfrowy. Publikacje tu zamieszczone mają uregulowany status prawny. Digitalizowane są materiały nie chronione prawem autorskim oraz te, których autor wyraził zgodę na zwielokrotnienie utworu techniką cyfrową oraz umieszczenie go w Internecie. Uczestnikami Konsorcjum DBC - jest 16 instytucji w tym m.in. wszystkie biblioteki państwowych szkół wyższych. Czytelnicy mogą przeglądać publikacje w trybie on-line, a także kopiować je na dyski swoich komputerów. Korzystanie z zasobów DBC jest bezpłatne, nie wymaga zakładania konta czytelnika. Założenie osobistego konta pozwala na korzystanie z dodatkowych funkcji.

Obecnie kolekcja zawiera 1758 publikacji (stan na dzień 08.05.2009 r.)⁴. Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego aktualnie udostępniła 31 publikacji w DBC, które są zgrupowane w czterech kategoriach:

- Czasopisma (6)
- Doktoraty (2)
- Książki wydane w Wydawnictwie UE (10)
- Starodruki (13)

Najliczniejszą liczbę publikacji stanowią cenne dla biblioteki a nie udostępniane ogółowi starodruki, w tym najstarszy posiadany przez Bibliotekę tekst z roku 1644: *Oekonomia abo gospodarstwo ziemiańskie, dla porządnego sprawowania ludziom politycznym dziwnie pożyteczne* [929-odsłona na dzień 08.05.2009]

⁴ Dolnośląska Biblioteka Cyfrowa, [on-line], [dostęp 08.05.09]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.dbc.wroc.pl/dlibra>.

Dalsze rozwijanie współpracy bibliotek naukowych jest konieczne dla pełniejszego udostępniania ich macierzystych zbiorów jak i informacji o placówce. Wszelkie formy współpracy służą wymianie doświadczeń zawodowych, popularyzacji zbiorów, rozwijaniu umiejętności samokształcenia studentów oraz inspirują do podejmowania prac badawczych pracowników naukowo-dydaktycznych.

Literatura:

1. Dramińska A, *Współpraca biblioteki ze środowiskiem naukowym macierzystej uczelni na przykładzie Biblioteki Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu*, referat wygłoszony na III Łódzkiej Konferencji Bibliotecznej „Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych”. Łódź, 25-27.06. 2008.
2. Żmigrodzka B. [red.], *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu*, Wrocław 2007.
3. „Środowiskowy Katalog Czasopism Zagranicznych”, 2004.
4. Żmigrodzka B. *Dolnośląskie Centrum Informacji Ekonomicznej*, „Biuletyn EBIB”, 2009 nr 3 (103) [online], [dostęp 08.05.09]. Dostępny w Word Wide Web: <http://ebib.oss.wroc.pl>.

Marta Lange

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu

Wypożyczenia międzybiblioteczne Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu – kontynuacja tradycji i nowe formy działalności

Abstrakt: *Artykuł przedstawia zarys działalności Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, jej historię, zasady funkcjonowania (rodzaje zamówień, użytkownicy, struktura wypożyczeń, dane statystyczne) i formy współpracy z innymi ośrodkami naukowymi. Szerzej omówiono jej rolę w najbliższym rejonie.*

Tradycja wypożyczeń międzybibliotecznych

Tradycja wypożyczeń międzybibliotecznych Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (BUWr.) – dawniej: Königlische und Universitätsbibliothek in Breslau – sięga 1893 r., kiedy została zawarta umowa z Biblioteką Królewską w Berlinie w sprawie wzajemnego wypożyczania książek (zaledwie 8 lat po przyjęciu we Włoszech pierwszego w Europie regulaminu wypożyczeń międzybibliotecznych). Rewersy były wysyłane dwa razy w tygodniu (we wtorki oraz w czwartki), a realizacja trwała najwyżej 2 dni. Dzieła udostępniano na 3 tygodnie, czasopisma na 1 tydzień. Wypożyczanie międzybiblioteczne było płatne – czytelnik wpłacał 20 fenigów na rzecz biblioteki wypożyczającej.

W 1897 r. Ministerstwo Oświaty wprowadziło analogiczny sposób wypożyczeń między bibliotekami uniwersyteckimi a bibliotekami innych placówek naukowych. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu miała obsługiwać Śląsk i Wielkopolskę. W 1914 r. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna sprowadziła 5513 woluminów książek. Po II wojnie światowej już w 1946 r. BUWr. wznowiła działalność, a w 1949 r. zanotowano już 448 wol. dzieł udostępnionych w ramach wypożyczeń międzybibliotecznych. Początkowo Wypożyczalnia Międzybiblioteczna w strukturze BUWr. była włączona do Działu Katalogów, by od 1949 r. do dnia dzisiejszego stać się agendą Oddziału Udostępniania Zbiorów.

Księgozbiór Biblioteki Uniwersyteckiej jest bardzo różnorodny, wszechstronny i uniwersalny, co ma związek nie tylko z jej funkcją centralnej biblioteki uczelnianej, ale także stojącymi przed nią zadaniami dydaktycznymi, naukowymi i badawczymi. Biblioteka gromadzi dzieła związane tematycznie ze wszystkimi dyscyplinami wiedzy wykładanymi w Uniwersytecie Wrocławskim. Niewątpliwie jednak prym wiodą wydawnictwa z zakresu nauk humanistycznych i społecznych oraz wszelkiego rodzaju encyklopedie, słowniki i leksykony.

Biblioteka Uniwersytecka specjalizuje się w gromadzeniu silesiaków i lusatików oraz dzieł bibliologicznych. Posiada ponadto bardzo cenne i unikatowe kolekcje historyczne rozmaitej proveniencji. Ogółem razem z bibliotekami specjalistycznymi zbiory liczą 3.852.873 woluminów (stan na 31.12. 2008 r.). Krąg odbiorców krajowych i zagranicznych jest bardzo szeroki – obejmuje nie tylko społeczność akademicką, w tym studentów i pracowników nauki, ale także osoby spoza środowiska uczelnianego.

Współczesność wypożyczeń międzybibliotecznych

Zasady wypożyczeń międzybibliotecznych

Zgodnie z regulaminem przewidzianym dla wypożyczeń międzybibliotecznych, Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu w okresie powojennym realizowała zamówienia wg ustalonych schematów. Obowiązywały opieczętowane rewery tradycyjne przysyłane wg ustalonej hierarchii ważności: w pierwszej kolejności z bibliotek uniwersyteckich, następnie wojewódzkich publicznych i pedagogicznych oraz dalej z powiatowych i gminnych. Realizowane były również zamówienia z bibliotek zagranicznych. W latach 70-tych Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. stała się bardziej otwarta na potrzeby czytelników z małych ośrodków krajowych i bezpośrednio realizowała zamówienia przysyłane z tych bibliotek. Było to novum. Wówczas żadna z większych bibliotek, zwłaszcza uniwersyteckich, nie realizowała zamówień tego typu. Tradycja ta utrzymała się do dzisiaj, a nawet uległa rozszerzeniu.

Użytkownicy instytucjonalni i indywidualni

W chwili obecnej z usług Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUWr. może korzystać każda krajowa lub zagraniczna placówka i instytucja o charakterze naukowym, kulturalnym i publicznym. Obecnie przysyłane są zamówienia przez biblioteki uniwersyteckie, politechniki, państwowe szkoły wyższe i inne biblioteki akademickie, ponadto przez biblioteki pedagogiczne i publiczne, instytuty PAN i inne instytuty naukowe, towarzystwa, archiwa, muzea, teatry itp. Zamówienia składane przez biblioteki krajowe są realizowane bezpłatnie.

Z usług Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUWr. korzystają również indywidualni użytkownicy: pracownicy naukowci, doktoranci, studenci Uniwersytetu Wrocławskiego lub innych wrocławskich wyższych uczelni oraz osoby niezwiązane z uczelniami, lecz prowadzące indywidualne badania naukowe lub potrzebujące materiałów bibliotecznych dla

innych celów. Przedstawiciele środowisk naukowych reprezentują przede wszystkim wydziały, instytuty lub instytucje o charakterze humanistycznym, przyrodniczym, ekonomiczno-prawniczym, a także nauki ścisłe.

Zamówienia tradycyjne, elektroniczne, *online*

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. jest otwarta i elastyczna na potrzeby użytkowników. Wszelkie formalności związane z udostępnianiem materiałów skracane są do niezbędnego minimum. Realizowane są zarówno zamówienia dotyczące publikacji współczesnych, jak i przedwojennych, pochodzących ze zbiorów Biblioteki Głównej, Zbiorów Specjalnych, a także z 37 bibliotek specjalistycznych BUWr. Użytkownicy mają dostęp na stronie internetowej Biblioteki Uniwersyteckiej do katalogów komputerowych i zdigitalizowanych, a także do baz danych, zasobów elektronicznych, biblioteki cyfrowej, co znacznie ułatwia wyszukiwanie potrzebnych informacji i materiałów, danych bibliograficznych czy lokalizacji.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. honoruje zamówienia online, poprzez formularz elektroniczny, mail, fax i rewery tradycyjne. Liczba tych ostatnich systematycznie spada. Do lat 90-tych obowiązywały w procedurach wypożyczeń międzybibliotecznych wyłącznie opieczetowane rewery tradycyjne jednorazowe i okrężne. Funkcjonują one do dnia dzisiejszego, ale wraz z komputeryzacją bibliotek pojawiły się zamówienia elektroniczne. Do tej pory nie zostały opracowane ujednocicone procedury zamówień międzybibliotecznych. Niektóre biblioteki wprowadziły tylko swoje własne wersje elektronicznych formularzy zamówień. Należy zaznaczyć, że pierwszą biblioteką, która starała się wprowadzić ujednociony formularz zgodnie z zaleceniami IFLA była Biblioteka Narodowa w Warszawie. Nie został on jednak powszechnie przyjęty przez biblioteki krajowe. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. opracowała własne formularze zamówień: dla bibliotek krajowych i dla użytkowników indywidualnych zarejestrowanych w BUWr.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. wprowadziła również możliwość komputerowego zamawiania *online* bezpośrednio z magazynu (od 2007 r.). Najbardziej aktywne biblioteki otrzymały własne karty biblioteczne z numerem konta bibliotecznego. Zastosowanie tego typu rozwiązań spowodowało znaczne uproszczenie składania zamówień, skrócenie czasu ich realizacji oraz obniżenie kosztów związanych z wysyłką listów. Wszystkie biblioteki krajowe i zagraniczne, które składają zamówienia w BUWr. otrzymują od 2005 r. indywidualne komputerowe konto biblioteczne. Obecnie zarejestrowanych jest w taki sposób 602 użytkowników. Oprócz tego Wypożyczalnia Międzybiblioteczna obsługuje

jeszcze kilkudziesięciu użytkowników nieposiadających kont bibliotecznych, gdyż ograniczają swoje zamówienia do kopii, skanów lub wydruków z baz pełnotekstowych. Liczba zamówień składanych drogą elektroniczną (*online*, formularze, maile) systematycznie wzrasta.

Formularz nr 1 dla bibliotek krajowych

Temat:
Nadawca:
Data:
Adresat: wmb@bu.uni.wroc.pl

Rewers międzybiblioteczny

BUWr./Sygnatura	WMB/Sygnatura
Nazwa biblioteki:	Nazwa biblioteki:
Adres biblioteki	Dane bibliograficzne:
Email:	
Nr rewersu	
Dane bibliograficzne	
Sygnatura:	
Termin realizacji do:	
Imię i nazwisko użytkownika:	
Imię i nazwisko pracownika wypożyczalni:	
Data złożenia rewersu:	Data złożenia rewersu:

Użytkownicy indywidualni, którzy pragną zamówić publikacje za pośrednictwem Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUWr., mogą składać zamówienia w formie tradycyjnego rewersu, formularza elektronicznego oraz e-maila. Dla ich potrzeb opracowano formularz zamówień online zamieszczony na stronie internetowej BUWr.

Formularz nr 2 dla użytkowników indywidualnych

Temat:
Nadawca:
Data:
Adresat: wmb@bu.uni.wroc.pl

Rewers międzybiblioteczny

BUWr./Sygnatura	BUWr./Sygnatura
Nr karty bibliotecznej:	Dane bibliograficzne:
Adres czytelnika:	
Dane bibliograficzne:	
Nazwa biblioteki posiadającej:	
Imię i nazwisko:	
Data złożenia rewersu:	Data złożenia rewersu:

Wypożyczenia międzybiblioteczne - statystyka

Prace związane z obsługą wypożyczeń międzybibliotecznych najlepiej zilustrują podane poniżej dane statystyczne ujęte w tabelkach.

Wypożyczenia do bibliotek krajowych i zagranicznych ze zbiorów BUWr.

Rok	Ogólna liczba wypożyczeń (wol.)	Wypożyczenia krajowe (wol.)			Wypożyczenia zagraniczne (wol.)		
		Druki zwarte	Druki ciągłe	Razem	Druki zwarte	Druki ciągłe	Razem
2008	2020	1558	314	1872	109	39	148
2007	2336	1854	304	2158	106	72	178
2006	2210	1813	288	2101	80	29	109
2005	1762	1376	277	1653	44	65	109
2004	1838	1480	259	1739	72	27	99

Można zaobserwować wyraźną tendencję wzrostową wypożyczeń międzybibliotecznych ze zbiorów BUWr. Liczba wypożyczeń krajowych, która stanowi ok. 90% wszystkich wypożyczeń, wyraźnie i w znaczny sposób uległa zwiększeniu w 2006 i 2007 r., natomiast liczba wypożyczeń zagranicznych rośnie systematycznie. Oprócz wysyłki oryginalnych dzieł wykonywane są również skany (od 2002 r.), odbitki kserograficzne oraz wydruki z baz pełnotekstowych. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna prowadzi współpracę z licznymi bibliotekami zagranicznymi, m.in. z Niemiec, Rosji, Czech, Słowacji, Węgier, Wielkiej Brytanii, Austrii, Szwajcarii, Włoch, Rumunii, Łotwy, Litwy, Ukrainy, Szwecji, USA, Hiszpanii, Portugalii, Japonii, Izraela i Australii. Zamówienia, zwłaszcza z bibliotek niemieckich, dotyczą przede wszystkim zbiorów dawnej Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu, silesiaków i lusatików. Pozostałe biblioteki korzystają głównie ze zbiorów współczesnych.

Wypożyczenia z bibliotek krajowych i zagranicznych na potrzeby użytkowników BUWr.

Rok	Ogółem (wol.)	Wypożyczenia krajowe (wol.)			Wypożyczenia zagraniczne (wol.)		
		Druki zwarte	Druki ciągłe	Razem	Druki zwarte	Druki ciągłe	Razem
2008	1140	335	127	462	604	74	678
2007	822	267	122	389	400	33	433
2006	1175	297	331	628	501	46	547
2005	933	230	180	410	419	104	523
2004	916	305	145	450	396	70	466

Wypożyczenia ze zbiorów innych bibliotek również stale wzrastają (za wyjątkiem 2007 r.). W wypożyczeniach krajowych, które stanowią od 40,5 – 53,4 % wszystkich wypożyczeń, można zauważyć coraz większe zainteresowanie użytkowników drukami zwartymi. Dostęp do bezpłatnych baz pełnotekstowych spowodował natomiast spadek zamówień dotyczących czasopism. Wyjątkiem był rok 2006, kiedy wielu studentów historii i innych kierunków humanistycznych poszukiwało na potrzeby swoich prac magisterskich mikrofilmów przedwojennych czasopism polskich (ogromna ilość wypożyczeń z Biblioteki Narodowej w

Warszawie). Liczba zamówień zrealizowanych w ośrodkach zagranicznych rośnie w sposób systematyczny. Zdecydowaną większość w tych wypożyczeniach stanowią dzieła zwarte. Użytkownicy oprócz wydawnictw krajowych zamawiają najczęściej obcojęzyczne druki zwarte współczesne, reprinty, nierzadko dzieła XIX-wieczne, a nawet wcześniejsze. Ponadto sprowadzane są czasopisma w formie oryginałów lub kopii: mikrofilmu, mikrofisy lub CD, a także artykuły z czasopism (ksera, skany, pliki). Od 2002 r. rozszerzono ofertę o dostęp do systemu SUBITO, dostarczającego teksty artykułów w bardzo krótkim czasie. Dla potrzeb użytkowników indywidualnych,

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna sprowadza materiały biblioteczne z ośrodków krajowych (przede wszystkim z bibliotek uniwersyteckich, z Biblioteki Narodowej, z Politechniki Krakowskiej i Śląskiej) oraz z zagranicznych bibliotek uniwersyteckich i narodowych (Niemcy: m.in. Berlin, München, Würzburg, Bamberg, Tübingen, Karlsruhe, Bayreuth, Kiel, Dresden; Rosja: Moskwa; Litwa: Wilno; Ukraina: Lwów; Czechy: Praga, Brno, Ołomuniec; Słowacja: Bratysława; Węgry: Budapeszt; Austria: Wiedeń; Wielka Brytania: Glasgow i Manchester).

Inne prace wykonywane w Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUWr.

Rok	Nowe sprawy	Sprawdzenie i sygnowanie rewersów			Wysyłka zamówień			Paczki	Listy	Zwroty
		kraj.	zagr.	razem	kraj.	zagr.	razem			
2008	2649	2969	168	3137	450	634	1084	2203	1763	1869
2007	2370	2662	228	2890	420	495	915	1990	2040	2080
2006	2217	2862	187	3049	460	457	917	1868	1963	1584
2005	2073	2812	273	3085	471	445	916	1607	1815	1637
2004	1830	2963	284	3247	432	405	837	1474	1632	1561

Liczba przyjętych nowych spraw w Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUWr. wzrosła w bardzo dużym stopniu. Z każdą z nich wiąże się wiele dodatkowych czynności: sprawdzenie w katalogach (komputerowym i tradycyjnym); osygnowanie; realizacja w Magazynie Głównym BUWr. lub w Zbiorach Specjalnych BUWr., lub w jednej z 37 bibliotek specjalistycznych BUWr.; wreszcie rejestracja; napisanie pisma i wysyłka; ewentualnie odpowiedź odmowna, jeśli realizacja jest niemożliwa. Szczególnie pracochłonne są sprawy dotyczące wykonania kserokopii i skanów. Wymagają naprawdę dużo czasu przeznaczonego zwłaszcza na wyszukanie zamówionego fragmentu (nieradko na podstawie bardzo nieprecyzyjnych danych bibliograficznych), a wreszcie na wszelkie czynności techniczne związane z wykonaniem kopii, ich obróbką, rejestracją i wreszcie wysłaniem. Można

zanotować wzrost liczby wysłanych zamówień, paczek, korespondencji i zwrotów do magazynu; natomiast liczba nadesłanych rewersów krajowych i zagranicznych utrzymuje się na podobnym wysokim poziomie. Przeprowadzane są także konsultacje mailowe oraz telefoniczne na temat poszukiwanych publikacji, realizacji zamówień, prolongat i możliwości udostępniania materiałów bibliotecznych. Ponadto prowadzone są szkolenia dla pracowników innych bibliotek naukowych m.in. z Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu, z Politechniki Wrocławskiej, z Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie, z Uniwersytetu Pedagogicznego w Wilnie, z Uniwersytetu Technicznego w Omsku.

Współpraca regionalna

Na szczególną uwagę zasługuje bardzo liczna grupa użytkowników reprezentowanych przez biblioteki uniwersyteckie, pedagogiczne, publiczne, instytucje naukowe i kulturalne oraz inne ośrodki badawcze z najbliższego rejonu: dolnośląskiego, zielonogórskiego, lubuskiego i opolskiego.

Zamówienia złożone przez biblioteki z dolnośląskiego, zielonogórskiego, lubuskiego i opolskiego

Rok	Ogółem	Z najbliższego rejonu
2008	3137	1465
2007	2890	1484
2006	3049	1496
2005	3085	1661
2004	3247	1777

Jak wykazują powyższe dane liczba zamówień lokalnych utrzymuje się na mniej więcej podobnym poziomie. Stanowią one ok. 50% wszystkich zamówień. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować uaktywnienie działalności zarówno dużych (wojewódzkich publicznych i pedagogicznych) oraz małych (publicznych, gminnych i pedagogicznych) ośrodków bibliotecznych. Związane jest to przede wszystkim z komputeryzacją tych ośrodków. Jak wynika z przeprowadzonych badań, w latach 2000-2008 procent skomputeryzowanych bibliotek publicznych wzrósł znacząco z 9,3% do 48%. W 2008 r. już 49,5% bibliotek publicznych udostępniło Internet swoim klientom. Biblioteki i ich użytkownicy zyskali więc dostęp do witryn innych bibliotek, do katalogów i baz danych. W szybkim tempie wzrasta ich doświadczenie i sprawność w posługiwaniu się nowymi narzędziami. Natomiast dzięki poczcie elektronicznej pojawiła się możliwość łatwego i szybkiego wysyłania zamówień, pytań dotyczących danych bibliograficznych czy warunków

udostępnienia dzieł. Spowodowało to nie tylko szybką wymianę informacji, ale również nawiązanie ściślejszej i bardziej otwartej współpracy między bibliotekami.

Innym powodem uaktywnienia ośrodków tego typu jest wzrastająca w społeczeństwie potrzeba kształcenia i ustawicznego podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz prowadzenia indywidualnych badań naukowych. Można również zaobserwować ciekawe zjawisko socjologiczne związane z przemieszczaniem się ludności z dużych ośrodków miejskich do małych miejscowości. Wymagania użytkowników systematycznie rosną. Są oni świadomi swoich potrzeb, oczekują łatwego i szybkiego dostępu do materiałów bez konieczności odwiedzania dużych bibliotecznych ośrodków akademickich, stworzenia dobrych warunków do edukacji na odległość. Mają znaczący wpływ na aktywizację swoich miejscowych ośrodków bibliotecznych, które sprowadzają dla swoich klientów przede wszystkim podręczniki, literaturę do prac magisterskich i doktorskich oraz artykuły z czasopism. Wśród użytkowników tego typu dominują osoby związane generalnie z naukami humanistycznymi: historią, pedagogiką, psychologią, naukami społecznymi i filologicznymi; ponadto z naukami ekonomiczno-prawniczymi, chemią i naukami przyrodniczymi i geologicznymi. Do bardzo prężnych ośrodków bibliotecznych w najbliższym rejonie należy: Zielona Góra, Opole, Legnica, Wałbrzych, Jelenia Góra, Świdnica, Długołęka, Racibórz, Dębno Lub., Bogatynia, Nowa Ruda, Oława i Oleśnica.

Należy podkreślić również bardzo dobrą i owocną lokalną współpracę prowadzoną przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną BUWr. z ośrodkami wrocławskimi, zwłaszcza z Dolnośląską Biblioteką Publiczną, Uniwersytetem Medycznym, Teatrem Współczesnym, Muzeum Miejskim, Muzeum Narodowym, Archiwum Państwowym, Politechniką Wrocławską, Fundacją Ossolineum i Wydawnictwem Dolnośląskim. Instytucje te wypożyczają publikacje dla potrzeb swoich pracowników, a także w celach wystawienniczych oraz uzupełnienia zniszczonych lub brakujących kart. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna BUWr. stara się udostępniać wszystkie potrzebne materiały (od kilku lat notuje się ponad 200 dzieł rocznie wypożyczonych tylko przez instytucje wrocławskie). Na dobre relacje wpływają przede wszystkim kontakty osobiste, zarówno z pracownikami tych placówek bibliotecznych, jak i z czytelnikami indywidualnymi. Łatwiej jest zrozumieć potrzeby takiego użytkownika, pomóc w poszukiwaniach, wskazać sposoby rozwiązania ewentualnych problemów, a tym samym naprawdę kompleksowo obsłużyć. W większości przypadków nie ma takich możliwości w kontaktach z bibliotekami spoza wrocławskiego środowiska. Tym bardziej należy dbać o konstruktywną, rzeczową, profesjonalną, a także empatyczną komunikację przy pomocy poczty tradycyjnej, e-mail, rozmowy telefonicznej.

Wnioski

Podstawowym zadaniem wypożyczeń międzybibliotecznych jest niewątpliwie kompleksowa współpraca z użytkownikiem usprawniona przez źródła informacji o publikacjach i wykorzystanie nowych nośników i form przekazu. Ma ona zaspokoić wszelkie oczekiwania klienta oraz zapewnić szybki i łatwy dostęp do zbiorów tradycyjnych i elektronicznych. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu obsługuje przede wszystkim społeczność akademicką swojej macierzystej uczelni, ale nie należy zapominać, że jej zbiory są dostępne również odbiorcom zewnętrznym. W ostatnich latach rozszerza się krąg użytkowników BUWr., znacząco zmienia się ich wiek (coraz więcej młodzieży gimnazjalnej i licealnej), zainteresowania, przekrój społeczny i aktywność zawodowa. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest zjawisko tworzenia społeczeństwa informacyjnego, czyli m.in. społeczeństwa uczącego się przez całe życie. Stąd wzrasta systematycznie znaczenie usług informacyjnych, opartych nie tylko na kolekcji własnej biblioteki, ale również na zasobach zewnętrznych. Jednym z głównych zadań biblioteki jest zorganizowanie łatwego i szybkiego dostępu do informacji oraz zaoferowania swoich zasobów wszystkim bez wyjątku użytkownikom. I tu plasuje się bardzo ważne miejsce dla wypożyczalni międzybibliotecznej, która umożliwia realizację potrzeb klientów bibliotek. Rola biblioteki naukowej jako zaplecza dydaktycznego dla studentów, doktorantów oraz pracowników naukowych i dydaktycznych systematycznie się rozszerza i jeszcze bardziej wchodzi w sferę działalności bibliotek publicznych. Tym samym posiada ona coraz większe znaczenie w edukacji szkolnej i samokształceniu. Działalność placówek bibliotecznych, zwłaszcza publicznych i pedagogicznych, ewoluuje w kierunku aktywnej współpracy z bibliotekami akademickimi. Granice działalności placówek obu typów zaczynają się zacierać, a ich funkcje przenikają się. Niewątpliwie znaczący wpływ na tę sytuację mają zjawiska socjologiczne, m.in. wzrost liczby studentów z mniejszych ośrodków, coraz ważniejsza rola samokształcenia i stałego podnoszenia kwalifikacji, migracja, a także ogólny wzrost liczby wykształconej publiczności bibliotecznej.

Krótki zarys międzybibliotecznej współpracy bibliotek należy zakończyć stwierdzeniem oczywistym, ale jednak przez wielu niedostrzeganym - nie istnieją biblioteki samowystarczalne, które są w stanie sprostać wszelkim potrzebom i wymaganiom stawianym przez swych użytkowników. Dlatego tak ważna jest wzajemna konstruowana współpraca dla dobra szeroko rozumianego czytelnika oraz realizowanie takich form szybkiej

komunikacji i obiegu usług, aby sprostać wymogom nowych czasów. Nie należy przy tym zapominać o otwartości i życzliwości we wzajemnych relacjach.

Literatura

1. Cisek S., *Funkcje i rola biblioteka naukowych i publicznych w społeczeństwie wiedzy. Streszczenie* [odczyt: 15.09.2005], dok. elektr. <http://www.cbr.edu.pl/konf2005mat/html/cisek.html>
2. Maciejewska Ł., Urbańczyk B., *Czego oczekują użytkownicy biblioteki akademickiej w dobie informacji elektronicznej?*, Seria III: ePublikacje Instytutu INiB, red. M. Kocójowa Nr 5. Biblioteka: klucz do sukcesu użytkowników, s. 42-53, dok. elektr. http://www.inib.uj.edu.pl/wyd_inib/s3_z5/maciejewskaurbanczyk-n.pdf
3. Ożóg J., *Zarys historii Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, Wrocław: Wydaw. Uniw. Wrocławskiego, 1995.
4. Sprawozdania z działalności Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Uniwersyteckiej za lata 2006-2008 (materiały niepublikowane).
5. Winogradzka K., *Raport o stanie automatyzacji bibliotek publicznych 2008*, [w:] VIII Ogólnopolska Konferencja „Automatyzacja bibliotek publicznych” Warszawa, 26-28 listopada 2008 r., dok. elektr. <http://www.sbc.org.pl/dlibra/doccontent?id=10966>
6. Wypożyczenia międzybiblioteczne : stan i perspektywy : materiały z konferencji, Wrocław, 22-23.05.2002 r. / [red. tomu Janusz Nowicki], Warszawa , Wydż. SBP, 2002.

Ewa Cieślińska
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Wymiana międzybiblioteczna i dary w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Abstrakt: *Wymiana publikacji i dary to podstawowe narzędzia gromadzenia i uzupełniania zbiorów w bibliotekach naukowych. Możliwości, jakimi dysponują biblioteki zlokalizowane przy ośrodkach naukowych wynikające z prowadzenia przez kadre naukową badań i publikacji ich wyników pozwoliło tym instytucjom rozbudować tę formę współpracy. Celem niniejszej pracy jest próba przedstawienia zakresu wymiany publikacji i darów w Bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w latach 2005-2008.*

Wymiana publikacji oraz dary to podstawowe, obok zakupu, formy gromadzenia i uzupełniania zbiorów w bibliotekach naukowych. Prowadzone przy szkołach wyższych badania i publikacja ich wyników umożliwiła rozbudowanie tej formy współpracy. Jej fundamentalnym celem jest wzajemne przekazywanie tytułów niskonakładowych, często niedostępnych na rynku księgarskim. Obecnie brakuje przepisów regulujących wymianę międzybiblioteczną. Jedyne artykuł 27 ustawy o bibliotekach z 1997 r. zobowiązuje biblioteki wchodzące w skład sieci bibliotecznej do współpracy między innymi w zakresie wymiany oraz przekazywania materiałów bibliotecznych¹. Nie da się ukryć, że istnieje ona przede wszystkim dzięki kooperacji wydawnictw uczelnianych z bibliotekami polegającej na przekazywaniu konkretnej liczby egzemplarzy publikowanych tytułów w celu zapewnienia współpracy.

Celem niniejszej pracy jest próba przedstawienia zakresu wymiany publikacji i darów na przykładzie współpracy Biblioteki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (dalej: BUE) z innymi bibliotekami w skali regionu oraz kraju.

Współpraca z polskimi ośrodkami naukowymi rozwijała się na przestrzeni lat. Zawierano umowy, na mocy których instytucje zobowiązane były do wzajemnego, bezpłatnego przesyłania konkretnych wydawnictw. W różnych okresach zmieniała się liczba kontrahentów. Obecnie BUE w ramach wymiany międzybibliotecznej współpracuje z 31 ośrodkami naukowymi w Polsce. Wśród nich wymienić można biblioteki czołowych szkół ekonomicznych (Szkoła Główna Handlowa, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i

¹ Ustawa o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 Dz. U. nr 85, poz.539, art.27

Poznaniu, Akademia Ekonomiczna w Katowicach), ale także biblioteki uniwersyteckich wydziałów ekonomicznych (Uniwersytet Łódzki, Warszawski, Szczeciński) oraz inne instytucje naukowe (Instytut Badań Rynku Konsumpcji i Koniunktur, Główna Biblioteka Pracy i Zabezpieczenia Społecznego). W skali regionu Biblioteka UE współpracuje z Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej i z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich.

Oferta wydawnictwa uczelnianego jest odzwierciedleniem kierunków kształcenia, potrzeb studentów oraz prowadzonych badań naukowych. Dlatego Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu obok literatury z zakresu ekonomii posiada również w swoim asortymencie publikacje z zakresu chemii i technologii (Wydział Ekonomiczno-Inżynieryjny) oraz turystyki (Wydział Gospodarki Regionalnej i Turystyki). W oficynie ukazuje się kilka rodzajów publikacji: prace naukowe, skrypty i podręczniki, materiały informacyjne, prace doktorantów, debiuty studenckie, materiały konferencyjne oraz czasopisma. BUE otrzymuje od Wydawnictwa ustaloną na zasadzie wewnętrznych uzgodnień liczbę egzemplarzy wszystkich tytułów. Wydawnictwa te przekazywane są Bibliotece nieodpłatnie na zasadzie rozliczenia wewnętrznego.

Wysyłka publikacji

Wszystkie instytucje współpracujące w ramach wymiany publikacji z BUE można podzielić na cztery podstawowe grupy. Do pierwszej należą te biblioteki, do których wysyłane są wszystkie publikacje z zakresu ekonomii wydane przez wydawnictwo uczelniane. Są to : Biblioteka Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Centralna Biblioteka Statystyczna w Warszawie, Biblioteka Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Biblioteka Wyższej Szkoły Zarządzania i Prawa w Warszawie oraz Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego. Druga, największa grupa kontrahentów otrzymuje wszystkie numery prac naukowych i czasopism (m.in. Biblioteka Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej, Biblioteka Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego). Trzecią grupę kontrahentów tworzą instytucje zainteresowane wybranymi seriami prac naukowych z zakresu ekonomii (Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Instytut Badań Rynku Konsumpcji i Koniunktur). Czwartą grupę stanowią ośrodki naukowe zainteresowane publikacjami wyłącznie z zakresu chemii i technologii (Biblioteka Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, Biblioteka Instytutu Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego) lub z zakresu turystyki (Biblioteka Instytutu Turystyki z Warszawy i Biblioteka Główna AWF z Krakowa).

Mimo automatyzacji procesów bibliotecznych zakres prac związanych z wysyłką publikacji w BUE odbywa się poza systemem komputerowym, gdyż system PROLIB nie pozwala na usprawnienie tego procesu. Liczbę wysłanych egzemplarzy konkretnego tytułu wpisuje się jedynie przy opracowaniu dokumentu WZ (wydanie zewnętrzne) stanowiącego podstawę rozliczenia Biblioteki z Wydawnictwem. Umieszczenie tych danych w systemie umożliwia drukowanie raportów podliczających liczbę wysłanych egzemplarzy.

Wszystkie prace związane z przygotowaniem wysyłki odbywają się przy pomocy papierowej dokumentacji. Na podstawie kartkowego katalogu instytucji bibliotekarz przygotowuje wszystkie tytuły przeznaczone dla konkretnej biblioteki. Następnie do tej samej kartoteki wpisuje wszystkie pozycje wysyłane pod dany adres. W przypadku prac naukowych i czasopism zaznacza się konkretny numer, natomiast w przypadku skryptów nazwisko autora. Obok wpisuje się również datę przygotowania wysyłki. Tak przyporządkowane egzemplarze pakowane są w koperty i przesyłane do zainteresowanych ośrodków. Wszystkie koszty związane z wysyłką publikacji ponosi Uczelnia.

Akcesja wymiany i darów

W odpowiedzi na ofertę wymiany BUE otrzymuje od kontrahentów publikacje różnego typu. W zależności od podpisanych umów przysyłane są zeszyty naukowe, skrypty, monografie, materiały konferencyjne i informacyjne wydawane w wydawnictwach uczelnianych. BUE ze względu na ograniczone możliwości nie rozsyła publikacji w ramach darów. Jednak chętnie przyjmuje wszystkie materiały zgodne z profilem gromadzonych zbiorów. Często darczyńcami są urzędy centralne, ministerstwa, ambasady, banki, fundacje, instytucje regionalne, stowarzyszenia, instytuty badawcze, organizacje pozarządowe i społeczne. Zdarzają się również dary od pracowników naukowych uczelni. Głównie są to prace ich autorstwa, a także otrzymywane dzięki ich rozległym kontaktom osobistym².

Wszystkie dokumenty trafiające do BUE zarówno w ramach wymiany publikacji, jak i darów dzielone są na dokumenty zwarte i ciągłe. Jeżeli kontrahent życzy sobie potwierdzenia otrzymania przesyłki, takie informacje wysyłane są za pośrednictwem poczty, faksu lub e-maila. Jeżeli ani w korespondencji dołączanej do przesyłki, ani na egzemplarzach nie ma cen, osoba wprowadzająca egzemplarze zobowiązana jest je wycenić. Dzięki sprawnemu funkcjonowaniu stron internetowych poszczególnych wydawnictw procedura ta nie jest

² K. Żmigrodzka, *Nowe formy pracy Oddziału Gromadzenia Zbiorów*, [w:] *Ewolucja procesów bibliotecznych na tle dziejów Biblioteki Głównej Akademii Ekonomicznej*, [red.] B. Żmigrodzka, Wrocław 2007, s 62.

uciążliwa i pozwala na precyzyjną wycenę konkretnych egzemplarzy. W przeciwieństwie do prac związanych z wysyłaniem własnej oferty, wszystkie etapy wprowadzania dokumentów otrzymanych w ramach wymiany lub darów, odbywają się za pośrednictwem systemu komputerowego i przyjmowane są podobnie jak zakupione materiały. Dla każdej partii tytułów przygotowywany jest dokument akcesji i wprowadzany jest skrócony opis publikacji. Osobne księgi akcesji (druki zwarte „G”, druki ciągłe „D”) świadczą tylko o tym, że egzemplarze otrzymano bezpłatnie. Dopiero informacje zamieszczone w polu 091 formatu MARC 21 (wymiana, dar) pozwalają jednoznacznie określić sposób nabycia dokumentu. Następnie wszystkie tytuły przeglądane są pod kontem ewentualnego zakupu większej liczby egzemplarzy. Każdy kontrahent posiada w systemie swoje konto. Widoczne z tego poziomu numery akcesji wraz z łączną wartością wszystkich wprowadzonych dokumentów pozwalają na wstępną weryfikację współpracy. Natomiast otwarcie konkretnej akcesji umożliwia wgląd w listę tytułów wraz z cenami.

Dane statystyczne

We wszystkich danych statystycznych przygotowywanych przez BUE w przypadku materiałów pozyskiwanych stosuje się podział na dokumenty płatne i nieodpłatne, a w ramach tego na dokumenty zwarte i ciągłe. Natomiast w przypadku egzemplarzy wysyłanych podawana jest ogólna liczba woluminów. Prezentowane dane statystyczne obrazują ostatnie 4 lata funkcjonowania krajowej wymiany publikacji i darów w BUE.

Tabela nr 1. Ogólna liczba woluminów wprowadzonych do zbiorów i wysłanych w ramach wymiany publikacji

Rok	Egzemplarze przyjęte (wol)	Egzemplarze wysłane (wol)
2005	1.145	1.155
2006	1.194	1.342
2007	871	735
2008	1.420	1.175
Razem	4.630	4.407

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Oddziału Gromadzenia BUE.

Jak ilustruje tabela nr 1 w latach 2005-2008 Biblioteka otrzymała więcej nieodpłatnych publikacji niż wysłała w ramach wymiany. O ile w latach 2005 i 2006 wpływy były mniejsze (odpowiednio o 10 i 148 woluminów), to w latach 2007 i 2008 otrzymano już większą liczbę tytułów (odpowiednio o 136 i 245). Zaprezentowana forma współpracy jest dla BUE nadal atrakcyjna, gdyż nie ponosi ona kosztów związanych z pozyskaniem materiałów

przeznaczonych na wymianę. W zamian placówka otrzymuje wartościowe, niskonakładowe publikacje.

Pozycje przyjmowane nieodpłatnie w latach 2005-2008 stanowiły 16,2% wszystkich wpływów. Wyjątkowe pod tym względem okazały się lata 2005 i 2006, kiedy to wpływy z wymiany i darów przekroczyły 17%. Znaczny wzrost liczby materiałów otrzymywanych bezpłatnie zarejestrowano w 2008 r. Jednak na tle wyraźnego wzrostu liczby tytułów nabytych drogą kupna, wymiana i dary stanowiły 15,3% wszystkich wpływów. Dokładne wyniki za poszczególne lata zaprezentowano w tabeli nr 2.

Tabela nr 2. Wykaz rocznych wpływów w Bibliotece Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

Rok	Książki (wol.)	Czasopisma (wol.)	Razem (wol.)	Wymiana i dary (wol.)	%
2005	5.861	658	6.519	1.145	17,5
2006	6.062	678	6.740	1.194	17,7
2007	5.230	738	5.968	871	14,5
2008	8.410	834	9.244	1.420	15,3
Razem	25.563	2.908	28.471	4.630	16,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Oddziału gromadzenia BUE

Polityka wymiany i darów funkcjonowała w bibliotekarstwie od wieków. Początkowo w dobie ograniczonego dostępu do literatury przede wszystkim umożliwiała pozyskanie publikacji trudno dostępnych. Równie ważne było bezpłatne powiększanie zasobów o materiały z innych ośrodków oraz promocja dorobku naukowego³. Obecnie jest jedną z wielu możliwości pozyskiwania księgozbioru. Negatywny wpływ na rozwój tego typu współpracy ma systematyczny wzrost kosztów. Coraz większa liczba bibliotek zmuszona jest partycypować w kosztach, jakie jeszcze do niedawna ponosiły wyłącznie wydawnictwa uczelniane. Rozwój Internetu umożliwia szybszy i łatwiejszy dostęp do literatury naukowej. Również prezentacja dorobku naukowego w coraz popularniejszych bibliotekach cyfrowych daje większe możliwości dotarcia zainteresowanym czytelnikom do najświeższych wyników badań praktycznie bez konieczności wyjścia z domu. Zawsze jednak wysyłka publikacji pozostanie specyficznym rodzajem pozyskiwania niskonakładowych tytułów i promocji dorobku naukowego własnej kadry.

³ J. Dziak, *Wymiana wydawnictw w bibliotekach akademickich - czy ma się mieć dobrze?*. EBIB Materiały konferencyjne nr 11 [on-line, dostęp 01.04.2009]. Dostępny w World Wide Web : <http://ebib.oss.wroc.pl/matkonf/grom2/dziak.php> s.1

Emilia Czerniejewska

Biblioteka Główna

Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu

Wypożyczanie międzybiblioteczne sposobem na kryzys?

Abstrakt: *Artykuł omawia pracę Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu w latach 2000-2008. Zmiany dokonywane wobec postępu technicznego oraz kryzysów gospodarczego i czytelniczego. Przedstawia dwie grupy problemów wypożyczania międzybibliotecznego wymagających rozwiązania. Jedną wymagającą rozwiązań i decyzji ogólnopolskich, drugą zmian w organizacji i funkcjonowaniu bibliotek*

Dwa aspekty kryzysu w bibliotekach naukowych

Skutki ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego nie ominęły bibliotek naukowych. Większość rektorów zmuszona do cięcia kosztów, szuka oszczędności w finansowaniu bibliotek. Niekorzystnie działają też przeliczniki walutowe i skokowy spadek wartości złotówki. Bibliotekarze przymuszeni sytuacją do oszczędzania muszą zastanowić się jak obronić czytelników przed skutkami kryzysu.

Kryzys w bibliotekach ma jednak dwa aspekty: po pierwsze skutki redukcji środków finansowych dla bibliotek, po drugie spadek liczby użytkowników. Z jednej strony zmniejsza się zakup książek, drastycznie spada ilość prenumerowanych zwłaszcza w formie tradycyjnej czasopism, z drugiej strony maleje liczba czytelników. W bibliotekach naukowych jest to w ścisłej korelacji ze spadkiem liczby studiujących. Dlatego tak ważne jest wykorzystanie posiadanych zasobów i zaktywizowanie czytelników.

Zakup książek systematycznie spada i decyzje o zmniejszeniu zakupu podejmują sami bibliotekarze. Natomiast skreślenie każdego tytułu czasopisma z prenumeraty w Bibliotece Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu [dalej: BUP] wymaga akceptacji Rady Bibliotecznej. Podczas posiedzeń Rady dochodzi do burzliwych dyskusji. Wówczas zawsze stosowany jest argument dostępności tytułu w innych bibliotekach i możliwość sprowadzenia materiałów przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną. Jest on przekonujący i działa łagodząco na członków Rady reprezentujących środowisko pracowników naukowych i studentów. Nakłada jednak na biblioteki poważne zobowiązania.

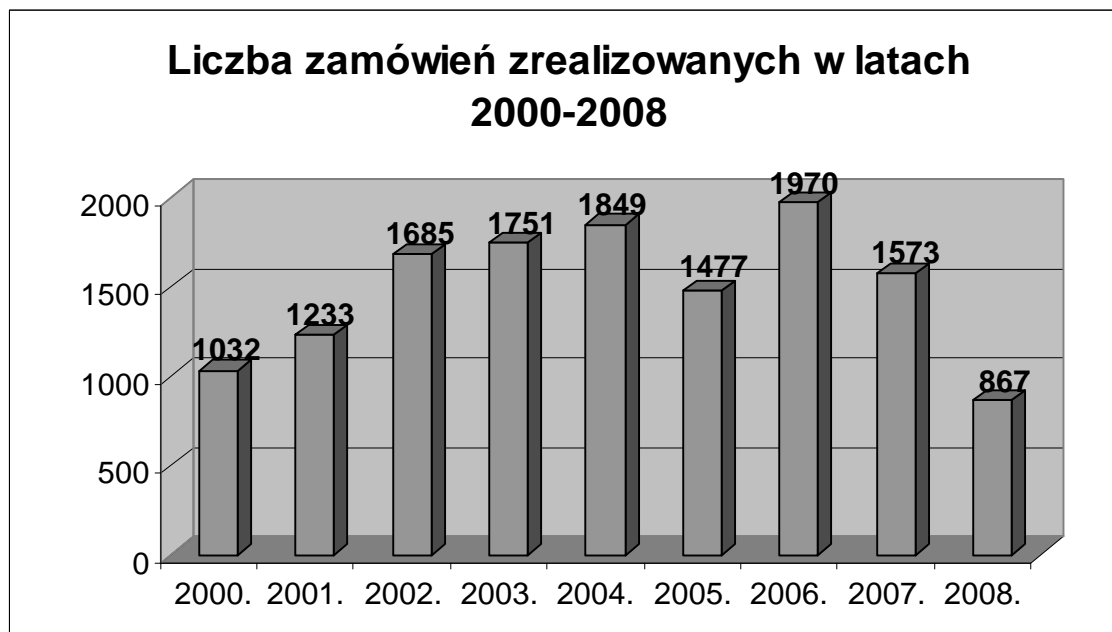
Co można zyskać przez rozwijanie wypożyczeń międzybibliotecznych, i co pozwoli łagodzić kryzys gospodarczy i czytelniczy zauważany w bibliotekach?

Wypożyczanie międzybiblioteczne w Uniwersytecie Przyrodniczym we Wrocławiu

Wbrew ogólnym tendencjom, przez ostatnie lata rosła liczba realizowanych zamówień. Załamała się w zeszłym roku, by w obecnym 2009 r., powrócić do tendencji wzrostowej (w lipcu przekroczono liczbę zeszłorocznych zamówień)¹.

Dynamikę zmian ilości zamówień obrazuje wykres:

Tabl. 1: Liczba zamówień zrealizowanych w latach 2000-2008

Źródło: Sprawozdania z działalności Biblioteki Głównej za lata 2000-2008

W celu przyciągnięcia czytelników do biblioteki oraz usprawnienia działalności Wypożyczalni Międzybibliotecznej w BUP, od 2000 r. zastosowano szereg zmian i usprawnień, w ślad za postępem technicznym. W pierwszym etapie wprowadzono wysyłanie i przyjmowanie zamówień międzybibliotecznych w formie elektronicznej. W 2003 r. Biblioteka jako pierwsza w regionie zakupiła moduł WMB w systemie Aleph. Pozwolił on zautomatyzować większość prac związanych z obsługą zamówienia (2008 r. wdrożono nowy moduł w 16 wersji Aleph'a). Od 2007 r. udostępniono czytelnikom funkcję pozwalającą składać zamówienia przez WWW, w trybie zbliżonym do wypożyczania książek. Jednak tzw. stali użytkownicy, w dalszym ciągu preferują tradycyjny sposób zamawiania. Wobec zróżnicowanych wysokości opłat i terminów realizacji obowiązujących w polskich bibliotekach, umożliwia on sprecyzowanie terminu realizacji i cenę usługi. Od 2008 r. dostęp

¹ Dane na podstawie Sprawozdań z działalności Biblioteki Głównej w za lata 2004-2008 oraz Statystyki WMB do lipca 2009 r.

do usług WMB mają wszyscy studenci, doktoranci i pracownicy uczelni. Zniesiono dotychczas obowiązującą zasadę, że dokument zamawiany jest tam, gdzie jest najtańsza realizacja. Obecnie czytelnik może wybrać droższą wersję zamówienia ale szybszą w realizacji. Ma to znaczenie zwłaszcza w przypadku konieczności zamawiania w bibliotekach realizujących nieterminowo. Z bibliotek rolniczych najgorzej współpracuje się z Biblioteką Wydziału Weterynarii SGGW, gdzie czeka się na realizację od 6 tygodni, nawet do 6 miesięcy. W 2009 r. pierwszy raz prowadzona jest akcja reklamowa propagująca wypożyczenia międzybiblioteczne. Akcje reklamowe będą przeprowadzane corocznie w listopadzie.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna BUP we Wrocławiu współpracuje z bibliotekami wrocławskimi, zwłaszcza Biblioteką i OINTE Politechniki Wrocławskiej i Biblioteką Uniwersytecką a ze względu na pokrewną tematykę z Biblioteką Wydziału Zoologii UW.

W regionie jej najpoważniejszym usługobiorcą jest Biblioteka Uniwersytetu Opolskiego. Jako największa fachowa biblioteka w regionie dostarcza dokumenty instytutom badawczym i weterynaryjnym oraz firmom farmaceutycznym. Najpoważniejszymi w tej grupie usługobiorcami są: P.F.O. Vetos-Farma Sp. z o.o z Bielawy, Vetoquinol Biowet Sp. z o.o z Gorzowa Wielkopolskiego, Instytut Ochrony Roślin z Poznania, Instytut Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Skierniewicach, Państwowy Instytut Weterynaryjny w Puławach.

Natomiast najwięcej zamawiano w bibliotekach fachowych: Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin w Radzikowie, Instytutu Medycyny Pracy w Łodzi oraz Ośrodkach Doradztwa Rolniczego. Trzeba podkreślić, że ośrodki Doradztwa Rolniczego często przysyłają zamówioną literaturę w formie darów.

W działalności Wypożyczalni Międzybibliotecznej BUP we Wrocławiu od lat utrzymuje się stała proporcja w ilości realizowanych zamówień. Dwie trzecie zamówień jest wysyłanych na zewnątrz, jedną trzecią przychodzi z zewnątrz.

Z bibliotek rolniczych najwięcej zamówień wysłano do: Biblioteki Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie – 15%, CBR – 13% następnie Biblioteki Głównej UWM – 11%, BG SGGW – 8%, Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu i Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie po 5%.

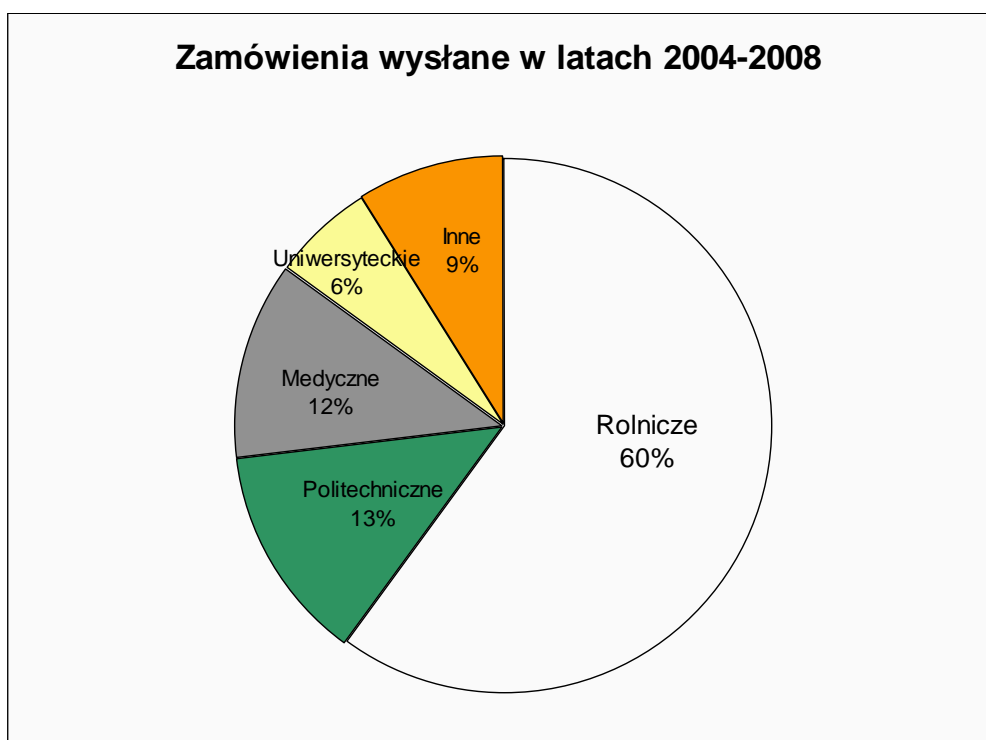
Z pozostałych bibliotek najwięcej zamówień realizowano w: Bibliotece UMK w Toruniu, UMCS w Lublinie i BG Politechniki Łódzkiej po 3%, w GBL, Collegium Medium w Krakowie BG Politechniki Gdańskiej oraz Bibliotece Uniwersyteckiej w Gdańsku po 2%².

² Dane dotyczą 2008 roku.

W ostatniej dekadzie zdecydowanie zmieniła się ilość zamówień niezrealizowanych. Jeszcze w 2001 roku zamówienia niezrealizowane stanowiły 28%, od trzech lat jest to maksymalnie 10%.

Systematycznie maleje liczba zamówień otrzymywanych w formie tradycyjnych rewersów. W 2000 r. było to 90%, obecnie ok. 5 %.

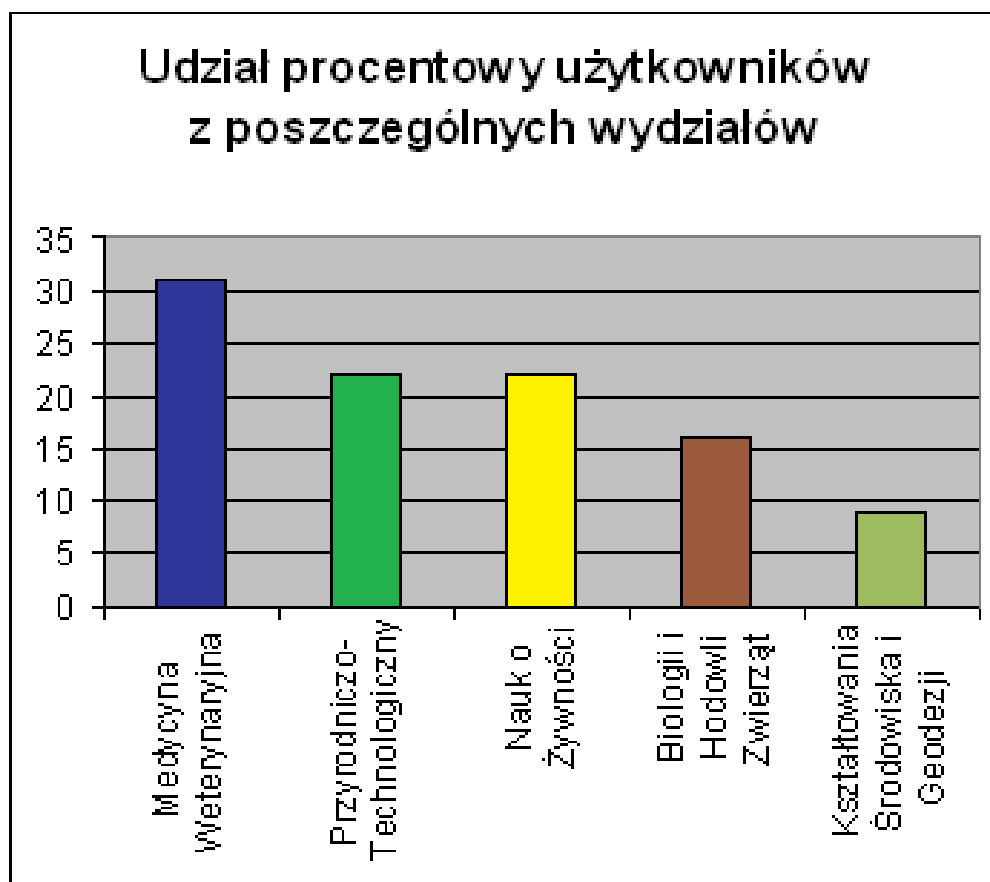
Analizując statystykę działalności wypożyczalni międzybibliotecznej BUP za ostatnie pięć lat (2004-2008) ze względu na typ biblioteki w której realizowane są zamówienia, wyliczono, że: najczęściej zamówień realizowanych jest z i w bibliotekach o profilu rolniczym 60%, kolejne miejsca zajmują biblioteki politechniczne 13%, medyczne 12%, inne (przede wszystkim instytutów naukowych) 9% oraz uniwersyteckie (bez BG UWM i Akademii Podlaskiej uznawanych za „rolnicze”) 6%. Przedstawia to poniższy wykres:

Rozkład procentowy zamówień w 2008 r., mimo spadku ilościowego, zachowuje dominującą liczbę zamówień skierowanych do bibliotek o profilu rolniczym. W pozostałych typach bibliotek nie widać skokowych zmian.

Analizując złożone zamówienia, ze względu na reprezentowany przez użytkowników Wydział okazało się, że najczęściej zamawiają studenci i pracownicy Wydziału Medycyny Weterynaryjnej 31% .Na drugim miejscu są użytkownicy z Wydziałów Przyrodniczo-Technologicznego oraz Nauk o Żywności po 22%, następnie z Wydziału Biologii i Hodowli

Zwierząt 16%, najmniej aktywni są czytelnicy z Wydziału Kształtowania Środowiska i Geodezji 9%.

Wartą podkreślenia jest następująca prawidłowość: jeżeli szefowie wydziału czy katedry są aktywnymi czytelnikami, to również pracownicy i studenci danej jednostki częściej korzystają z usług biblioteki.

Liczba wysyłanych zamówień zagranicznych systematycznie wzrasta ale wciąż stanowi małą część realizacji. Stały wzrost liczby zamówień zagranicznych łatwo wytłumaczyć. Użytkownicy powoli oswiają się z faktem, że wiedza kosztuje, dysponują dodatkowymi środkami z funduszy unijnych a Euro już nie wydaje się tak drogie. Zamówienia zagraniczne, zwłaszcza systemowe gwarantują też terminową realizację do trzech dni roboczych. Cena artykułów w serwisach wydawniczych jest dwu– trzykrotnie wyższa niż oferowana przez WMB. Najczęściej artykuły zamawiane są za pośrednictwem niemieckiego systemu SUBITO w cenie 6–10 Euro. Relatywnie jednak zamówienia zagraniczne są drogie, zwłaszcza sprowadzanie książek. Niestety, prawie wszystkie zamówienia zagraniczne wysyłane są przez użytkowników BUP, tylko sporadycznie docierają zamówienia z zagranicy. Dla czytelników realizowano zamówienia w Niemczech, Anglii, Czechach, Słowacji, Rosji, Szwecji i Japonii.

Jednak ze względu na niskie koszty najczęściej materiały sprowadzane są z bibliotek niemieckich. Trzy biblioteki dominują wśród naszych kontrahentów: Bayerische Stadtbibliothek w Monachium, Hochschulbibliothek Tierärztliche Hochschule w Hannoverze oraz Universitätsbibliothek w Regensburgu.

Problemy wypożyczania międzybibliotecznego.

Problemy dotyczące wypożyczeń międzybibliotecznych można usystematyzować w dwie grupy. Pierwsza grupa problemów wymaga rozwiązań ogólnopolskich i decyzji na szczeblu centralnym i dotyczy:

- Usprawnienia istniejących katalogów centralnych a zwłaszcza przywrócenie centralnym katalogom Biblioteki Narodowej wiodącej roli,
- Stworzenie mobilnego centralnego katalogu czy raczej ogólnopolskiej bazy notującej posiadane przez biblioteki zasoby w formie elektronicznej,
- Stworzenie centralnego katalogu czasopism polskich z widocznym zasobem,
- Stworzenie centralnej bazy o profilu rolniczym, nawet o charakterze komercyjnym, dobrym przykładem do naśladowania jest Doc-Med..
- Wprowadzenia ogólnopolskich uregulowań prawnych, dotyczących udostępniania prac doktorskich.
- Wprowadzenia ogólnopolskich uregulowań dotyczących opłat za usługi międzybiblioteczne. Warto upowszechnić, funkcjonującą od lat pomiędzy akademickimi bibliotekami o profilu rolniczym oraz CBR, bibliotekami UWM w Olsztynie i Akademii Podlaskiej w Siedlcach, umowę o bezpłatnej wzajemnej realizacji usług. Takie rozwiązanie mogłoby dotyczyć przynajmniej krótkich artykułów do 10 stron. Obecnie dochodzi do kuriozalnych sytuacji, gdy opłacając fakturę na sumę 1zł, biblioteki płacą za przelew bankowy 4–5 zł.

Druga grupa problemów wymaga rozwiązań na poziomie bibliotek. Konieczne jest:

- Poprawianie źle opracowanych opisów dokumenty tradycyjnych.
- Wprowadzenie informacji, chociaż w formie skróconych opisów o wszystkich posiadanych dokumentach. Problem dotyczy głównie starszej literatury nie widocznej w katalogach komputerowych. Bardzo frustrująca jest informacja zamieszczona w katalogu komputerowym „ciąg dalszy – patrz katalog kartkowy” lub „informacja o zasobie – patrz katalog kartkowy”.

- Odblokowanie dostępu i wprowadzenie informacji o księgozbiorach bibliotek zakładowych, zwłaszcza prowadzonych przez pracowników uczelni bez przygotowania i umiejętności fachowych. Zdarza się, że Biblioteka Główna poszukuje za pośrednictwem WMB materiałów w całym kraju, a znajdują się one w zasobach biblioteki zakładowej.
- Uproszczenie, zbyt skomplikowanych dostępu do informacji o dokumentach w formie elektronicznej oraz do samych dokumentów. Powszechna jest (nawet wśród bibliotekarzy) praktyka upraszczania poszukiwań dokumentów cyfrowych. Wobec rozbicia dokumentów elektronicznych na serwisy i wydawnictwa, korzystanie z niefachowych przeglądarek np. Google w celu uzyskania szybkiej informacji o posiadanym przez biblioteki tytule. Praktyka ryzykowna, ponieważ oprócz zasobów bibliotecznych własnych i innych bibliotek, dociera się do darmowych, często czasowych dostępu, które nie zadziałają w momencie późniejszego składania zamówienia.
- Zlikwidowanie zaporowo działających zabezpieczeń, zwłaszcza dokumentów elektronicznych np. często umieszczanej informacji, nawet przez Bibliotekę Narodową „Możliwość skorzystania z czasopisma po uzyskaniu zgody kierownika biblioteki”.
- Przyspieszenie przekazywania informacji o dokumentach elektronicznych gromadzonych przez bibliotekę do katalogów i baz centralnych. Wprowadzanie na bieżąco zmian i poprawek w posiadanych zasobach. Spóźniona, a co gorsza fałszywa, informacja o posiadanych zasobach, znacząco opóźnia proces realizacji zamówień międzybibliotecznych. Działa to niekorzystnie na postrzeganie biblioteki. A przez brak informacji w Internecie spada liczba zainteresowanych nią czytelników i bibliotek.
- Niedoinformowanie czytelników o przeznaczeniu i możliwościach wypożyczalni międzybibliotecznej. Mimo szkolenia, nagminne są pytania o możliwość wypożyczenia książki z innej, miejscowej biblioteki oraz zaskoczenie, że z zamówionych książek można korzystać jedynie na miejscu w czytelni.
- Zaktywizowanie czytelników z tak zwanych *grup wykluczenia*. Z jednej strony osób starszych nie nadążających za postępem, z drugiej młodych przekonanych o swojej szerokiej wiedzy i umiejętnościach opartych na znajomości Internetu. W

obu przypadkach należy wykazać się wiedzą fachową i udowodnić potrzebę fachowej pomocy.

W obliczu kryzysu gospodarczego i czytelniczego, jedynym nań sposobem jest dobra współpraca bibliotek i wprowadzenie ogólnopolskich przepisów i rozwiązań finansowych. Praktyka wypożyczalni międzybibliotecznej skupia jak w soczewce problemy macierzystej biblioteki i potrzeby ogólnopolskich rozwiązań. Część wymaga dużych nakładów finansowych, ale część jedynie zaangażowania i lepszej organizacji wewnątrz bibliotek.

Obecnie BUP rekomenduje, sprawdzoną w praktyce i funkcjonującą od lat pomiędzy akademickimi bibliotekami o profilu rolniczym, bezpłatną realizację usług. Pozwala ona uniknąć części niepotrzebnych kosztów, zaoszczędzić czas bibliotekarza i przyspieszyć realizację zamówienia.

Maria Bosacka

Biblioteka Instytutu Pedagogiki

Izabela Indeka

Biblioteka Instytutu Psychologii

Wspólne działania bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego na przykładzie Bibliotek Instytutów Pedagogiki i Psychologii

Abstrakt: *Współpraca Bibliotek Instytutów Pedagogiki i Psychologii odbywa się na dwóch płaszczyznach: sformalizowanej, w ramach uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego (współpraca z Biblioteką Uniwersytecką we Wrocławiu) oraz nieformalnej – pomiędzy obiema bibliotekami specjalistycznymi. Obejmuje ona wszystkie dziedziny życia bibliotecznego, począwszy od polityki gromadzenia zbiorów, poprzez opracowanie, do udostępniania i informacji naukowej.*

Biblioteka Instytutu Pedagogiki i Biblioteka Instytutu Psychologii, podobnie jak inne biblioteki specjalistyczne, wchodzi w skład systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego¹ i z racji tego ściśle współpracują z Biblioteką Uniwersytecką (dalej: BUWr.), sprawującą nadzór merytoryczny nad działalnością tego systemu. Współpraca ta ma na celu zwiększenie efektywności usług informacyjno-bibliotecznych, ochronę zbiorów, podwyższanie kwalifikacji zawodowych bibliotekarzy. Obejmuje gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów, jak również informację o nich oraz szkolenia pracowników.

Współpraca z Oddziałem Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów BUWr. polega na otrzymywaniu z Sekcji Wydawnictw Krajowych książek i czasopism pochodzących z egzemplarza obowiązkowego, których nie włącza do swojego księgozbioru Biblioteka Uniwersytecka, a które z racji tematyki przydatne są w Instytucie Pedagogiki czy w Instytucie Psychologii. Z kolei pracownicy tej Sekcji zasięgają opinii bibliotekarzy z bibliotek specjalistycznych w sprawie liczby potrzebnych egzemplarzy podstawowych podręczników z pedagogiki i psychologii, które planuje zakupić Biblioteka Uniwersytecka (np. Biblioteka Instytutu Psychologii wysyła pocztą elektroniczną wykaz literatury obowiązkowej znajdującej się w sylabusach).

Prenumerata i wymiana czasopism zagranicznych dla obu bibliotek odbywają się za pośrednictwem Sekcji Wydawnictw Zagranicznych Oddziału Gromadzenia Zbiorów, która organizuje przetargi na dostawę czasopism zagranicznych dla większości bibliotek sieci

¹ Regulamin organizacyjny systemu biblioteczno- informacyjnego UWr. (Załącznik do zarządzenia Nr 28/2007 z dnia 1 marca 2007 Rektora UWr.

uczelnianej. Biblioteka Instytutu Psychologii korzysta z pomocy BUWr. również przy zakupie licencjonowanych baz danych (np. PsycArticles, PsycInfo) dostępnych poprzez platformę EBSCO.

W zakresie opracowania Biblioteka Instytutu Pedagogiki oraz Biblioteka Instytutu Psychologii włączone są do centralnego katalogowania zbiorów prowadzonego przez BUWr. w systemie VTLIS Virtua przez Oddział Opracowania Wydawnictw Zwartych – Sekcję Centralnego Opracowania Wydawnictw Zwartych dla Bibliotek Specjalistycznych.

Obie biblioteki współpracują także z Sekcją Prac Bibliograficzno-Dokumentacyjnych Oddziału Informacji Naukowej BUWr., uzupełniając bazę „Bibliografia publikacji pracowników naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego” o opisy publikacji naukowców Instytutu Pedagogiki i Instytutu Psychologii.

Udostępnianie zbiorów odbywa się komputerowo od 2006 r. (w Bibliotece Instytutu Pedagogiki) i od 2007 r. (w Bibliotece Instytutu Psychologii) dzięki wdrożeniu modułu udostępniania w programie VTLIS Virtua (zgodnie z umowami zawartymi między Biblioteką Uniwersytecką a każdą z bibliotek, obydwie Instytuty corocznie pokrywają po 3% ogólnego kosztu funkcjonowania systemu Virtua²). Publicznie dostępny katalog *online* pozwala na udzielanie informacji o książkach nie tylko własnej biblioteki, ale wszystkich bibliotek sieci uczelnianej.

Zarówno Biblioteka Instytutu Pedagogiki, jak i Biblioteka Instytutu Psychologii współpracują z Wypożyczalnią Międzybiblioteczną BUWr., udostępniając za jej pośrednictwem swoje zbiory użytkownikom z kraju i z zagranicy (wypożyczenia książek lub przekazywanie materiałów bibliotecznych do Pracowni Reprograficznej w celu wykonania i przesłania kopii).

Biblioteki corocznie składają w BUWr. sprawozdania z działalności i przedstawiają plany pracy. W ramach nadzoru merytorycznego, który sprawuje poprzez Samodzielne Stanowisko ds. Bibliotek Specjalistycznych, Biblioteka Uniwersytecka czuwa nad przebiegiem selekcji i skontrum przeprowadzanych w obu Bibliotekach. Organizowane są też szkolenia dla pracowników obu bibliotek w BUWr. (w zakresie tworzenia rekordu egzemplarza, zasobu czasopism, udostępniania zbiorów i inne).

² Aneksy do umów zawartych między Biblioteką Uniwersytecką a Instytutami Pedagogiki i Psychologii, określające zasady rozliczeń finansowych komputerowego programu wypożyczeń w zintegrowanym systemie bibliotecznym Virtua.

Współpraca z Biblioteką Uniwersytecką wynika z organizacji uczelnianego systemu biblioteczno-informacyjnego, jej zasady określa Regulamin tego systemu, ma też swoje odzwierciedlenie w regulaminach organizacyjnych poszczególnych bibliotek. Zupełnie inny charakter mają wspólne przedsięwzięcia podejmowane przez Biblioteki Instytutu Pedagogiki i Instytutu Psychologii, które również współpracują ze sobą. Charakter tej współpracy jest nieformalny, nie został narzucony ogólnie umowami, lecz kształtował się przez lata i wynikał z realnych potrzeb. Obie biblioteki, jak już wspomniano, działają w systemie biblioteczno-informacyjnym Uniwersytetu Wrocławskiego, ale wzajemne relacje daleko wykraczają poza ramy ustalone Regulaminem działania tego systemu. Obie funkcjonują w ramach jednego Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych. Łączy je też lokalizacja w tym samym budynku przy ul. Dawida 1 i zbliżony profil gromadzenia zbiorów. Współpraca obejmuje wszystkie sfery życia bibliotecznego.

Gromadzenie zbiorów

Obie biblioteki mają zbliżony profil gromadzenia zbiorów. Kupują książki z zakresu podobnych zagadnień (np. komunikacja społeczna, uzależnienia, wychowanie, niepełnosprawność, marginalizacja społeczna, agresja i przemoc, małżeństwo i rodzina, gry i zabawy, zarządzanie zasobami ludzkimi) będących przedmiotem zainteresowania zarówno pedagogiki jak i psychologii, a różniących się sposobem ujęcia tematu. Studenci pedagogiki mają w programie studiów sporo przedmiotów psychologicznych, z kolei w Instytucie Psychologii omawiane są również zagadnienia związane z edukacją, stąd konieczność gromadzenia w obu bibliotekach książek i czasopism z obu tych dziedzin. Współpraca obu bibliotek z firmami wydawniczymi i hurtowniami książek, takimi jak Dictum sp. z o.o., Bibliofil Anna Jonczyk-Szparowska, Kodeks 2002 sp. z o. o., Firma Księgarska Wiesława Juszcza, które dostarczają oferty na ul. Dawida 1, sprzyja konsultacjom, dzięki którym podejmowane są decyzje o kupnie potrzebnych książek przez obie biblioteki, lub tylko jedną z nich. Często w wypadku wydawnictw bardzo specjalistycznych i drogiech można zrezygnować z kupna, pod warunkiem, że pozycja ta trafiła do drugiej z bibliotek. Zapewnia to z jednej strony dostęp do literatury, z drugiej pozwala na zmniejszenie kosztów i optymalizację wykorzystania miejsca w magazynie. Współpraca w gromadzeniu zbiorów obejmuje też wymianę druków zbędnych wycofywanych w ramach selekcji. Listy selekcyjne w drugiej kolejności (zaraz po BUWr.) przedstawiane są do wglądu współpracującej bibliotece. Dzięki temu Biblioteka Instytutu Pedagogiki wzbogaciła się o dodatkowe egzemplarze takich książek jak np. *Struktura i dynamika procesu wychowawczego* Antoniny

Guryckiej, *Agresja w okresie dorastania* A. Bandury i R. Waltera czy *Ku harmonii w miłości* L. Cameron-Bandler oraz inne publikacje wydane przed laty i nadal aktualne, a niedostępne ze względu na brak kolejnych wydań. Z kolei Biblioteka Instytutu Psychologii otrzymała po selekcji przeprowadzonej w Bibliotece Instytutu Pedagogiki m.in. takie pozycje jak: *Psychologia kliniczna* R.W. Wallena, *Myślenie potoczne* T. Hołównki czy K. Czarneckiego *Rozwój zawodowy człowieka*.

Jeśli chodzi o czasopisma, to Biblioteka Instytutu Psychologii przekazuje w darze Bibliotece Instytutu Pedagogiki dublety takich tytułów jak „Remedium” czy „Świat Problemów”. Unika się powtarzania tytułów, co również ogranicza koszty i powoduje ekonomiczne wykorzystanie miejsca w magazynach, a jest to szczególnie ważne w Bibliotece Instytutu Psychologii, borykającej się z problemami lokalowymi. Takie same tytuły kupowane są tylko w przypadku intensywnego wykorzystywania zarówno w jednej, jak i w drugiej bibliotece, np. „Przegląd Psychologiczny” czy „Alkoholizm i Narkomania”. Studenci pedagogiki często korzystają z czasopism gromadzonych przez Bibliotekę Instytutu Psychologii i odwrotnie.

Biblioteki wzbogacane są również przez przekazywanie w darze przez pracowników naukowych swoich publikacji, nie tylko do własnej biblioteki instytutowej, ale i do tej drugiej, jeśli tematyka mieści się w profilu gromadzenia zbiorów. Przykładem mogą być książki pod red. nauk. Jarosława Klebaniuka *Fenomen nierówności społecznych* (Warszawa 2007) i *Oblicza nierówności społecznych : studia interdyscyplinarne* (Warszawa 2007), czy *Teoretyczne podstawy biblioterapii* autorstwa Wiktora Czernianina (Wrocław 2008) przekazane Bibliotece Instytutu Pedagogiki. Do Biblioteki Instytutu Psychologii trafiły m.in. wydane przez pedagogów takie pozycje jak *Edukacja holistyczna w podejściu Gestalt : o wspieraniu rozwoju osoby* Wiktora Żłobickiego (Kraków 2008), *Spoleczne i kulturowe uwarunkowania adopcji w Polsce* Andrzeja Ładyżyńskiego (Kraków 2009) czy *Kobiety w kulturze popularnej* Edyty Zierkiewicz (Wrocław 2002).

Opracowanie zbiorów

Zarówno Biblioteka Instytutu Pedagogiki jak i Biblioteka Instytutu Psychologii włączone są do centralnego opracowania zbiorów w Bibliotece Uniwersyteckiej, niemniej w obu stale prowadzona jest retrokonwersja. Polega ona na odpłatnym tworzeniu przez Oddział Opracowania Wydawnictw Zwartych BUWr. rekordów bibliograficznych dla wskazanych przez biblioteki książek, a następnie, już przez pracowników tych bibliotek, tworzone są rekordy egzemplarza. Co roku oba Instytuty przeznaczają określone kwoty na ten cel, aby

jednak optymalnie wykorzystać fundusze, listy książek przeznaczonych do rekordu bibliograficznego są wzajemnie konsultowane przez pracowników obu bibliotek.

Udostępnianie zbiorów

Współpraca Bibliotek Instytutu Pedagogiki i Instytutu Psychologii odbywa się również w zakresie wprowadzania nowych rozwiązań w obu bibliotekach. Znalazło to szczególnie wyraz we wdrożeniu modułu udostępniania zbiorów w systemie Virtua (Biblioteka Instytutu Pedagogiki uruchomiła ten moduł jako pierwsza z bibliotek instytutowych, trzecia po Bibliotece Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii i Bibliotece Wydziału Chemii, a Biblioteka Instytutu Psychologii jako druga spośród bibliotek instytutowych). Należało rozwiązać problemy techniczne (zakup sprzętu, instalacja), przeszkolić personel, dostosować regulaminy obu bibliotek. Pracownicy Biblioteki Instytutu Pedagogiki przekazali swoje doświadczenia bibliotekarzom z Instytutu Psychologii, służyli też pomocą w szkoleniu w obsłudze systemu Virtua.

Sąsiedztwo obu bibliotek, wola i chęć współpracy ułatwiają użytkownikom korzystanie z ich zbiorów. Studenci mogą pożyczać książki do domu tylko w swojej bibliotece instytutowej, ale czytelnie otwarte są dla wszystkich, co zapewnia dostęp do potrzebnej literatury. Istnieje też możliwość wykonania odbitek ksero. Pracownicy naukowcy obu instytutów mogą pożyczać książki w obu bibliotekach. Zdarzają się sytuacje, kiedy w jednej z bibliotek wszystkie egzemplarze konkretnego, bardzo poszukiwanego tytułu, są wypożyczone, a w drugiej znajdują się dostępne, wtedy jeden z egzemplarzy kierowany jest do czytelnicy z myślą o użytkownikach poszukujących tego tytułu, obojętnie z którego Instytutu. Związana jest z tym informacja o zbiorach, polegająca nie tylko na szkoleniu czytelników w zakresie korzystania ze stron internetowych bibliotek, ale również na bezpośrednim udzielaniu informacji o literaturze gromadzonej w obu bibliotekach.

Podsumowanie

Wymiana informacji jest stałym elementem współpracy obu bibliotek. Znacznie ułatwia to rozwiązywanie problemów i usprawnia działalność z korzyścią zarówno dla czytelników, jak i pracowników, którzy dzielą się doświadczeniami w zakresie wypracowanych w trakcie praktyki sposobów postępowania w różnych kwestiach bibliotecznych. Stały przepływ informacji, polecanie sobie wypróbowanych rozwiązań, dotyczących np. zakupu materiałów i usług niezbędnych bibliotekom (oprawy książek – wybór introligatora, zakupu podpórek do książek, druków bibliotecznych), pomoc w sytuacjach awaryjnych, takich jak zawodność

urządzeń technicznych (np. udostępnianie w razie potrzeby faksu, kserografu) – to stałe elementy współpracy między naszymi bibliotekami. Towarzyszy jej twórcza konkurencja, a nawet pozytywna rywalizacja we wprowadzaniu nowych pomysłów i poszerzaniu pakietu usług bibliotecznych.

Współpraca

Biblioteki Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstrakt: *Artykuł prezentuje współdziałanie Biblioteki Wydziału Chemii z Biblioteką Główną Uniwersytetu Wrocławskiego w zakresie gromadzenia, opracowania, udostępniania, informacji naukowej i kontroli zbiorów, a także analizuje różne formy współpracy regionalnej i ogólnopolskiej tejże biblioteki z wieloma instytucjami naukowymi ze szczególnym uwzględnieniem wypożyczeń międzybibliotecznych.*

Biblioteka Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego gromadzi, opracowuje, przechowuje i udostępnia materiały biblioteczne, jak również prowadzi działalność informacyjną w zakresie książek i czasopism chemicznych. Na koniec 2008 roku Biblioteka liczyła 47972 woluminy, z czego 27472 stanowiły druki zwarte, a 20404 to woluminy czasopism. Zgodnie z Regulaminem organizacyjnym systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 1 marca 2007 roku (Rozdział 1, § 1) Biblioteka Wydziału Chemii jest biblioteką specjalistyczną wchodzącą w skład systemu biblioteczno-informacyjnego Uniwersytetu Wrocławskiego ściśle współpracującą z Biblioteką Główną w zakresie:

1. gromadzenia zbiorów

- Biblioteka Wydziałowa włącza do swojego księgozbioru książki chemiczne pochodzące z egzemplarza obowiązkowego oraz czasopisma z wymiany przekazywane przez Bibliotekę Główną,
- uczestniczy w akcji koordynowanej przez Sekcję Wydawnictw Zagranicznych Biblioteki Głównej zamawiania dubletów z Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie wybierając książki chemiczne po konsultacjach z pracownikami naukowymi Wydziału,
- informuje bibliotekarzy z Sekcji Wydawnictw Krajowych Biblioteki Głównej o jakości nowości wydawniczych z dziedziny chemii ukazujących się na polskim rynku księgarskim i ich przydatności w procesie dydaktycznym na uniwersyteckich studiach chemicznych,
- współpracuje z Sekcją Wydawnictw Zagranicznych Biblioteki Głównej organizującą przetargi na zakup czasopism zagranicznych przekazując informacje dotyczące

tytułów periodyków oraz baz danych niezbędnych do pracy naukowej i działalności dydaktycznej pracowników Wydziału Chemii,

2. opracowania zbiorów

- bibliotekarze zatrudnieni w Bibliotece Wydziałowej wprowadzają rekordy bibliograficzne i rekordy egzemplarza zakupionych książek do katalogu komputerowego wspólnego dla Biblioteki Głównej i bibliotek sieci,
- Biblioteka Wydziałowa przekazuje kartki katalogowe zawierające dane dotyczące periodyków wydziałowych do Centralnego Katalogu Czasopism Bibliotek Specjalistycznych mieszczącego się w Bibliotece Głównej,

3. udostępniania zbiorów

- korzystanie ze wspólnego dla Biblioteki Głównej i bibliotek sieci katalogu komputerowego dostępnego *online* ze strony Biblioteki Uniwersyteckiej, za pośrednictwem którego odbywa się zamawianie egzemplarzy książek zarówno z Biblioteki Głównej jak i z Biblioteki Wydziału Chemii przez studentów i pracowników Wydziału,
- przestrzeganie zasad i procedur przyjętych dla wypożyczeń komputerowych ustalonych wspólnie z Sekcją Wypożyczalni Miejscowej Biblioteki Głównej w 2004 roku, modyfikowanych każdego roku na skutek zmieniających się okoliczności (np. wprowadzenie czipowych legitymacji studenckich zastępujących karty biblioteczne),

4. informacji naukowej

- wprowadzanie opisów bibliograficznych publikacji naukowych pracowników Wydziału Chemii do bazy „Bibliografii publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego”, której tworzenie koordynuje Sekcja Prac Bibliograficzno-Dokumentacyjnych Oddziału Informacji Biblioteki Głównej,
- przekazywanie do Biblioteki Głównej w corocznych sprawozdaniach dokładnych danych dotyczących działalności Biblioteki Wydziałowej,

5. kontroli zbiorów

- selekcja zbiorów i skontrum księgozbioru druków zwartych i ciągłych Biblioteki Wydziału Chemii są przeprowadzane pod nadzorem Biblioteki Głównej poprzez Samodzielne Stanowisko ds. Bibliotek Specjalistycznych.

Biblioteka Wydziału Chemii zgodnie z Wzorcowym regulaminem bibliotek specjalistycznych Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 1 marca 2007 roku (Rozdział 2, § 3)

wchodzi w skład Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego i ściśle współpracuje z władzami Wydziału oraz jego pracownikami w zakresie gromadzenia, opracowania, udostępniania i informacji naukowej.

Biblioteka Wydziału Chemii współpracuje również z innymi wrocławskimi instytucjami:

- z Działem Nauczania Uniwersytetu Wrocławskiego, dla którego przygotowuje opisy bibliograficzne prac naukowych pracowników Wydziału Chemii dołączane do corocznego Sprawozdania dla Rektora,
- z Biblioteką Wydziału Chemii Politechniki Wrocławskiej i Instytutem Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN w ramach wymiany informacji dotyczących chemicznych materiałów bibliotecznych,
- z Oddziałem Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej przy ustaleniach dotyczących konsorcjum SciFinder (do 2008 roku Chemical Abstracts), którego koordynatorem jest Politechnika Wrocławska, a także przy korzystaniu z baz danych posiadanych przez Politechnikę Wrocławską, do których dostępu nie ma Uniwersytet Wrocławski (np. z bazy JCR prezentującej Impact Factory czasopism z listy filadelfijskiej za poszczególne lata).

Biblioteka Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego utrzymuje też kontakty z wieloma instytucjami naukowymi z całej Polski w ramach wypożyczalni międzybibliotecznej. Biblioteka prowadzi we własnym zakresie krajową wypożyczalnię międzybiblioteczną, a z pośrednictwa Biblioteki Głównej korzysta tylko przy zamówieniach zagranicznych. Książki wypożyczane są poszczególnym instytucjom na bardzo krótki okres (zwykle na dwa tygodnie lub najdłużej na miesiąc). Jeśli jest to pozycja, którą udostępnia się tylko na miejscu, wtedy wykonuje się odbitkę spisu treści i wysyła do odbiorcy. Ten, po zorientowaniu się w zawartości danej pozycji, wysyła do nas prośbę o wykonanie odpłatnie kserokopii. W ramach wypożyczalni międzybibliotecznej nie wypożycza się czasopism. Po otrzymaniu rewesu z danymi bibliograficznym robi się odbitkę kserograficzną artykułu z periodyku i wysyła wraz z rachunkiem do odbiorcy. Biblioteka Wydziałowa przyjmuje zamówienia zarówno tradycyjne przysyłane pocztą, jak i elektroniczne, które w ostatnich kilku latach wyparły prawie całkowicie rewesy papierowe.

Biblioteka Wydziału Chemii zajmuje się również sprowadzaniem w ramach wypożyczalni międzybibliotecznej książek dla naszych naukowców z innych bibliotek w Polsce. Korzystając z komputerowych baz Biblioteki Narodowej, bibliotekarze ustalają, gdzie

znajdują się dane pozycje i wysyłają zamówienia. Należy tu zaznaczyć, że zdecydowanie więcej książek i odbitek kserograficznych artykułów z czasopism wysyła Biblioteka Wydziału Chemii innym bibliotekom i osobom prywatnym, niż otrzymuje od innych.

Dane liczbowe dotyczące działalności wypożyczalni międzybibliotecznej Biblioteki Wydziału Chemii za lata 1991-2008 prezentują tabele 1 i 2.

Biblioteka Wydziałowa wysyła książki i odbitki kserograficzne artykułów z czasopism na zamówienia wielu polskich instytucji naukowych:

- bibliotek wydziałów chemicznych uniwersytetów i politechnik,
- bibliotek instytutów Polskiej Akademii Nauk,
- wypożyczalni międzybibliotecznych dużych bibliotek akademickich,
- zakładów przemysłowych np. KGHM,
- bibliotek publicznych,
- osób prywatnych.

Tabela 1. Prezentacja ilości zrealizowanych zamówień przysłanych przez różne instytucje naukowe do Biblioteki Wydziału Chemii za lata 1991-2008.

Rok	Ilość zrealizowanych zamówień ogółem	Ilość wysłanych odbitek artykułów z czasopism	Ilość wysłanych książek	Ilość bibliotek, które przysłały zamówienia
1991	173	162	11	34
1992	176	170	6	34
1993	178	172	6	38
1994	280	264	16	34
1995	425	420	5	50
1996	253	247	6	51
1997	273	251	22	55
1998	387	370	17	67
1999	355	341	14	67
2000	352	342	10	67
2001	462	448	14	78
2002	347	335	12	60
2003	322	305	17	58
2004	429	405	24	64
2005	510	493	17	43
2006	298	291	7	38
2007	384	358	26	52
2008	102	78	24	40

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Biblioteki Wydziału Chemii.

Biblioteka Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego współpracuje również z wieloma bibliotekami w Polsce przy tworzeniu:

1. Narodowego Uniwersalnego Katalogu Centralnego NUKAT, do którego bibliotekarze Biblioteki Wydziałowej wprowadzają rekordy bibliograficzne zakupionych książek,
2. Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych, do której bibliotekarze Biblioteki Wydziałowej wprowadzają hasła formalne i rzeczowe,
3. Centralnych Katalogów Biblioteki Narodowej w Warszawie przekazując na kartach katalogowych informacje o zakupionych do Biblioteki Wydziałowej książkach i czasopismach zagranicznych (za pośrednictwem Oddziału Informacji Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego).

Tabela 2. Prezentacja ilości zrealizowanych zamówień wysłanych przez Bibliotekę Wydziału Chemii do różnych instytucji naukowych celem otrzymania odbitek kserograficznych artykułów z czasopism lub książek za lata 1991-2008.

Rok	Ilość zrealizowanych zamówień ogółem	Ilość otrzymanych odbitek artykułów z czasopism	Ilość otrzymanych książek	Ilość bibliotek, do których wysłano zamówienia
1991	42	31	11	19
1992	51	38	13	20
1993	112	99	13	30
1994	53	42	11	14
1995	124	73	51	34
1996	71	23	48	20
1997	16	7	9	10
1998	61	12	49	21
1999	50	10	40	13
2000	52	6	46	21
2001	36	8	28	18
2002	22	7	15	14
2003	62	18	44	33
2004	17	5	12	16
2005	30	1	29	15
2006	83	57	26	27
2007	53	37	16	21
2008	22	12	10	15

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań Biblioteki Wydziału Chemii.

Biblioteka Wydziału Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego współpracuje też z Ośrodkiem Przetwarzania Informacji (OPI) w Warszawie przygotowując dane bibliograficzne

do oceny parametrycznej jednostki naukowej dla potrzeb Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Ostatnio rozwija się współpraca bibliotek naukowych przy zakładaniu konsorcjów, których celem jest uzyskanie po korzystnej cenie dostępu do baz danych i czasopism elektronicznych. Wydział Chemii opłaca możliwość korzystania z następujących baz chemicznych:

1. SciFinder (do 2008 roku Chemical Abstracts),
2. Royal Society of Chemistry,
3. American Chemical Society,

a także wspólnie z innymi wydziałami Uniwersytetu Wrocławskiego ponosi koszty zakupu baz wielodzinowych np. Science Direct czy EBSCO.

W najbliższych latach na pewno wzrośnie zainteresowanie bardziej skutecznymi formami współdziałania bibliotek związanymi z rozwojem nowych technologii teleinformatycznych. Biblioteka Wydziału Chemii będzie w nich aktywnie uczestniczyć stawiając na nowoczesność i skuteczność w działaniu.

Ewa Szynkiewicz

Zakład Kartografii

Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego

Uniwersytet Wrocławski

Zbiory Kartograficzne Zakładu Kartografii Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego – ich specyfika i użyteczność oraz rola we współpracy regionalnej i ogólnopolskiej.

Abstrakt: *Zbiory Kartograficzne Zakładu Kartografii Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego deponują dokumenty kartograficzne pochodzące ze Lwowa oraz z koncentracji po drugiej wojnie światowej map i atlasów z Dolnego Śląska. Zbiory pełnią funkcje dydaktyczne, naukowo-badawcze, informacyjne oraz popularyzatorskie. Udostępniane są wszystkim czytelnikom.*

„Nie tylko z ludźmi i z książkami, ale i z mapami można prowadzić długie i nigdy nie nużące rozmowy” – cyt. Tadeusz Studziński.

Powstanie i organizacja Zbiorów Kartograficznych

Dokumenty kartograficzne deponowane są w bibliotekach, archiwach, muzeach lub wydzielonych kolekcjach. Zbiory Kartograficzne Zakładu Kartografii Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, merytorycznie związane są z Zakładem Kartografii a wynika to z ich powojennej historii. Wraz z większością lwowskiego środowiska naukowego oraz częścią dorobku i bazy warsztatowej znalazła się we Wrocławiu Książnica-Atlas i Instytut Kartograficzny im. Eugeniusza Romera. W 1945 roku, na mocy postanowienia pierwszego rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (prof. Stanisława Kulczyńskiego), Instytut Kartograficzny im. Eugeniusza Romera, funkcjonował w strukturze Uniwersytetu. Wówczas w Instytucie Geografii zostały zdeponowane prywatne mapy i atlasy pracowników tej placówki oraz Książnicy-Atlas, stanowiąc początek obecnym zbiorom. Od stycznia 1953 roku funkcjonuje Katedra Kartografii, w obrębie której zorganizowano Zbiory Kartograficzne.

W latach 50-tych, ze względu na wymogi cenzury, Zbiory podzielono na dwie części:

- Zbiory Map Zabytkowych i Współczesnych (dokumenty kartograficzne opracowane do 1800 roku oraz współczesne atlasy, mapy ściennie, podręczne, tematyczne),
- Zbiory Arkuszowych Map Topograficznych (uznawanych wówczas za tajne, poufne, do użytku służbowego). Aktualnie wszystkie mapy są jawne.

Do dzisiaj pozostają one w takiej strukturze, z uwagi na szacunek dla ich twórców i kontynuację tradycji.

Zbiorami opiekują się pracownicy Zakładu Kartografii, czyli wykształceni specjaliści dziedzinowi.

Ogólnopolska reorganizacja rynku kartograficznego spowodowała powstanie w roku 1951 Państwowego Przedsiębiorstwa Wydawnictw Kartograficznych w Warszawie. Książnicę-Atlas upaństwowiono i od roku 1955 otrzymała ona nową nazwę i status zamiejscowego Wydziału Produkcyjnego PPWK. Zasób kartograficzny pozostał w Zakładzie Kartografii I.G. a do Zbiorów przekazywano egzemplarz okazowy.

Dokumenty kartograficzne zdeponowane w Zbiorach Kartograficznych Zakładu Kartografii pochodzą częściowo ze Lwowa - są to głównie dawne (wydane do 1800 r.) mapy i atlasy. Znakomita część zbiorów pochodzi z koncentracji map i atlasów rozproszonych w czasie II wojny światowej na terenie Dolnego Śląska.

Obecnie placówka nie otrzymuje egzemplarza obowiązkowego, toteż zasób jej powiększa się w oparciu o zakupy i dary. Aktualnie Zbiory Kartograficzne posiadają około 50 000 jednostek inwentarzowych.

Funkcje Zbiorów Kartograficznych

Zbiory kartograficzne, tak jak inne biblioteki, pełnią podstawowe funkcje takie same: gromadzenie, opracowywanie, zabezpieczanie, selekcja, udostępnianie wraz z informacjami o nich i o innych kolekcjach.

Niezmiernie ważną i dominującą rolą jest ich funkcja dydaktyczna. Stanowi o niej nie tylko szkolenie biblioteczne studentów., ale przede wszystkim spójność Zakładu Kartografii ze Zbiorami. W oparciu o kolekcję map i atlasów realizuje się program edukacji kartograficznej, Pracownicy Zbiorów prowadzą zajęcia dydaktyczne (ćwiczenia, seminaria, uczestniczą w realizacji prac licencjackich i magisterskich), udzielają kompetentnych i kompletnych informacji o dokumentach kartograficznych. Skutkuje to specyficznym gromadzeniem map i atlasów w oparciu o które realizuje się kształcenie kartografów i geografów.

Zbiory zabezpieczają również warsztat naukowo- badawczy pracowników i studentów. Geografia jest nauką, która nie może funkcjonować bez map, ale też mapy i atlasy tworzy; takie opracowania powstają w oparciu o kolekcję i wykonują je również pracownicy Zbiorów.

Pracownicy realizują badania własne np. *Dawne mapy Śląska jako obraz zmieniającego się stanu środowiska geograficznego tego regionu*. Uczestniczą w realizacji badań statutowych Zakładu Kartografii IGiRR np. *Wektoryzacja arkuszy Karte des Deutschen*

Reiches 1:100 000, Wprowadzanie punktów reperowych układu "42" na mapę Karte des Deutschen Reiches 1:100 000, Opracowanie map glebowo-rolniczych w zasięgu wyznaczonym przez ramki mapy w skali 1:200 000, Ocena krajobrazu Polski w aspekcie fizjonomicznym na potrzeby turystyki. Opracowują mapy do atlasów np. *Atlas Śląska Dolnego i Opolskiego* wyd. I – 1997, wyd. II – 2008. Obecnie przygotowują wybór dokumentów kartograficznych i literaturę do opracowania atlasowego LGOM-u (Legnicko-Głogowski Okręg Miedziowy), który będzie realizowany w Zakładzie Kartografii.

Rozwój kartografii zawsze był ściśle związany z postępem nauki i techniki. Mapy ewoluowały wraz z całą kartografią i odzwierciedlały zarówno zmiany cywilizacyjne, jak i poglądy naukowe.

Współcześnie rozwój technik komputerowych, powstawanie nowoczesnych programów, powoduje zmiany w systemie pracy kartografa i zmianę wizerunku map i atlasów. W Polsce działa kilkadziesiąt firm wydających mapy i atlasy. Spełniając oczekiwania współczesnego odbiorcy, kartograf musi przygotowywać dane geograficzne na różnych nośnikach i w standardzie dającym odbiorcy wiele możliwości ich wykorzystania. Odnosi się to do pobierania informacji o terenie i sposobu ich przetwarzania. Współcześni wydawcy korzystają z różnych technologii komputerowych, w systemach informacji przestrzennych głównie wykorzystuje się bazy GIS (System Informacji Geograficznej), BDO (Bazy Danych Ogólnogeograficznych), TBD (Bazy Danych Topograficznych) a mapy opracowuje w różnych programach (ArcGIS, ArcInfo, MapViewer, MapInfo, GeoMedia i inne).

Zastosowane nowe technologie nie zmieniły roli redaktorów-kartografów, choć wymusiły zapoznanie się z metodyką i sposobem tworzenia baz danych oraz współpracę z informatykami. Nadal kartograf wykonuje najważniejsze zadanie – definiuje ogólną koncepcję przekazu kartograficznego, ustala zasady redakcyjne mapy, dostosowuje do jej treści i przeznaczenia odpowiednie metody prezentacji kartograficznej, przygotowuje ją do druku.

Do Zbiorów Kartograficznych nabywane są dokumenty kartograficzne w wersji analogowej, komputerowej oraz bazy danych w zapisie elektronicznym.

Nabywanie ich ma jednak charakter wybiórczy (z racji dużej podaży i ograniczonych możliwości finansowych) i musi zaspakajać głównie potrzeby dydaktyczne oraz procesy badawcze.

Użyteczność i rola Zbiorów Kartograficznych we współpracy

Specyfika Zbiorów Kartograficznych, ich różnorodność i mnogość dokumentów kartograficznych, stwarzają dobre warunki do realizacji prac naukowo-badawczych, dydaktycznych i usługowych w oparciu o taką kolekcję.

Użyteczność zbiorów może przejawiać się poprzez ich współpracę z innymi instytucjami, placówkami, organizacjami, osobami, w różnych aspektach i o różnym zasięgu.

Ze względu na zasięg ta współpraca może mieć charakter: lokalny, regionalny, ogólnopolski i zagraniczny.

Współpraca lokalna związana jest głównie z dydaktyką uniwersytecką. Studenci I roku odbywają obowiązkowe szkolenie w Zbiorach Kartograficznych, zapoznają się z ich zawartością, specyfiką i przydatnością w procesie edukacji. Mapy i atlasy w Zbiorach są udostępniane studentom wszystkich kierunków uniwersyteckich i studentom wszystkich uczelni oraz wszystkim osobom i placówkom zewnętrznym. Toteż czytelników w ciągu roku zbiory mają wiele.

Pracownicy zbiorów prowadzą zajęcia dydaktyczne z przedmiotów kartograficznych na I roku oraz na specjalizacji kartograficznej. Uczestniczą w realizacji prac seminaryjnych, licencjackich i magisterskich.

Pracownicy Zbiorów wykorzystują ich potencjał dokumentacyjny i organizują wykłady kartograficznych. Są to między innymi: "Drzwi Otwarte" nt: *Mapa jako dokument wiedzy o regionie na przykładzie Śląska, Zasobność informacyjna map i atlasów oraz możliwości ich wykorzystania*, „Studium Przyrody” nt: *Mapy i atlasy przeznaczone do użytku szkolnego*.

Zbiory odwiedzają wycieczki w grupach różnowiekowych np. „Przedszkole Językowe eNTe” – *Jak powstaje mapa?*, szkoła podstawowa – *Do czego służyły i służą mapy?*, licea – *Dawna mapa źródłem wiedzy o świecie*, grupy trzeciego wieku – *Wrocław na dawnych planach*.

Pracownicy w Zbiorach organizują na bieżąco prezentacje nowych map i atlasów. Wygłaszają referaty na posiedzeniach naukowych IGiRR np.: *Informacje na temat komputerowego katalogowania dokumentów kartograficznych* – 2004 r., *Komputerowe katalogowanie dokumentów kartograficznych* – 2007 r.

W oparciu o dokumenty w Zbiorach Kartograficznych ich pracownicy uczestniczą w organizowaniu Festiwalu Nauki *Stare i współczesne mapy Śląska* – 1998 r. i organizują je samodzielnie nt. *Polska kartografia szkolna* – 2006 r. oraz *Eugeniusz Romer jako kartograf* – 2008 r.

Te wszystkie formy działalności pełnią również funkcję popularyzatorską i mają też charakter ponad lokalny.

Współpraca regionalna wynika z zapotrzebowania społecznego oraz z cyklu badawczego Zakładu Kartografii realizowanego w oparciu o dokumenty kartograficzne.

Pracownicy Zbiorów udzielają fachowych, kompetentnych informacji (kwerendy). Opracowują ekspertyzy np. dla Sądu w Legnicy. Na organizowane Festiwale Nauki przybywają szkoły z regionu Dolnego Śląska. Na zlecenie instytucji regionalnych wykonuje się prace badawcze (patrz wyżej).

Współpraca ogólnopolska – często ma charakter regionalny, ale efekty takiej działalności, rozprzestrzeniają się ponad region np. opracowania mapowe i atlasowe. Pracownicy zbiorów biorą czynny udział w konferencjach ogólnopolskich.

W okresie 1999–2009 opublikowano 15 artykułów i wygłoszono 9 referatów, w IGiRR, w Bibliotece Narodowej, na Ogólnopolskich Konferencjach Historyków Kartografii i Konferencjach Kartograficznych.

Między innymi:

– *Dydaktyka oraz kierunki badań kartograficznych w pracach magisterskich wykonanych pod kierunkiem Profesora Olszewicza*, XX Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii, Polanica–Zdrój 2000 r.

– *Szkolnictwo i kartografia szkolna w Galicji*, XXI Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii, Przemyśl–Kraczyń–Lwów, 2001 r.

– *Dawne mapy Śląska jako dokumenty zmian zachodzących w terenie*, XXVII Ogólnopolska Konferencja Historyków Kartografii, Uniwersytet Szczeciński 2007 r.

– *Komputerowe katalogowanie dokumentów kartograficznych*, IGiRR, Wrocław 2008 r.

– *Szkolny Atlas Geograficzny Eugeniusza Romera z 1908 roku*, Ogólnopolska Konferencja Kartograficzna, Warszawa 2008 r.

Przygotowywane prezentacje i ich problematyka, bazują na dokumentach kartograficznych zdeponowanych w kolekcji.

Współpraca zagraniczna – to głównie konferencje i wygłaszane na nich referaty.

W USA w 2006 roku wygłoszono referaty nt: „*Silesia on old maps*”, „*Wrocław on former plans*”.

W Paryżu w 2006 roku {wspólnie z E. Dziemiańczuk}: *Numerical list/catalog of the topographical geological multisheetmaps from Silesian region (1850-1950) in VIRTUA system and development of contest on his maps.*”. Congres LIBER.

W Amsterdamie w 2008 roku – poster nt. „*Polish Cartographer Eugeniusz Romer (1871-1954). Centenary edition of Geographical atlas for schools*”. Congres LIBER.

Wszystkie te prezentacje powstały w oparciu o mapy i atlasy w Zbiorach i wszystkie one mają oprócz merytorycznego, charakter popularyzatorski. Artykuły są publikowane w zagranicznych czasopismach.

Inne formy działalności

Ważnym przedsięwzięciem dla kolekcji kartograficznych w Uniwersytecie Wrocławskim było uzyskanie grantu z KBN na okres 2003-2006, realizującego katalogowanie wybranych map w systemie VIRTUA. Ta praca prekursorska była wykonana dzięki Joannie Czyrek. Format dla elektronicznego opracowania dokumentów kartograficznych wydano dopiero w lipcu 2007 roku. Uczestnictwo w grantie skutkuje również publikacjami np.: *Kolekcje kartograficzne Uniwersytetu Wrocławskiego* [w:] *Z problemów bibliotek naukowych Wrocławia*, nr 4, Wrocław 2007 oraz artykułem w *Liber* (wersja elektroniczna) w 2009 roku. W okresie 2008-2010 pracownicy współuczestniczą w grantie europejskim *Culture Programme-Historic Quarries* od listopada 2009 wspomaganym przez grant z KBN-u.

Praca w Zbiorach Kartograficznych to, oczywiście tak jak w każdej bibliotece, ustawiczne samokształcenie się. Dotyczy to głównie nowoczesnych systemów komputerowego katalogowania.

W roku 2006 uzyskano uprawnienia do tworzenia rekordów egzemplarza w systemie VIRTUA a w latach 2008-2009 odbyto szkolenie i uzyskano uprawnienia do tworzenia rekordów bibliograficznych i KHW w tym systemie.

Obecnie przygotowwany jest wniosek do KBN dotyczący katalogowania dokumentów w systemie VIRTUA oraz tworzenie georeferencyjnej bazy inwentarzowo-katalogowej dla wszystkich kolekcji kartograficznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

Współczesne, nowoczesne tworzenie dokumentów kartograficznych, wymusza opracowania map i atlasów w systemach elektronicznych. Analogowe dokumenty kartograficzne mogą być skanowane, digitalizowane i przekazywane czytelnikowi drogą komputerową (*online*) i na dyskach optycznych.

Literatura:

1. Skelton R., *Badanie i zbieranie map. Przegląd historyczny*, [w:] *Przegląd zagranicznej literatury geograficznej*, PAN, r.1977, zeszyt 1.
2. *50 lat PPWK. 80 lat Książnicy-Atlas*, Polskie Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych im. Eugeniusza Romera, Warszawa 2001.

Bożena Górna

Wioletta Zięba

Biblioteka Wydziału Prawa,
Administracji i Ekonomii UWr.

Kontakty Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego

Abstrakt: Kierownicy bibliotek prawniczych od kilku lat spotykają się corocznie w celu omówienia ważnych kwestii związanych z organizacją pracy. Nadrzędnym zadaniem jest szeroko rozumiana współpraca zarówno w gromadzeniu, jak i uzupełnianiu zbiorów, wypożyczalnia międzybiblioteczna, itp. Dążą do powołania konsorcjum, które powinno obniżyć koszty baz prawniczych. W części drugiej omówiono sprawy wypożyczeń międzybibliotecznych.

Spotkania kierowników bibliotek prawniczych

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych narodził się pomysł scentralizowania bibliotek prawniczych pod przewodnictwem Biblioteki Sejmowej, jako Centralnej Biblioteki Legislacyjnej. Organizowano wówczas wiele konferencji, porad, tworzono wspólny katalog literatury prawniczej. Jednak w pierwszych latach osiemdziesiątych idea ta upadła.

Zmiana ustroju w Polsce w 1989 r. spowodowała zainteresowanie wydawnictwami zagranicznymi, które były niezbędne nie tylko dla komparatystyki. Młodzi naukowcy w nowej politycznej rzeczywistości szukali rozwiązań, które można byłoby przenieść na grunt polski. Aby ułatwić kontakt z zagraniczną literaturą, na którą nie było stać większości bibliotek przy dosyć skromnych budżetach, należało zacieśnić kontakty z poszczególnymi księżnicami o profilu prawniczym, aby nie dublować książek i czasopism, które już były w Polsce. Wysyłanie rewersów międzybibliotecznych nie zawsze się sprawdzało, gdyż czas oczekiwania był bardzo długi. W celu przyspieszenia otrzymania przesyłki konieczny był kontakt telefoniczny. W wielu wypadkach udało się w ten sposób szybciej otrzymać zamawiane dzieła. Rozmowy z bibliotekarzami z innych ośrodków powodowały, że przestali być wzajemnie anonimowi¹. Rosnące zaufanie powodowało, że z upływem czasu wystarczył

¹ Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Wrocławskiego przy znacznym poparciu władz dziekańskich we wczesnych latach dziewięćdziesiątych usiłowała zachęcić inne biblioteki prawnicze do współpracy, wysyłając do innych ośrodków publikacje wydziałowe. Liczyła przy tym na wzajemność. Odzew był raczej mizerny. Tylko biblioteki: białostocka i katowicka w ramach rewanżu przysyłały publikacje wydziałowe. Obecnie kontakty osobiste spowodowały, że każdy z zaprzyjaźnionych bibliotekarzy w ramach swoich możliwości pamięta o innych bibliotekach prawniczych.

telefon, aby otrzymać zamówione dzieła bez wysyłania rewersów lub kserokopię artykułu. Przykładem dobrej współpracy może być taki oto fakt. Czytelnik w szukanym przez siebie artykule "Studiów Iuridica Silesiana" znalazł niezadrukowane strony. Bardzo zależało mu na szybkim dotarciu do całości artykułu. Krótka telefoniczna prośba z wrocławskiej biblioteki skierowana do "szefowej" biblioteki prawniczej w Katowicach spowodowała, że brakujący tekst przy pomocy faksu znalazł się już po 15 minutach we Wrocławiu. Tak dobre kontakty z jedną biblioteką spowodowały, że na podobnej zasadzie chciano współpracować z innymi. Tylko taka droga wydawała się właściwa.

Biblioteka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego [cyt. dalej: Biblioteka] na początku XXI wieku znalazła się w sprzyjającej sytuacji. Jej zbiory przeniesiono do nowej siedziby, w której zastosowano ciekawe rozwiązania architektoniczne, komputeryzowano księgozbiory i udostępnianie, praca bibliotekarzy była doceniana przez władze Wydziału. To wszystko skłoniło kierownictwo Biblioteki do szukania nowych form współpracy. Telefoniczne rozmowy sondażowe przeprowadzone z kierownikami innych bibliotek prawniczych zachęciły bibliotekarzy wrocławskich do wysunięcia propozycji szerszego spotkania. Również życzliwość dziekana prof. M. Bojarskiego spowodowała, że pomysł zjazdu kierowników z innych ośrodków prawniczych do Wrocławia został szybko zrealizowany. Władze dziekańskie w znacznej części wydziałów prawa bez problemu zgodziły się na delegacje pracowników, ponieważ dziekani już od kilku lat spotykali się przynajmniej raz w roku; bibliotekarze mieli uzupełnić ich kontakty.

W latach 2003-2009 odbyło się siedem corocznych spotkań, pięć z nich w czerwcu, pozostałe we wrześniu². Głównym ich celem była szeroko rozumiana współpraca poszczególnych bibliotek, wzajemna pomoc w kompletowaniu zbiorów poprzez wysyłanie dubletów, wymiana informacji o nowościach, w razie możliwości przesyłanie własnych publikacji, wzajemne wypożyczanie zbiorów, przyjmowanie bibliotekarzy na praktyki biblioteczne. Często kierownicy wzajemnie udzielali sobie porad, dzwoniąc lub pisząc *e-maile* w trudniejszych sprawach. Wiele rozwiązań z innych bibliotek przenosili się na „własne podwórka”.

Każde ze spotkań miało swój temat. Na pierwszym 17 czerwca 2003 r. we Wrocławiu rozmawiano o współpracy bibliotek prawniczych z jednostkami macierzystymi albo sprawującymi nadzór – bibliotekami głównymi lub uniwersyteckimi. Każdy z uczestników

² Zob. szczegóły spotkań na stronie <http://prawo.uni.wroc.pl/tresc/563> [dostęp 30 czerwca 2009 r.].

opowiadał o własnych rozwiązaniach, wymieniano doświadczenia. Zajmowano się również problemami i zadaniami stojącymi przed bibliotekami prawniczymi.

Na drugim spotkaniu w Słubicach 23-24 września 2004 r. poznano ciekawą Bibliotekę Collegium Polonicum w Słubicach, która gromadzi nie tylko zbiory prawnicze. Dzięki uprzejmości jej kierowniczkę, która zorganizowała wyjazd do Berlina, zwiedzono Staatsbibliothek i przeprowadzono rozmowy z niemieckimi bibliotekarzami (Robertem Zepfem i Ivo Voglem). Rezultatem tych spotkań był list z Berlina, w którym informowano o dostępie do Wirtualnej Biblioteki Prawnicy (<http://www.vifa-recht.de>)⁴. Zapoznano się również z Biblioteką Viadriny we Frankfurcie n/O.

W czasie trzeciego spotkania w Szczecinie (21-23 września 2005 r.) kierownicy bibliotek prawniczych wzięli udział w konferencji *Wzorce współpracy bibliotek naukowych w Polsce*⁵. Całe przedpołudnia i popołudnia przysłuchiwali się obradom, natomiast wieczorami we własnym gronie dyskutowali na temat przygotowania ram organizacyjnych i formalnych współpracy bibliotek prawniczych.

Czwarte spotkanie odbyło się w 2006 r. w Katowicach (22 czerwca) i Krakowie (23 czerwca). Rezultatem rozmów tam przeprowadzonych była wspólna lista czasopism zagranicznych sprowadzanych do poszczególnych prawniczych wydziałów (obecnie jest ona dostępna pod adresem <https://prawo.uni.wroc.pl/tresc/430>). Wymieniano doświadczenia w rozwiązywaniu problemów finansowych, kontaktach z czytelnikiem, przedstawiano mankamenty związane z budowaniem nowych bibliotek, dyskutowano o uciążliwości starych budynków wydziałowych⁶. W Bibliotece Jagiellońskiej zapoznano się z pracą w pracowni odkwaszania papieru. Poruszano również kwestię udostępniania starszych zbiorów. Część z tych książek i czasopism bywa uszkodzona. Zrodził się tam pomysł, aby rozpocząć skanowanie "białych kruków" do biblioteki cyfrowej. W kilka dni po spotkaniu podjęto

³ Zbiory Staatsbibliothek są dostępne pod adresem <http://staatsbibliothek-berlin.de/deutsch/faecher/recht>. Ważną informacją było stwierdzenie, że prawnicy, którzy pracują nad swoimi dysertacjami i habilitacjami, po przedstawieniu poświadczenia katedry mogą w budynku przy Potsdamer Strasse Fachbereich der HB 10 (Prawoznawstwo) otrzymać miejsce do pracy. Odpowiednie wnioski dostępne są w informacji czytelnika w budynku przy Potsdamer Strasse

⁴ Zbiory Staatsbibliothek są dostępne pod adresem <http://staatsbibliothek-berlin.de/deutsch/faecher/recht>. Ważną informacją było stwierdzenie, że prawnicy, którzy pracują nad swoimi dysertacjami i habilitacjami, po przedstawieniu poświadczenia katedry mogą w budynku przy Potsdamer Strasse Fachbereich der HB 10 (Prawoznawstwo) otrzymać miejsce do pracy. Odpowiednie wnioski dostępne są w informacji czytelnika w budynku przy Potsdamer Strasse

⁵ Zob. http://www.us.szc.pl/bg_konferencja [dostęp 30 czerwca 2009 r.]

⁶ Ciekawe rozwiązania architektoniczne zaprezentowane zostały w Krakowie - czytelnik wbudowany w "studnię" między innymi budynkami. Podobne rozwiązanie zostało wcześniej wykorzystane we Frankfurcie n/O, gdzie w ten sposób powstała Biblioteka Viadriny.

odpowiednie działania i zeskanowano pierwszą z książek *Kodeks Napoleona* z 1810 r., który cieszy się sporym zainteresowaniem studentów⁷.

Piąte spotkanie odbyło się 18-19 czerwca 2007 r. w Toruniu. Tutaj po raz pierwszy w znacznym stopniu było ono sponsorowane przez firmy współpracujące z bibliotekami prawniczymi, którym zależało na kontaktach z bibliotekarzami⁸. Przedstawiciel Wolters Kluwer opowiedział o nowych projektach Wydawnictwa związanych z dostępem do wersji *on-line* czasopism prawniczych. Reprezentant Press zachęcał uczestników do korzystania z usług firmy w zakupie książek, czasopism i baz danych. Zaproponował testowe dostępy do e-booków Wydawnictwa Springer i czasopism Oxford. Po raz pierwszy przedstawiono również pomysł powołania konsorcjum bibliotek prawniczych.

19–20 czerwca 2008 r. w Warszawie odbyło się szóste spotkanie. W dyskusji na temat współpracy bibliotek w zakresie zakupu elektronicznych źródeł informacji prawniczej bibliotekarze zwrócili uwagę Sponsorom z Wydawnictwa Wolters Kluwer na zbyt wysokie ceny baz danych, zarówno Lexa, jak i nowego produktu *Czytelnia Online*; nie chciano się zgodzić, aby to użytkownik ponosił koszty powstawania bazy. Pod dyskusję poddano propozycję powołania konsorcjum bibliotek prawniczych, które miałyby się zajmować prowadzeniem baz danych z literaturą prawniczą, powinno zabiegać o dotacje z MEN, a w rozmowach z dostawcami starać się o obniżanie cen. Stwierdzono, że jest sporo problemów, na które napotykają biblioteki prawnicze przy powołaniu takiego konsorcjum. Przede wszystkim różna jest podległość bibliotek – część podlega wydziałom, inne bibliotekom głównym. Również dziekani poszczególnych wydziałów mają różne uprawnienia. Niektórzy zostali umocowani przez rektorów do podpisywania umów, pozostali muszą wszystkie umowy przekazywać do podpisu rektorom.

Z innych spraw tam poruszonych bibliotekarze zwrócili również uwagę na znacznie wyższe ceny czasopism Wydawnictwa C.H.Beck w prenumeracie pozaredakcyjnej, na którą biblioteki są skazane w związku z zamówieniami publicznymi. Przedstawicielka Beck'a obiecała sprawę przedstawić swojemu kierownictwu, aby wzięło pod uwagę tę sprawę. Z zadowoleniem omówiono kwestię coraz lepszej współpracy między poszczególnymi bibliotekami dotyczącą wypożyczeń międzybibliotecznych, ponieważ wiele spraw pozytywnie załatwiano przez telefon lub e-mail.

⁷ Zob. <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=6697&from=pubstats> [dostęp 30 czerwca 2009 r.; odnotowano w tym czasie 6125 wejść w ciągu niecałych 3 lat. Obecnie w bibliotekach cyfrowych znajduje się wiele tysięcy dzieł prawniczych.

⁸ Od tej pory sponsorzy pojawiają się na tych spotkaniach w celu przedstawiania swoich nowych produktów. Głównie są to wydawnictwa Beck, Wolters Kluwer, LexisNexis.

W 2008 r. w Warszawie spotkanie było bardzo intensywne. Zwiedzono i zapoznano się z rozwiązaniami w Bibliotece Uniwersyteckiej, Bibliotece Sejmowej. Złożono wizytę również w Bibliotece Wydziału Prawa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, w czasie której dziekani z UKSW wykazali szczerze zainteresowanie współpracą między bibliotekami prawniczymi. W Bibliotece Instytutu Nauk Prawnych PAN otrzymano listę czasopism zagranicznych prenumerowanych przez INP PAN, które zostały dołączone do istniejącego już wspólnego spisu wszystkich czasopism. W Zespole Polskiej Bibliografii Prawniczej dyskutowano o powstawaniu bibliografii, o informacji prawniczej, czego oczekują użytkownicy od bibliotekarzy. Stwierdzono potrzebę tworzenia przewodników dla czytelników bibliotek prawniczych.

25-26 czerwca 2009 r. w Słubicach i Berlinie odbyło się siódme spotkanie. Szczególny nacisk położono na utworzenie w czasie najbliższych wakacji wspólnych przewodników, z których mogliby korzystać czytelnicy bibliotek prawniczych. Zwiedzono Bibliothek des Deutschen Bundestages, w której przyglądano się bacznie rozwiązaniom niemieckim. Niestety, fundusze, którymi dysponuje tamtejsza biblioteka są nieporównywalne i niewyobrażalne w warunkach polskich. Dotyczy to też prestiżu zawodu bibliotekarza.

Spotkaniami bibliotekarzy wykazują zainteresowanie dziekani poszczególnych Wydziałów Prawa, którzy zawsze znajdują trochę czasu, aby spotkać się z uczestnikami, porozmawiać o wspólnych problemach. W czasie tych zjazdów zwiedzano sporo różnych bibliotek. Oprócz już wspomnianych, były oczywiście biblioteki prawnicze gospodarzy spotkań, uniwersyteckie (Viadrina we Frankfurcie n/O, w Szczecinie, w Toruniu), jak i innych: Książnicę Pomorską, najbardziej zautomatyzowaną Bibliotekę Śląską w Katowicach. Interesowano się rozwiązaniami w poszczególnych bibliotekach, które można było przenieść na „własne podwórko”. Zapoznawano się z historią wydziałów, uniwersytetów i miast, w których odbywały się spotkania. Organizowano również zwiedzanie miast.

Spotkania są organizowane coraz bardziej profesjonalnie. Początkowo bibliotekarki piekły ciasta (we Wrocławiu); kolacje sfinansowała w znacznym stopniu kierowniczka ze szczecińskiej biblioteki z prywatnych środków (Szczecin). Później Wydziały w większym zakresie włączyły się do finansowania spotkań (Katowice, Kraków). Od zjazdu w Toruniu widoczny jest znaczny udział sponsorów, którzy finansują posiłki, czasem przejazdy koleją (np. z Frankfurtu n/O do Berlina).

Wypożyczalnia międzybiblioteczna

W dobie pojawiających się masowo publikacji, dokumentów, baz elektronicznych biblioteki nie są w stanie gromadzić i posiadać wszystkiego. Chodzi tutaj nie tylko o koszty, jakie biblioteki ponoszą w związku ze swoją działalnością, ale także o brak miejsca na magazynowanie materiałów. Stąd też coraz większe znaczenie odgrywa wymiana międzybiblioteczna⁹.

Od momentu otrzymania uprawnień w 1964 r. do prowadzenia wypożyczalni międzybibliotecznej Biblioteka sukcesywnie zacieśniała kontakty z innymi bibliotekami. Obecnie współpraca obejmuje nie tylko największe biblioteki naukowe w Polsce, jak np. Bibliotekę Narodową, Bibliotekę Sejmową, Bibliotekę Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, biblioteki uniwersyteckie, wydziałowe, ale także biblioteki publiczne: powiatowe i gminne. Z wydziałowej wypożyczalni międzybibliotecznej mogą również korzystać instytucje i urzędy za pośrednictwem osób upoważnionych do wystawienia pisma lub rewersu z pieczęcią instytucji i czytelnym podpisem. Niejednokrotnie takie właśnie instytucje zwracały się z prośbą o udostępnienie książek lub wykonanie odbitek kserograficznych z wybranych artykułów. Przykładem może być Prokuratura Rejonowa we Wrocławiu, Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach czy Jeleniogórskie Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej.

Liczba zarejestrowanych instytucji, z którymi Biblioteka prowadzi wymianę międzybiblioteczną nie jest mała tak samo jak liczba wypożyczonych i sprowadzonych książek. W 2008 roku liczba zarejestrowanych instytucji wyniosła 66. Od dwóch lat Biblioteka wykonuje także skanowanie materiałów i wysyła je w formie plików do zamawiających bibliotek, jak również sama otrzymuje takie skany (nie ujęte w tabeli). Poza tym na zamówienie zainteresowanych jednostek biblioteka wydziałowa sporządza odbitki kserograficzne (dosyć liczne jak wykazuje tabela) z wybranych fragmentów książek oraz artykułów. Ze względu na masowy rozwój komputeryzacji kserowanie materiałów bibliotecznych jakkolwiek jeszcze dosyć popularne coraz częściej zastępowane jest właśnie skanowaniem, które także w bardzo krótkim czasie pozwala na otrzymanie zamówionych pozycji.

⁹ W związku z rozwojem komputeryzacji wydziałowa wypożyczalnia międzybiblioteczna posiada na stronie internetowej (<http://prawo.uni.wroc.pl/tresc/201>) elektroniczny formularz do składania zamówień dla studentów wydziału oraz bibliotek krajowych, co w znacznej mierze upraszcza i przyspiesza realizację składanych zamówień. Rewersy tradycyjne należą już do rzadkości i są wykorzystywane na ogół pomiędzy naszą wypożyczalnią międzybiblioteczną a innymi bibliotekami wydziałowymi Wrocławia, najczęściej dotyczy to bibliotek Wydziału Historii, Wydziału Nauk Społecznych, czasami Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Najściślejsza i najbardziej owocna współpraca międzybiblioteczna odbywa się z wydziałowymi bibliotekami prawniczymi głównie z Katowic, Łodzi, Warszawy, Krakowa, Torunia, Szczecina i Poznania., gdzie wystarczy telefon lub e-mail, aby w bardzo krótkim czasie zrealizować zamówienie. Nie bez znaczenia są tutaj coroczne spotkania kierowników bibliotek prawniczych w Polsce, o których wspomniano już wyżej.

Tabela 1: Wypożyczenia międzybiblioteczne w Bibliotece Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii UW.

Rok	Wypożyczenia międzybiblioteczne w vol	
	z innych bibliotek	do innych bibliotek
1965	4	17
1970	15	10
1976	25	20
1980	162	129
1985	58	36
1990	54	61
1995	12	42
1999	12	15+ 72 odb. ksero
2003	73	35+158odb. ksero
2005	33	67+334odb.ksero
2007	34	75+281odb.ksero
2008	33	89+124odb.ksero

Źródło: Opracowanie własne na podstawie statystyki z lat 1965-2008.

Warto podkreślić, że Biblioteka również zacieśnia współpracę z bibliotekami publicznymi i bibliotekami prywatnych uczelni, które stanowią obecnie duży odsetek współpracujących z jednostek.

Jadwiga Lewińska

Biblioteka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu Wrocławskiego

Współpraca Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego w zakresie dokumentacji publikacji pracowników naukowych

Abstrakt: *W referacie przedstawiono zasady współpracy w zakresie pozyskiwania informacji o publikacjach pracowników naukowych Wydziału, metody pozyskiwania informacji, charakterystykę baz komputerowych dokumentujących dorobek naukowy pracowników. Zasygnalizowano także problemy wynikające z pracy tego rodzaju oraz tendencje zarysowujące się w publikowaniu prac naukowych w źródłach krajowych i zagranicznych.*

Współpraca między bibliotekarzami z Biblioteki Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego [dalej BWPAE] a pracownikami naukowymi Wydziału w zakresie tworzenia bibliografii jest oparta obecnie głównie na Zarządzeniu Rektora nr 99/2009 z dnia 10 września 2009 r. w sprawie obowiązku rejestracji publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie art. 66 ust. 2 ustawy z dn. 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 164, poz. 1365). Precyzuje ono zasady dostarczania informacji do biblioteki Wydziału i zobowiązuje się pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego do bieżącego i systematycznego dostarczania swoich publikacji osobom wyznaczonym, celem ich rejestracji w bazie danych „Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego”, zwaną dalej Bazą¹. Określa również, jakie kryteria powinny spełniać informacje o publikacjach poszczególnych jednostek wydawniczych (książki, rozdziały w pracach zbiorowych, artykuły w czasopismach). Pracownicy naukowcy są zobligowani do bieżącego dostarczania bibliotekarzom lub pracownikom sekretariatu w danej Katedrze, bądź Instytucie, swoich publikacji.

Bibliotekarze z Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii organizowali spotkania informacyjne z pracownikami sekretariatów, które wcześniej przygotowywały zestawienia publikacji naukowców do Działu Badań Naukowych. Zadaniem bibliotekarzy,

¹ Zarządzenie to uporządkowało wcześniejsze przepisy zawarte w Zarządzeniu Nr 11/2006 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 stycznia 2006 r. w sprawie określenia zasad funkcjonowania Bazy „Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego” oraz Zarządzenie Nr 30/2006 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 21 marca 2006 r. wprowadzające zmiany do Zarządzenia Nr 11/2006 Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 stycznia 2006 r. w sprawie określenia zasad funkcjonowania Bazy „Bibliografia publikacji pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego”.

dokumentujących dorobek naukowy pracowników, jest zweryfikowanie informacji oraz ich ukonkretyzowanie i dookreślenie.

W związku z problemami, które występują w trakcie dokumentowania publikacji niezbędna jest współpraca z wyspecjalizowanymi ośrodkami lub działami dokumentacji funkcjonującymi w bibliotekach naukowych w kraju. Oddziały informacji naukowej działają przy wszystkich bibliotekach uczelnianych w Polsce.

Rejestracja w bazie publikacji pracowników BWPAE funkcjonuje od lipca 2004 r. Do jej prowadzenia przeszkolono dwie osoby w Dziale Dokumentacji i Informacji Naukowej Biblioteki Uniwersyteckiej. One też początkowo zajmowały się dokumentowaniem dorobku naukowego pracowników Wydziału. W dalszym etapie osoby te wdrażały trzy inne bibliotekarki z biblioteki wydziałowej, które także zapoznały się z funkcjonowaniem technicznym bazy. Początkowo pracowano w bazie MAK (Mała Automatyczna Kartoteka). Program jest stosunkowo prosty, daje też sporo możliwości w dokumentowaniu danej publikacji. Zawiera pola i podpola zgodne z wersją, w których można kodować różne strefy opisu bibliograficznego. Zaletą MAK-a jest łatwość poprawiania ewentualnych błędów w rekordzie bibliograficznym. Łatwo też daje się modyfikować określony rekord. Trudności pojawiają się natomiast w zapisie znaków diakrytycznych innych niż występujące w alfabecie polskim.

Od stycznia 2007 r. publikacje pracowników naukowych Wydziału rejestruje się w tzw. formularzu elektronicznym, dostępnym na stronie internetowej Biblioteki Uniwersyteckiej pod adresem: www.bu.uni.wroc.pl/publikacje. Jest on stosunkowo prosty w obsłudze, nie trzeba pamiętać o wskaźnikach występujących w poszczególnych strefach opisu bibliograficznego MAK-a. Trudniej natomiast jest modyfikować rekord i poprawiać później wykryte nieścisłości lub błędy. Konieczny jest wtedy kontakt z informatykiem zajmującym się przenoszeniem danych z formularza do Internetu.

Podstawą wykonania opisu publikacji jest dostarczenie osobie odpowiedzialnej za wprowadzanie danych oryginału pracy.

Wyodrębniono tu m. in. następujące typy dokumentów:

- a) monografia – praca naukowa poświęcona jednemu zagadnieniu, działowi nauki, objaśniająca je dokładnie i sumująca całą poprzednią wiedzę o przedmiocie oraz dająca naukową podstawę do dalszych prac, posiadająca numer ISBN; monografia powinna wyczerpywać omawiany temat i zawierać wyniki najnowszych prac,

- b) skrypt, podręcznik akademicki – możliwie aktualna synteza wiedzy z danej dziedziny nauki, potrzebna i użyteczna zarówno ze względu na pracę naukową, jak i na pracę dydaktyczną służącą do nauczania w szkołach wyższych,
- c) prace redakcyjne – redakcja pracy zbiorowej o charakterze naukowym; praca na stanowisku redaktora, kierowanie zespołem opracowującym i wydającym dzieło zbiorowe i/lub opracowanie tekstu pod względem merytorycznym i stylistycznym, przygotowanie tekstu do druku,
- d) prace zbiorowe – współautorstwo dzieła zbiorowego (więcej niż trzech autorów) bez wyraźnie wyodrębnionych części składowych, tj. nie posiadających własnego tytułu i nie podpisanych,
- e) książki inne – prace o charakterze studyjnym, których przedmiotem jest częściowe opracowanie wybranego problemu naukowego lub praktycznego, nawiązujące do aktualnego stanu badań, w tym: poradniki, słowniki, biografie, katalogi wystaw, albumy itp.; do książek innych zaliczamy też tłumaczenia książek,
- f) opracowania problemowe – część dzieła zbiorowego opatrzona własnym tytułem i podpisem autora; może posiadać również aparat krytyczny,
- g) komunikat, streszczenie – zwarte omówienie referatu, spotkania, konferencji,
- h) artykuły problemowe – teksty zamieszczone w periodykach naukowych lub fachowych (najczęściej recenzowanych), związanych z dziedziną wiedzy reprezentowaną przez autora,
- i) artykuły inne – artykuły popularnonaukowe zamieszczone w periodyku przeznaczonym dla osób niezwiązanych z nauką oraz drobniejsze formy opublikowane w periodykach naukowych i fachowych, w tym komunikaty, sprawozdania, biogramy, nekrologi, wywiady, dyskusje, glosy, itp.,
- j) polemiki – pisemne odpowiedzi na zarzuty lub poglądy wyrażone przez inną osobę,
- k) recenzje – omówienia i oceny utworu piśmienniczego (naukowego lub literackiego) zamieszczone w czasopiśmie; mogą posiadać własny tytuł; jako recenzji nie traktuje się opinii dostarczanych do wydawnictw przed opublikowaniem książki (recenzja wewnętrzna).

W ostatnich latach (od 2000 r.) zauważono wzrost liczby wydawanych dzieł zbiorowych oraz materiałów konferencyjnych. Zaobserwowano też znaczący spadek prac autorskich samoistnych wydawniczo (monografii, skryptów, poradników itp.). W związku z powyższym faktem, w katalogu komputerowym czy zwykłym kartkowym nie widać od razu wkładu pracy

danej osoby w powstanie konkretnego dzieła. Praca katalogowana jest pod tytułem; widoczne jest jedynie nazwisko redaktora.

Podobnie problem przedstawia się w przypadku niektórych drobnych artykułów w czasopiśmie. Pojawiają się trudności w rejestrowaniu indywidualnego wkładu danej osoby w powstanie pracy. Ilustrują to poniższe tabele:

Tab.1. Liczba poszczególnych typów dokumentów wprowadzonych do bazy WPAE

Lp.	Typ dokumentu	2006	2007	2008
1	monografie	6	8	8
2	podręczniki, skrypty	5	6	11
3	prace redakcyjne	12	14	15
4	rozdz. w publikacjach zbiorowych	142	169	156
5	art.recenzowane	38	44	36
6	art. popularne	115	111	85
7	Inne publ. (glosy, opinie prawne, wywiady)	109	104	90
8	recenzje	14	17	7
9	materiały konferencyjne	98	112	186

Źródło: zestawienie własne autorki w oparciu o statystykę bazy roboczej

Tab. 2. Ogólna liczba poszczególnych typów dokumentów wprowadzonych do bazy WPAE za lata 1980-2008

Lp.	Rodzaj dokumentu	Symbol	Liczba rekordów
1	artykuł naukowy	art	3248
2	Artykuł popularny (nienaukowy)	iart	650
3	Biogram	ibio	10
4	Hasło encyklopedyczne	ihe	238
5	Nekrolog	inek	30
6	Dzieło tłumaczone	it	51
7	Książki	ksi	216
8	Kodeksy prawnicze	ksikod	48
9	Słowniki	ksis	7
10	Prace zbiorowe (redakcyjne)	ed	48
11	Monografie	mon	325
12	Podręczniki, skrypty	skr	226
13	Recenzje	rec	414
14	Rozdziały w pracach zbiorowych	rozd	3592

Źródło: zestawienie własne autorki w oparciu o statystykę bazy roboczej

W pierwszym z tych przypadków mamy do czynienia z faktycznym ułatwieniem, zwłaszcza czytelnikom, poszukiwania konkretnych publikacji „ukrytych” w materiałach konferencyjnych, których tytuł niejednokrotnie nie jest w stanie w pełni scharakteryzować zawartości wszystkich artykułów autorskich. W drugim, wspomniany jednostkowy i czasem znikomy udział pracownika w powstaniu dzieła jest jednak w miarę możliwości odnotowywany, a takie sytuacje wskazują na fakt, że baza publikacji pracowników jest przez

nich samych bacznie obserwowana i wzbogacana, co na pewno może się przyczynić do poprawy jej jakości.

W miarę uzupełniania danych z poszczególnych lat, podjęto decyzję o rejestrowaniu publikacji wcześniejszych (retrokonwersja). Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego jest jednym z największych i najbardziej licznych wydziałem uczelni. Jego kadra naukowa składa się z wielu wybitnych i cenionych w kraju oraz za granicą znawców różnych dziedzin prawa. Publikacje te ukazują się na łamach branżowych czasopism krajowych i zagranicznych. Są drukowane w wielu językach europejskich a także pozaeuropejskich, np. w języku tureckim. Niektóre prace znajdują się na tzw. Liście Filadelfijskiej czasopism². Aktualna lista czasopism punktowanych publikowana jest na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego³.

Pracownicy BWPAiE kontaktują się z innymi bibliotekami drogą mailową, telefoniczną lub osobiście, często wykorzystując osobiste kontakty. Pracownicy Działu Dokumentacji Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu na bieżąco przekazują bibliotekarzom BWPAiE aktualne zmiany w zapisywaniu danych bibliograficznych w formularzu elektronicznym oraz nowe wytyczne dotyczące dokumentowania prac naukowych. Na bieżąco konsultowane są wyłaniające się problemy wynikające np. z wprowadzania do bazy niektórych rekordów bibliograficznych oraz zapytania o umieszczenie konkretnych danych bibliograficznych.

Oprócz kontaktów z Biblioteką Główną UW, bibliotekarze BWPAiE kontaktują się często z innymi bibliotekami uczelnianymi w kraju. Wymienić tu należy Bibliotekę Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu (BUE), Bibliotekę Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (BUAM), Bibliotekę Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie. Ze względu na charakter publikacji naukowych pracowników Wydziału, kontakty BWPAiE zacieśniły się głównie z bibliotekami uczelni humanistycznych – uniwersytetów, uniwersytetów ekonomicznych. Księgozbiór tych ostatnich zawiera dzieła z zakresu teorii organizacji i zarządzania, funkcjonowania gospodarki socjalistycznej i kapitalistycznej. Przed 1989 r. wielu pracowników naukowych pisało prace z zakresu ekonomii politycznej socjalizmu i uczestniczyło w konferencjach organizowanych na ten temat.

Ze względu na łatwość dostępu różnych grup czytelników do baz internetowych, w tym do formularza, bibliotekarzom szczególnie zależy na poprawności gramatycznej,

² Lista Filadelfijska (ISI Master List) to lista naukowych czasopism aktualizowana przez *Institute for Scientific Information*. Wykaz zawiera tytuły czasopism, które przeszły proces oceny i są uwzględniane przez bazy ISI. Termin ten jest często błędnie używany na określenie listy czasopism, które mają obliczany *Impact Factor* (IF). Czasopisma na Liście Filadelfijskiej są w założeniu najlepszymi z branży, a publikacja w nich ma mieć większą wagę niż w mniej znanych czasopismach.

³ http://wikipedia.org/wiki/List_a_filadelfijska

ortograficznej i merytorycznej opisu bibliograficznego. Poprawnie zapisane dane podnoszą prestiż zawodu bibliotekarza.

Poznaj nowoczesne systemy ochrony i identyfikacji zbiorów bibliotecznych...

Już teraz zadzwoń i umów się na spotkanie
+48 602 410 915

Już teraz wyślij e-mail
rzmijewski@mmm.com

Robert Żmijewski
Track & Trace Solutions
3M Poland Sp. z o.o.
Al. Katowicka 117
05-830 Nadarzyn

System EM

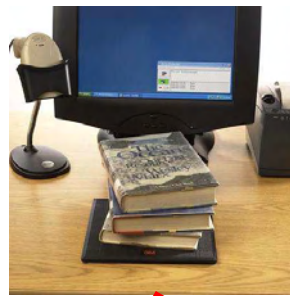
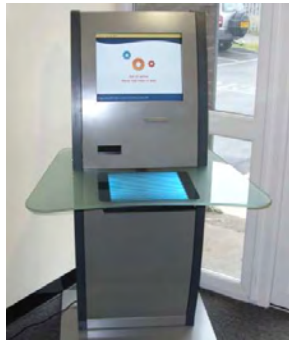

Ochrona

The 3M logo, consisting of the letters '3M' in a bold, red, sans-serif font.

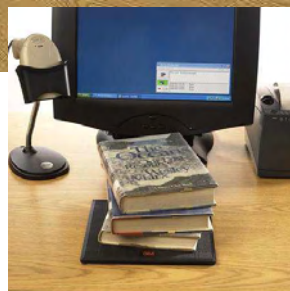
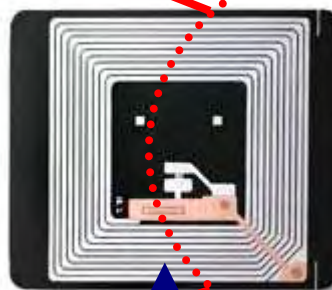
System RFID

**Identyfikacja i
Ochrona**

System EM + RFID

Identyfikacja Ochrona

Bramka kontrolna 3M™ 8900

Doskonała detekcja połączona ze stylem i wszechstronnością

System bramek kontrolnych 3M™ seria 8900 łączy w sobie wszechstronność oraz styl z najnowszymi osiągnięciami technologicznymi, gwarantując doskonałą detekcję oraz szybkość i niezawodność działania. System jest dostępny w różnych opcjach wykończenia, co umożliwia dobranie odpowiedniego koloru pasującego do wystroju biblioteki.

Wymiary

Poniższa specyfikacja dotyczy modelu 8900 jednoprzęciowego z cokółem bazowym.

Wymiary

26' dx 79' h x 41' w
(1040 mm x 1780 mm x 660 mm)

Pobór energii

100-240 VAC 50-60 Hz

0.5 A

Waga (w przybliżeniu) 135 lbs (61 Kg)

Doskonała detekcja

- Zastosowanie najnowszej technologii RFID umożliwia doskonały współczynnik wykrywania i identyfikacji
- Regulowane alarmy dźwiękowe i wizualne
- Zintegrowana łada biblioteczna dla czytelników pozwala na monitorowanie natężenia ruchu klientów

Atrakcyjny wygląd

- Płaska konstrukcja umożliwia doskonałą widoczność klientów w przejściu
- Dostępny w takim samym wykończeniu drewnopodobnym jak gama produktów Systemu 3M™ SelfCheck™ umożliwia ujednolicenie wystroju biblioteki

Opcje montażu

- Montaż bezpośredni lub na cokole
- Pasuje do większości rodzajów podłóg
- Szerokość przejścia jest dostosowana do przejazdu wózkiem inwalidzkim

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22) 739-6003

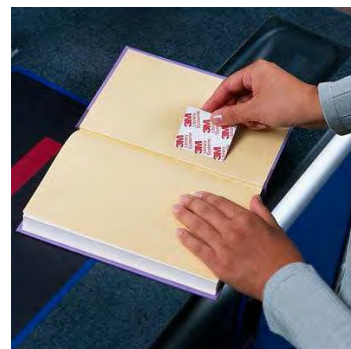
Etykieta 3M™ RFID

Kluczowy element systemu RFID

Wysokiej jakości etykiety wielokrotnego zapisu firmy 3M umożliwiają na znaczne usprawnienie procesów wypożyczania i kontroli zbiorów bibliotecznych przy zachowaniu najwyższych standardów bezpieczeństwa. Każda etykieta wyposażona jest w chip pamięci, który można dowolnie programować i uzupełniać o nowe informacje niezbędne do identyfikacji i monitorowania przepływu zbiorów bibliotecznych. Status bezpieczeństwa jest zapisywany i przechowywany bezpośrednio na etykiecie, co eliminuje konieczność korzystania z dodatkowego serwera. Oprócz dożywotniej gwarancji na etykiety zaaplikowane na oznaczone obiekty, istnieje możliwość zapisania na etykiecie wyłącznie numeru identyfikacyjnego danego przedmiotu, co pozwala na ochronę prywatności bieżącego użytkownika. Ponadto dzięki temu, że technologia RFID eliminuje konieczność utrzymywania danego przedmiotu "w polu widzenia", proces wypożyczenia i zwrotu danej pozycji jest łatwiejszy zarówno dla klienta, jak i personelu biblioteki. Etykiety umożliwiają usprawnienie przeprowadzanych czynności w bibliotece jak: rejestracja wypożyczeń i zwrotów, kontrola ustawienia zbiorów, wyszukiwanie pozycji zaginionych itp.

Wymiary

ok. 5cm x 8cm

Etykieta RFID

- Identyfikuje i monitoruje zbiory
- Spełnia normy ISO 15693-3 oraz 18000-3 Mode 1
- Przechowuje poufne informacje
- Gwarancja jakości etykiety

Testowane pod kątem zużycia

- Żywotność etykiety
- Wiarygodność odczytu etykiety z dystansu

Możliwość ponownego zapisu

- Informacje można modyfikować i aktualizować w celu zapewnienia zgodności z przyszłymi formatami etykiet
- Chip pamięci przechowuje informacje o przedmiocie

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22) 739-6003

Stacja Robocza 3M™

Szybka rejestracja wypożyczeń i zwrotów

To wszechstronne urządzenie może, w zależności od potrzeby, spełniać rolę czytnika i rejestratora wypożyczanych lub/i zwracanych książek, lub też stacji programującej dane na etykietach. Oprócz możliwości jednoczesnego zarządzania wieloma pozycjami, stacja robocza odczytuje zarówno kody paskowe, jak i etykiety RFID przy wypożyczaniu i zwracaniu książek. Stacja może także programować i przeprogramowywać etykiety RFID oraz dokonywać konwersji kodów paskowych na format RFID – dlatego też nie ma potrzeby stosowania wielu urządzeń do procesu konwersji. Pad czytnika ma ergonomiczny kształt, a jego niski profil umożliwia szybką i bezpieczną obsługę.

Stacja robocza jest w pełni kompatybilna z obecnymi na rynku komputerami stacjonarnymi wykorzystywanymi do zarządzania i ewidencji pozycji bibliotecznych, skanerami i drukarkami, ekran wyświetlacza można regulować tak, by umożliwić łatwy wgląd w system automatycznego zarządzania biblioteką.

Łatwy w użyciu

- Spełnia rolę stacji zarządzającej ewidencją
- Dokonuje konwersji kodu paskowego na format RFID
- Zsynchronizowany klawisz skrótu pozwala na jednoczesny wybór trybu pracy (zwrot lub wypożyczenie) dla ILS oraz stacji roboczej.
- Eliminuje fałszywe alarmy
- Ustawienie pozycji "RFID pozwala oszczędzać czas i skrócić czas obsługi

Szybki

- Odczytuje etykiety RFID oraz kody paskowe
- Jednoczesne zarządzanie wieloma pozycjami

Kompatybilność systemu

- Współpracuje z istniejącymi systemami i wszelkimi mediami
- Nie ma potrzeby aktualizacji systemu biblioteki
- Ergonomiczny kształt
- Niski profil padu czytnika

Wymiary

- Pad: 1125x1125x04(285mmx285mmx10mm)
- Czytnik: 6" x 4" x 1" (160mmx100mmx30mm)

Pobór energii

- Czytnik:
100-200 lub 200/240 VAC
50-60 Hz 0.5A

Waga (w przybliżeniu)

- Czytnik: 2.2 lbs (1.0 Kg)

* Tylko czytnik i oprogramowanie dostarcza 3M.

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22) 739-6003

Asystent Bibliotekarza 3M™

Aktywnie zarządza zbiorami bibliotecznymi

Asystent Bibliotekarza 3M™ to bezprzewodowe, przenośne urządzenie, które natychmiast odczytuje etykiety 3M™ RFID znajdujące się na zbiorach bibliotecznymi. Dzięki temu czynności takie jak odczytywanie danych z półek, segregowanie na półkach, sortowanie, wyszukiwanie, stają się czynnościami rutynowymi, nie wymagającymi specjalnego wysiłku. Kompaktowy i łatwy w użyciu, Asystent Bibliotekarza może przechowywać informacje o ponad milionie pozycji bibliotecznymi. Ergonomiczna konstrukcja i obrotowa antena maksymalizują komfort użycia i minimalizują konieczność schylania się. Dzięki temu, że urządzenie to jednocześnie odczytuje także dane z półek, dane do inwentaryzacji oraz wyszukiwania, pozwala oszczędzić cenny czas, zwiększyć wydajność pracy oraz wykryć błędy, które w innym wypadku mogłyby zostać niezauważone. Dzięki zastosowaniu najnowszego Asystenta Bibliotekarza można rozpocząć aktywne i wydajne zarządzanie swoimi zbiorami bibliotecznymi.

Wymiary

- Moduł przenośny 9.5" x 7" x 4" (240 mm x 180 mm x 100 mm)
- Antena: 9.5" x 4" x 0.5" (240 mm x 100 mm x 12.5 mm)

Pobór energii

- Moduł przenośny 7.4 volt akumulator
- Żywotność baterii : 4 godziny odczytywania pomiędzy ładowaniami – zazwyczaj od 6 do 8 godzin użytkowania (w zależności od aplikacji)

Waga (w przybliżeniu)

- Moduł przenośny: 25 oz (700 g) (z baterią)
- Waga opakowania transportowego: 11 lbs (5 Kg)

Łatwy w użyciu

- Idealny do odczytu danych z półek, do ponownego umieszczenia we właściwym miejscu, wyszukiwania, brakowania oraz wyszukiwania pozycji specjalnych
- Jednocześnie wykonuje skany odczytów z półek, wyszukiwania oraz inwentaryzacji
- Zwiększa wydajność pracy i porządkuje proces zarządzania biblioteką

Ergonomiczna przenośna konstrukcja

- Wygodna
- Bezprzewodowa
- Kompaktowa
- Lekka

Duża pojemność pamięci

- Przechowuje informacje o ponad milionie pozycji
- Skuteczne i łatwe przechowywanie danych

Zwiększone bezpieczeństwo

- Natychmiast wykrywa materiały wywołujące alarm
- Identyfikuje pozycje nieprawidłowo wypożyczone lub zwrócone
- Szybko i skutecznie naprawia wykryte błędy

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22) 739-6003

System 3M™ SelfCheck™ R

Samoobsługa wspomagana jakością systemu RFID

System 3M™ SelfCheck™ Seria R pomaga pracownikom bibliotek usprawnić i zwiększyć proces samoobsługi przy jednoczesnym wzroście wydajności pracy i jakości świadczonych usług. Opcja jednoczesnego ewidencjonowania wielu pozycji wypożyczanych lub zwracanych, w połączeniu z prostym w obsłudze interfejsem sprawia, że czytelnicy i personel biblioteki mogą być pewni, że pozycje będą ewidencjonowane prawidłowo. System jest tak intuicyjny, że czytelnicy natychmiast zaczną go wykorzystywać.

Zaprojektowana i testowana przy współpracy bibliotekarzy

Seria R charakteryzuje się elastyczną modułową konstrukcją, kompatybilną z szeroką gamą opcji architektonicznych. W przypadku zerwania połączenia z siecią lub zintegrowanym systemem zarządzania biblioteką system nadal funkcjonuje i przechowuje gromadzone informacje. Dzięki opcji monitorowania i diagnozowania problemów przez sieć, personel biblioteki może rozwiązywać zaistniałe problemy i otrzymywać dane statystyczne z dowolnego miejsca.

Dzięki Serii R pracownicy biblioteki mogą monitorować liczbę wypożyczanych pozycji i sporządzać grafik pracy w momentach największego natężenia ruchu, kiedy wypożycza się najwięcej książek.

Wymiary

26" d x 36" h x 44" w
(660 mm x 914 mm x 1118 mm)

- Monitor: Wysoka rozdzielczość 15" (381 mm) diagonalny LCD wyświetlacz dotykowy, płaski ekran
- Drukarka 8.5" d x 5.9" h x 6.25" w (216 mm x 149 mm x 159 mm) termiczna, zabudowana lub wolno stojąca

Pobór energii

100–120 lub 200–240 VAC 50–60 Hz
3.0/1.5 A

Waga w transporcie (w przybliżeniu)

330 lbs (149 Kg) z frontem

Intuicyjny interfejs użytkownika

- Prosty w obsłudze
- Wymaga bardzo niewiele ustawień
- Niezawodna struktura oprogramowania

Bezpieczne wypożyczanie

- Czytelnicy mają pewność, że książki są prawidłowo wypożyczane lub zwracane
- Czytelnicy mogą szybko wypożyczyć wiele pozycji
- Szybkie drukowanie potwierdzenia dla czytelnika
- Opcja wyboru e-maila z potwierdzeniem, wydruku lub braku potwierdzenia

Zdalny monitoring i diagnostyka poprzez sieć

- Natychmiastowe powiadomianie przez e-mail w przypadku zerwania połączenia z systemem ewidencji lub braku papieru w drukarce
- Monitorowanie częstotliwości wypożyczeń/zwrotów
- Analiza problemów i sporządzanie statystyk z dowolnego miejsca
- Szybkie rozwiązywanie problemów

Elastyczność

- Kary i składki: karty kredytowe/debetowe lub/i gotówka
- Przechowywanie i przekazywanie
- Wybór opcji wypożyczania /zwrotu przez czytelnika lub personel
- Wiele wersji językowych

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22) 739-6003

System 3M™ SelfCheck™ S3

Ekonomiczny, niezawodny zautomatyzowany system samoobsługowego zwrotu książek

Kompletny system samoobsługowego zwrotu i selekcji książek 3M™ System SelfCheck™ Serii S3 pozwala pracownikom bibliotek na zwiększenie częstotliwości wypożyczania zbiorów oraz stworzenie bardziej dokładnych katalogów, zwiększając jednocześnie wydajność pracy oraz jakość usług świadczonych klientom. Dzięki opcji zwrotu pozycji w czasie rzeczywistym, łatwemu w obsłudze interfejsowi oraz drukowaniu pokwitowania zwrotu, klienci mogą mieć pewność, że każda pozycja została prawidłowo zwrócona. System sortowania może składać się z niewielkiego modułu lady bibliotecznej z jednym pojemnikiem na książki, maksymalnie zaś pojemników takich może być 17. System automatycznie powiadamia personel o wypełnieniu pojemników i wysyła e-maila w przypadku zerwania połączenia z systemem lub braku papieru w drukarce. Personel biblioteki może także monitorować liczbę książek będących w obrocie i ustalać grafik tak, by w szczytowych momentach nasilenia ruchu w bibliotece znajdowała się odpowiednia liczba personelu. Dzięki Systemowi SelfCheck™ Serii S3 personel ma więcej czasu na pomoc czytelnikom.

Prosty zwrot w czasie rzeczywistym

- Pozycje są natychmiast rejestrowane jako zwrócone i usuwane z konta czytelnika.
- Przyspieszenie procesu zwrotu książek
- Klienci i personel mogą szybko nauczyć się obsługiwać system

Automatyczne drukowanie potwierdzeń zwrotu

- Szybka identyfikacja wyjątków

Powiadomienia e-mail

- natychmiastowe informowanie o przerwaniu połączenia z systemem lub braku papieru w drukarce

Łatwy w obsłudze interfejs

- Klienci i personel mogą szybko nauczyć się obsługiwać system

Prowadzenie statystyk

- Monitorowanie wskaźnika zwrotów
- Zwiększanie liczby personelu w okresach największego ruchu

Regulacja procesu sortowania

- Ustalenie sposobu sortowania w bibliotece
- Równe obciążenie pojemników na książki
- Regulacja: od 1 do 17 pojemników
- System automatycznie blokuje pełne pojemniki
- Możliwość rozbudowy

Wymiary

- Wysokość Lady Głównej Systemu: 1650 mm Szerokość: 900mm Długość: 1085 mm Waga: 50 Kg
- Jednostka Sterująca
Wysokość: 1220 mm Szerokość: 1480 mm Długość: 1680 mm Waga: 75 Kg
- Moduł Transportu Sortownika
Wysokość: 1220 mm Szerokość: 750 mm Długość: 1190 mm Waga: 40 Kg
- Jednostka Końcowa Sortownika
Wysokość: 1220 mm Szerokość: 750 mm Długość: 1310 mm Waga: 40 Kg
- Pojemnik na książki
Wysokość: 820 mm Szerokość: 700 mm Długość: 1040 mm Waga: 20 Kg

Track & Trace Solutions Division
Library Systems
3M Poland Sp. z o.o., Al. Katowicka 117, 05-830 Nadarzyn
Tel (22) 739-6000
Fax (22)739-6003

ISBN 978-83-61970-00-2